Mikuž Metod

Vrsta stiških opatov

(Doneski k zgodovini stiške opatije)

380/u/n

80 —

Mikuž Metod

Vrsta stiških opatov

(Doneski k zgodovini stiške opatije)

Inavguralna disertacija

V Ljubljani 1941

Za tiskarno v Ljubljani: Jože Kramarič

18625

INŠTITUT ZA NOVEJŠO ZGODOVINO Institute for contemporary history Ljubljana, Slovenia inz

Dekanat teološke fakultete
univerze v Ljubljani.

Št. 33/41/ad.

D 08-03-2010/181

Po čl. 40 Uredbe o katoliški bogoslovni fakulteti v Zagrebu in Ljubljani P. br. 19793 z dne 17. maja 1935 se dovoli natis disertacije „Vrsta stiških opatov (Doneski k zgodovini stiške opatije)", ki jo je za dosego doktorske časti predložil gospod Mikuž Metod.

V Ljubljani, dne 7. aprila 1941.

Dekan:

L. S. **dr. Turk Josip, s. r.**

Škofijski ordinariat v Ljubljani, dne 23. aprila 1941.

Št. 1859.

Imprimatur.

Rokopisu „Vrsta stiških opatov" je dal dne 23. aprila 1941 „nihil obstat" cenzor ex offo dr. Andrej Snoj.
Na podlagi tega se daje rokopisu, ki se vrača, zaprošeni imprimatur.

L. S. Generalni vikar:
Ign. Nadrah.

Predgovor

Pričujoče delo je nastalo ob študiju celotnega gradiva preteklosti stiškega samostana. Na pobudo univ. prof. dr. Jožeta Turka sem se odločil za podrobnejšo obdelavo le dela te obširne zgodovinske podobe in sem skušal sestaviti kritično vrsto stiških opatov. Upam, da bo s tem delom kolikor toliko izpolnjena vrzel v študiju naše monasteriologije.

Veliko zahvalo sem dolžan gospodu univ. prof. dr. Jožetu Turku, ki je ves čas spremljal moje delo z naklonjenostjo in dobrohotnimi nasveti. Prav tako se iskreno zahvaljujem gospodu univ. prof. dr. Milku Kosu, ki mi je dal na razpolago neobjavljeno gradivo meni nedostopnih arhivov. Požrtvovalno mi je pomagal p. Maver Grebenec, S. O. Cist. iz Stične, kateremu se na tem mestu tudi lepo zahvaljujem.

Brez pomoči gospodov E. Podkrajška in Jožeta Košička bi pričujoče delo ne moglo iziti. Dolžan sem jima iskreno zahvalo. Končno se za gmotno pomoč zahvaljujem še viškemu župniku g. p. T. Tavčarju.

V Ljubljani, 1. maja 1941.

Pisatelj

VIRI IN LITERATURA.

Benkovič J., Kranjski bogoslovci v Rimu, IMK VIII (1898).

Birk Ernst, Urkunden-Auszüge zur Geschichte Kaiser Fridrich des III., Archiv für Kunde österr. Geschichtsquellen der k. Akademie der Wissenschaft X (1853), Wien.

Bianchi G., Documenti per la storia del Friuli I—II, Udine 1844/45.
— Thesaurus Ecclesiae Aquilejensis opus saeculi XIV, 1844.
— Indice dei documenti per la storia del Friuli, Udine 1877.
— Documenta Historiae Forojulensis, Archiv f. Kunde österr. Geschichtsquellen der k. Akademie der Wissenschaft XXXI (1864).

Bianchi-Ankershoffen, Zur Kunde österreichischen Geschichtsquellen, Notizenblatt der k. Akademie der Wissenschaften, Wien, VIII (1858).

Bianchi-Valentinelli, Nonulla documenta, prav tam VIII (1858).

Brunner Seb., Notata de monasterio Sitticensi, Wissenschaftliche Studien und Mitheilungen aus dem Benedictiner Orden 1881, zv. III.

Canivez J. M., Statuta capitulorum generalium ordinis Cisterciensis I—VII, Louvain 1931—39.

Chmel, Urkunden zur Geschichte Österreich, Fontes rerum Austriacarum II B (1849), Wien.

Chronographicum Monasterii Sitticensis 1135—1655 inclusive, rokopis v Narodnem muzeju v Ljubljani.

Corgnali G. B., Posvečevanje in potrditev kapel v Sloveniji l. 1523, GMS XVII (1936).

Črnologar K., Grobni spomeniki v Stični, IMK V (1895).
— Cerkev in samostan v Zatičini, IMK V (1895).
— Aus dem weichselburger Archive, MMK X (1897).
— Der Grabstein der Herzogin Viridis in Sittich, MMK V (1892).
— Die Protestanten zu Weichselburg, MMK VIII (1895).
— Kloster Sittich, Mitteilungen der k. k. Centralkommission XVII (1891), Wien.

Dimitz A., Bilder aus der Heimat I. Sittich, Blätter aus Krain 1835.
— Geschichte Krains I—II (1—4), 1874/76.
— Urkunden-Regesten aus dem gräflich Auerspergschen Archive zu Auersperg, MHK XX (1865).
— Culturhistorisches aus dem Sitticher Archive, MHK XVI (1861).
— Urkunden aus Friaul, MHK XVIII (1862).

Distributa fratris Vrbani Cellerarii... Sitticii Anno Dn. 1514, rkps. v Narod. muzeju v Ljubljani.

Dopsch A., Die Kärnten-Krainer Frage und die Territorialpolitik der ersten Habsburger in Österreich, Archiv für österr. Geschichte 87 (1899).

Duhovniška bratovščina sv. Mihaela v Mengšu, Zgodovinski zbornik, 1893.

Elze Th., Urkunden Regesten Auersperg, MHK XVI (1861).
— Urkunden und Regesten aus dem Archive des Schlosses Gallenegg, MHK XVI (1861).

Erb dr. Fr. Ser. Ritter v., Die Stiftungsurkunde des Collegiatscapitels zu Rudolphswert, MHK XIX (1864).

Fabiani p. Ign., Erzpristerey und Zisterzienserabtey des Stiftes Sittich, kopija v arh. v Stični.
Fidler p. Marian, Austria sacra (Geschichte der ganzen österreichischen weltlichen und klösterlichen Klerisey beyderley Geschlechtes) III. del, 5. zv. Wien 1783; str. 117—133: Erzpriesterey und Zisterzienserabtey des Stiftes Sittich.
— Austria sacra IV. del, 7 zv. Wien 1786; str. 312—350: Documenta Sitticensia, str. 373—388: Posthuma Sitticensia.
Gasparitz dr. A., Hans Ungnand und das Stift Reun, Mitheil. histor. Vereines für Steiermark XXXVI (1888).
— Das Kloster Reun in seiner Verwaltungsorganen zwischen 1350 und 1450, prav tam XXXIV (1886).
— Reun im XII. Jahrhundert, prav tam XXXVIII (1890).
— Reun im XIII. Jahrhundert, prav tam XLII (1894).
— Reun im XIV. Jahrhundert, prav tam XLIII (1895).
— Reun im XV. und zu Beginn des XVI. Jahrhundert, prav tam XLV (1897).
Glonar Joža, Iz stare stiške knjižnice, GMS XVIII (1937).
Göth dr. G., Urkunden Regesten für die Geschichte von Steiermark, Mith. hist. Ver. f. Steiermark VII (1857).
Graf dr. p. Al., Rein und Sittich, sep. odtis iz Cisterc. Chronik 49/50 (1937—38).
Grafenauer dr. I., Poglavje iz najstarejšega slovenskega pismenstva, ČJKZ VIII (1931).
— Stiški (ljubljanski) rokopis, DiS 1916.
Gruden J., Suzana Gornjegrajska, IMK XVI (1906); XIX (1909).
— Zgodovina slovenskega naroda, 1911—16.
— Gospodarski razvoj na slovenskem v srednjem veku, KO VII (1903).
— Doneski k zgodovini prostestantizma na Slovenskem, IMK XVII (1907).
— Cerkvene razmere med Slovenci v XV. stol. in ustanovitev ljubljanske škofije, Ljubljana 1908.
Gubo A., Aus den Rathsprotokollen der Stadt Cilli, Beiträge zur Kunde steiermärkischen Geschichtsquellen XXIV (1892).
Gült und Einschreibbuch 1662—1750, arhiv Narod. muzeja v Ljubljani.
Gült und Einschreibbuch 1619—1661, arhiv Narod. muzeja v Ljubljani.
Hauptmann Lj., Grofovi Višnjegorski, Rad Jugosl. Akad. 250 (1935).
— Hema i Svatopluk, prav tam, 255 (1936).
Hauser dr. P., Die Filialkirche zu Muljava und der Freskomaler Hans von Laibach, Mitteilungen der k. k. Zentralkommission für Denkmalpflege, Wien, III. F. B. X. (1911).
Hermann Benedict Fr., Reisen durch Österreich, Steyermark, Kärnten, Krain, Italien, Tyroll, Salzburg und Bayern, Wien 1781.
Hermann Jul. H., Beschreibendes Verzeichnis der illuminierten Handschriften in Österreich NF II (1926).
Hitzinger P., Auszug aus Urkunden des Patriarchats Aquileia, MHK XI (1856).
— Zur Geschichte von Neustadl oder Rudolphswert, MHK XV (1860).
— Zur Geschichte von Neumarktl, MHK XIV (1859).
— Der Grabstein der Herzogin Viridis in Sittich, MHK XIII (1858).
— Domač slovenski koledar za leto 1860.
Hoff Heinrich G., Gemählde vom Herzogthume Krain II. Ljubljana 1808.
Jaksch A., Monumenta historica ducatus Carinthiae I—IV (Ergänzungsheft I) 1896—1915.
Janauschek dr. L., Originum Cisterciensium I. 1877.
Kapper dr. A., Mitheilungen aus dem k. k. Statthaltereiarchive zu Graz, Beiträge zur Kunde steierm. Geschichtsqu. XXII (1902).
Kaspret A., Schloss und Herrschaft Ainödt, MMK VI (1893).
Kidrič Fr., Doneski škofa Hrena za zgodovino reformacije, ČZN XIX (1924).

Klun dr. V. F., Archiv für Landesgeschichte des Herzogtums Krain I (Reihenfolge der Äbte des Cistercienser Stiftes Sittich).
Klun dr. Fr., Diplomatarium Carniolicum, MHK IX (1854).
— Über die Geschichtsforschung und Geschichtsschreibung in Krain, MHK XII (1857).
Koblar A., Kranjske cerkvene dragocenosti l. 1526., IMK V (1895).
— Regesti listin boštanjskega arhiva, IMK IX (1899).
— Paberki iz arhiva cisterc. samostana v Dun. Novem mestu, IMK X (1900).
— Drobtinice iz furlanskih arhivov, IMK I (1891); II (1892); III (1893).
— Krst Turkov v Ljubljani, IMK VIII (1898); IX (1899).
— Stiški menihi, IMK VIII (1898).
Komatar Fr., Das Schlossarchiv in Auersperg, MMK XVIII (1905); XIX (1906); XX (1907); Carn N. v. I (1910).
Kos dr. Fr., Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku I—V (1902—28).
— O ustanoviteljih zatiškega samostana, ČJKZ I (1918).
— Doneski za krajevne kronike, ČZN XVI (1920—21). Planina str. 61—66.
Kos Milko, Postanek in razvoj Kranjske, GMS X (1929).
— Oglejski patriarhi in slovenske pokrajine do srede 13. stoletja s posebnim ozirom na vlado patriarha Bertolda iz rodovine Andechs, ČZN XIII (1917).
— Odlomki stiškega nekrologija iz 15. stoletja, GMS XIX (1938).
— Topografija starejše stiške posesti, GMS XVIII (1937).
— Zgodovina Slovencev I (1933).
Kos M.-Stele Fr., Srednjeveški rokopisi v Sloveniji, 1931.
Koštial I., Drobtinice iz kranjske topografije, IMK XIX (1909).
Kovač A., Ein Zehentverzeichnis aus der Diöcese Aquileia vom Jahre 1296, Mitheilungen des Instituts für österr. Geschichtsforschung XIX (1898), Innsbruck.
Kozina Georg, P. Paul Puzels Idiographia sive rerum memorabilium monasterii Sitticensis descriptio, Jahresbericht der k. k. Ober-Realschulen in Laibach 1865 (sep. odtis).
Kraus Adalbert, Urkunden der Pfarre St. Ruprecht, MHK XX (1865).
Krones dr. Fr., Die Herrschaft König Ottokars II. von Böhmen, Mith. histor. Ver. f. Steierm. XXII (1874).
— Verfassung und Verwaltung der Mark und des Herzogtums Steier. Graz 1897.
L. (dr. Ullepitsch po Klun, Archiv I. 121), Das Cistercienser Stift Sittich in Krain von seiner Entstehung bis zu seiner Aufhebung historisch dargestellt, Ilyrisches Blatt 1839.
Laibacher Zeitung 1784, št. 36, 42, 46.
Landtbuech ab- und zueschreibung Aller Standgülten in diesem fürstenthumb Crayn, 1546—1618 (arhiv Narod. muzeja v Ljubljani).
Landtstagprotocolen za leto: 1530—1573; 1574, 1590, 1595, 1599, 1641, 1648, 1650, 1680, 1688, 1708, 1713, 1734, 1737, 1739 (arhiv Nar. muz. v Lj.).
Levec Wlad., Die krainische Landhandfesten, Mith. des Instituts f. österr. Geschichtsforschung XIX (1898).
Levičnik Josip, Iz domovine, Zg. Danica 1904.
— Spominki na Dolensko, Novice 1895.
Liebenfels M. v. Felicetti, Steiermark im Zeitraume vom achtem bis zwölften Jahrhundert, Beiträge zur Kunde steierm. Geschichtsqu. X (1873).
Loserth I., Archivalische Studien Wiener Archiven zur Geschichte der Steiermark im XVI. Jahrhundert, Beiträge zur Kunde steiermärk. Geschichtsqu. XXIX (1898).
— Akten und Korrespondenzen zur Geschichte der Gegenreformation in Innerösterreich, Fontes rer. Austr. LVIII (1906).
Mal dr. Jos., Doneski k zgodovini zvonarjev in zvonov po Kranjskem, ZUZ I (1921).

Mauring dr. I., Frančišek Ks. baron Tauffrer, poslednji opat stiški in slovenski pisatelj, DiS 1898.
Milkowicz Wl., Die Klöster in Krain, Archiv für österr. Geschichte 74 (1899) (sep. odtis).
— Die Chronik Puzels aus dem krainischen Cistercienserstifte Sittich, MMK III (1890).
— Beiträge zur Rechts- und Verwaltungsgeschichte Krains, MMK II (1889).
Monumenta Germaniae Historica Necrologia II, 341—355 (Herzberg-Fränkel).
Necrologia seu Catalogus Dominorum Abbatum Sitticensium a 1135 ad novissima usque tempora (1777), rkps. Narod. muz. v Ljubljani.
Necrologia seu Catalogus Personarum regularium ab anno 1635 usque ad praesens tempus (1784), rkps. Narod. muz. v Ljubljani.
Orožen Ign., Das Bissthum und die Diöcese Lavant III (1880).
Orožen Janko, Zgodovina Celja II, III (1927, 1930).
P. Iv., Iz Zatičine, Zg. Danica 1898.
Pantz dr. A., Beiträge zur Geschichte der Innerberger Hauptgewerkschafft, Beiträge zur Kunde steierm. Geschichtsqu. NF I (1903).
Parapat J., Regesta, LMS 1874.
Pintar L., Eine typographische Rarität des XVI. Jahrhundert, Carn I (1908).
— Imenoslovne črtice, Carn Nv III (1912).
— Lutik, imenovalna črtica, Carn Nv IV (1913).
— Ortsnamen in Urkunden, Carn II (1909).
— Imenoslovne črtice, Carn Nv I (1910).
Podlogar L., Zgodovinske drobtinice iz velikolaškega okraja, IMK XVIII (1908).
Pokorn F., Regesti listin župnega arhiva na Vačah, Carn Nv III (1912).
Premrou M., Vatikanski dokumenti iz 1603—21 o vladiki Hrenu in cerkveni vizitaciji Kranjske 1607—08, ČJKZ V (1926); VI (1927).
Pucelj p. Pavel, Parographia seu catalogus Parochiarum, rkps. arhiv Narodnega muzeja.
— Nicrologia seu liber mortorum, rkps. arhiv Narodnega muzeja.
— Idiographia sive rerum memorabilium monasterii Sitticensis descriptio 1719, rkps. arhiv Narodnega muzeja v Ljubljani.
Radics P. v., Die Gegenäbte Albert und Peter von Sittich und Abt Angelus von Rein (1404—1414), Wien 1866.
— Iz nekdanjih samostanskih knjižnic v Stični, Kostanjevici, Bistri in Pleterjih, IMK XIII (1903).
— Franc X. von Taufferer der letzte Abt des ehemaligen Cistercienserstiftes Sittich und sein Nachlass, Studien und Mitheilungen zur Geschichte des Benedictiner Ordens und seiner Zweige, NF I (1911).
Regesten über Freudenthal, MHK XIX (1864).
Richter Fr., Historische Errinerungen aus dem Vaterlande, Ilyrisches Blatt 1835—37.
Rubeis B. M. de, Monumenta ecclesiae Aquilejensis, 1740.
Rutar S., Krains mittelalterliches Handelsbeziehung zu den Städten an der Adriatischen Küste, MMK III (1890).
Senn p. Robert, Die Gründung von Sittich, Cist. Chronik XXVI (1914).
— Ein Manspurger Priesterverein, Cist. Chronik XXIX (1917).
— Zur Aufhebung Sittich, Cist. Chronik XXVI (1914).
— Wer waren die Gründer von Sittich? Carn IX (1919).
Seznam stiških arhivalij iz 2. pol. 16. stoletja, Arhiv v Nar. muz. v Ljubljani.
Skraber Al., Der Exaudi-Markt zu Sittich in Unterkrain, Carniolia 1844.
Slekovec M., Doneski k zgodovini cerkva in fara na Kranjskem, IMK VI (1906); VIII (1898).
Stelè Fr., Stenske slike v ladji cerkve na Vrzdencu, Vjesnik hrv. arh. dr. v Zagrebu, Ns XV.
— Varstvo spomenikov; ZUZ III (1923).
Steklasa I., O mejah Savinjske marke, ČZN X (1913).

Steska V., Dolničarjeva ljubljanska kronika od l. 1660.—1718., IMK XI (1901).
Stratil Joseph Heinrich, Historia monasterii Sitticensis in 15 Heften ein geschichtliches Manuscript aus dem Überresten des Sitticher Archives, die Geschichte Sittichs enthaltend, 1820, rkps. arhiv Narodnega muz. v Ljubljani.
Srebrnič dr. J., Stična, 1919.
Suppantschitsch, Das Turnir zwischen den beyden Rittern Lamberg und Pegan, Ljubljana 1807.
Schroll, Urkundenbuch des Benedictiner Stiftes St. Paul in Kärnten, Fontes rer. Austriac. XXXIX B. (1886).
Schumi Fr., Urkunden und Regestenbuch des Herzogtums Krain I—II (1882—1884).
— Archiv für Heimatkunde I—II (1882—1887).
— neobjavljeno gradivo v arhivu Narodnega muzeja v Ljubljani.
Šmid F., Paberki iz admontskega arhiva, IMK VII (1897).
— Drobiž iz admontskega arhiva, IMK VIII (1898).
Terstenjak D., Collectae papales o kranjskih cerkvah l. 1323., Novice 1881.
Turk dr. Jože, »Cisterciensium fratrum Instituta«, GMS XX (1939).
— Hrenove pridige, BV XVIII (1938).
Turković M., Der Cistercienser Orden in Slovenien, 1936.
Urbarji stiškega gospodstva za l.: 1505; 1673—1682; 1690—1701; 1677—1720; 1722—1764; 1751; 1653—1676.
Ušeničnik Fr., Slovenska »očitna izpoved« v liturgiji, BV VI (1926).
Über die noch ungedruckten Quellen der Geschichte von Krain, MHK XVI (1861).
Valvasor, Ehre des Herzogtums Krain, Ljubljana 1689.
Vrhovec I., Zgodovina Novega mesta, 1891.
Vrhovnik I., Iz stiškega arhiva, IMK XV (1905).
— Kapela sv. Jurija na ljubljanskem gradu, IMK XVIII (1908).
Wallner Iul., Eine Archivalische Nachlese in Landstrass und Sittich, MMK III (1890).
Wambrechtsammer A.-Kovačič Fr., Planina in njeni prvi gospodarji, ČZN 1932.
Weis p. A., Reun und Sittich ursprünglich Benedictinerklöster?, Cist. Chronik XI (1899).
Weiss p. A., Das älteste Reun, Mith. hist. Ver. f. Steierm. XIV (1866).
— Handschriftenverzeichnis der Stiftbibliothek zu Reun, Beiträge zur Kunde steierm. Geschichtsqu. XII (1875).
— Das Archiv des Cistercienserstiftes Reun, Beitr. zur Kunde steierm. Geschichtsqu. II (1865).
Wiesthaler F., Slovenska elegija iz preteklega veka, Ljublj. Zvon 1882.
Wolf Adam, Die Aufhebung der Klöster in Innerösterreich, Wien 1871.
Zahn J., Archivalische Untersuchungen in Friaul und Venedig, Beiträge zur Kunde steierm. Geschichtsqu. IX (1872), sep. odtis Graz.
— Ortsnamenbuch der Steiermark in Mittelalter 1893.
— Urkundenbuch des Herzogthums Steiermark I—III (1875—1903).
Zg. Danica, l. 1901 (Pesem o stiških menihih).
— l. 1855 (Od Dolinskega).
— l. 1854 (Od Zatičine).
Zur Geschichte der Reformation in Krain, MHK XVIII (1863).

UVOD.

I. Pomen opatov za zgodovino samostana.

Kakor si nobenega samostana ni mogoče natančneje ogledati brez dovoljenja samostanskega predstojnika, pravega hišnega gospodarja, tako si tudi ne moremo predočiti zgodovine kakega, n. pr. cistercijanskega samostana, če se ne oziramo na zgodovino njegovih opatov.

Opat je glava samostana. On predstavlja samostan na zunaj, on pa je zopet tisti, ki vodi tudi notranje samostansko življenje, ki je tembolj odvisno od njega, ker njemu podrejene menihe veže posebna zaobljuba pokorščine. V zunanji zgodovini samostana je važno razmerje opata do njegovih očetovskih opatov, do vrhovne redovne oblasti, do papežev, škofov, svetnih knezov in drugih osebnosti in do svetne duhovščine. V notranji zgodovini samostana pa je opat važno merilo za samostansko disciplino ali njen propad. Vendar ne absolutno. Lahko je osebno dober, a za vlado manj sposoben, a lahko tudi obratno. Lahko so tudi splošne razmere takšne, da jih kljub sposobnostim ena sama oseba ne more zboljšati.

V dolgem življenju opatije v Stični bomo pri opisovanju življenja posameznih opatov našli različne osebnosti, velike in majhne, dobre in slabe, a vse bodo pokazale, da so kot otroci svoje dobe iskali najprej dobro le svojemu samostanu, katerega so skušali dvigniti in ga tudi dvignili na zavidanja vredno višino. Stična, ki kot malo mestece gleda po plodnem dolenjskem svetu, more mirno reči, da je nekdanja Stična, po zaslugi svojih opatov, pomenila nekdanjemu slovenskemu svetu trojno središče: versko, kulturno in gospodarsko, s čimer se ne more ponašati noben drug slovenski samostan.

II. Usoda stiškega samostanskega arhiva.

Za zgodovino stiških opatov prihaja v prvi vrsti v poštev stari stiški arhiv, ki zaradi nesrečne zgodovinske usode ni ostal na svojem mestu. Po nasilnem razpustu samostana l. 1784. se je arhiv po večini razgubil: nekaj raznesel, prodal ali pa oddal v različne arhive. O bornih ostankih v Stični l. 1889., torej komaj sto let po razpustu samostana, poroča J. Wallner, ki je skupaj s prof. Kaspretom z dovoljenjem c. kr. poljedelskega ministrstva rešil poleti istega leta iz Stične »kar se mu je zdelo vrednega«.[1]

Arhivalije, ki so po razpustu samostana še ostale v Stični, so spravili v prostorih prelature, ki je obenem služila uradništvu kot ropotarnica in prostor za sušenje perila. Ker so bila okna zapažena le z deskami, so arhivalije pač občutile vsako vremensko nepriliko, zato je bil po dobrih sto letih del papirjev od vlage popolnoma uničen. Kar ni storila vlaga, so dovršili ljudje: arhivalije so bile dostopne vsakemu, ki je lahko odnesel, kar je hotel.

Te ostanke so v Stični pred Wallnerjem pregledali že Dimitz, Schumi in za njima Milkowicz; Wallner in Kaspret pa sta arhivalije, od katerih so ostali le papirji iz 19. stoletja, kopije listin, dekreti, opatske korespondence, pisma iz 17. stoletja, urbarji, sodni in procesni akti, »po svoji uvidevnosti« povezala v 36 fasciklov in jih spravila v ljubljanski muzej. Od originalnih pergamentnih listin sta dobila v arhivu le tri.

Kakšno čudno pot so lahko doživele stiške arhivalije, je značilna usoda velike samostanske kronike, spisane od marljivega samostanskega historiografa p. Pavla Puclja, katero je rešil iz rok nekega sirarja v Trstu ondotni prošt Mihael Verne in jo podaril ljubljanskemu muzeju.[2]

III. Ohranjena dela iz dobe pred kroniko p. Puclja.

Milkowicz v spisu »Die Chronik Puzels aus dem krainischen Cistercienserstifte Sittich«[3] navaja 4 dela, ki so se ohranila izza časa pred postankom Pucljeve kronike:

1. Iz zapuščine stiškega meniha p. Wolfganga Scharffa, ki se je bavil s samostansko zgodovino pred Pucljem, je Josip Wendt von Wendtenthal priredil seznam, katerega je bosonogi avguštinec Marian Fidler natisnil v VII. zvezku svoje Austriae sacrae, vsega skupaj 52 stiških dokumentov.

2. »Notata de monasterio Sitticensi« iz 17. stol., v katerih je neznani avtor izdelal opatski katalog in samostansko zgodovino v obliki kronike od početka do opata Raumbschüssla (1680—1687). Rokopis se danes nahaja v kapit. arhivu v Zagrebu, katerega je z velikimi napakami prepisal Sebastijan Brunner.[4] Da bi bil avtor tega dela Valvasor, je spričo primerjave obeh opatskih katalogov skoraj izključeno. Ima pa opatski katalog Notat ali svojo predlogo ali le dvojnik v opatskem katalogu, o katerem bo govor pod 5.

3. Seznam listin in vrsta opatov, ki jih obsega kodeks št. 7250 dunajske Narodne biblioteke.

4. Chronographicum Monasterii Sitticensis 1135—1665 inclusive, ki se nahaja v rokopisu v arhivu Narodnega muzeja v Ljubljani.

5. Rokopis v stiškem arhivu Narodnega muzeja v Ljubljani,[5] Milkowiczu neznan, ki obsega na dveh listih poročilo o ustanovitvi samostana, čemur sledi vrsta opatov do izvolitve opata Motoha (7. I. 1661) z dostavkom »der noch regiert«, kar znači, da je rokopis le nekoliko starejši od Notat. Kot zaključek tega rokopisa sledi znana pravljica »Ursach, woher das Kloster Sittich genandt wird«. Kot že rečeno, je ta katalog ali predloga katalogu Notat ali pa dvojnik, ker se namreč v bistvenih točkah povsem ujemata.

6. Isto tako Milkowiczu ni znan seznam stiškega arhiva, ki točno označuje kupne, prodajne in darilne pogodbe stiških opatov, seznam zemljišč, domov, mlinov, privilegijev, svoboščin in dolžnosti. Rokopis, katerega danes hrani stiški arhiv pri Narodnem muzeju v Ljubljani, je sestavljen v obliki alfabetične regestne knjige in pri vsakem regestu, ki je nedvomno narejen po originalni listini, podaja oznako, pod katero se je dotična listina nahajala v arhivu. Seznam je nastal najkasneje v 2. pol. 16. stoletja, ima pa žal ta nedostatek, da pri regestih neznani avtor ni vpisoval tudi letnic, drugič pa, česar je kriva nesrečna usoda stiškega arhiva, da mu manjkajo regesti od črk A—G in od S—Z.

INŠTITUT ZA NOVEJŠO ZGODOVINO
Institute for Modern History Ljubljana, Slovenia
inz

IV. Kronika p. Pavla Puclja.

Kot poroča »Necrologia seu Catalogus Personarum Regularium... ab anno 1635. usque ad praesens tempus« je bil menih Pavel Pucelj rojen l. 1669. v Novem mestu.[6] Res beremo v novomeški krstni knjigi za to leto: Die 10. junij Baptizatus (est) Petrus, legitimus filius Joannis Puzl et Polonae. Patrini fuere Gregor Piezek et Marina Brulz, adstante Adamo Pepeluh, a me Georgio Dirschler. E Pirnbaum. Ker so po tedaj splošno vpeljani praksi krščevali novorojence že isti dan, ko so bili rojeni, je verjetno, da je bil kronist Pucelj rojen 10. junija l. 1669. v Hrušici pri Novem mestu od očeta Janeza in matere Polone in istega dne krščen na ime Peter. Kot kaže priimek roditeljev in botra (Picek), je to zelo verjetno v Hrušico priseljena ribniška družina. V samostan je Peter Pucelj stopil 8. XII. 1689 in dobil samostansko ime Pavel, položil slovesne zaobljube 10. XII. 1690, čez tri leta pa, 25. XI. 1693, zapel novo mašo.[7] L. 1702. ga najdemo vpisanega v seznamu bratovščine sv. Mihaela pri farni cerkvi v Mengšu,[8] v samostanu je dosegel čast subpriorja, bil regens chori in historiographus domesticus. Umrl je 20. VII. l. 1721.[9]

Pucljeva kronika. Z lepo in lahko čitljivo pisavo je Pucelj na straneh XXIV in 669 napisal svoje veliko delo, ki nosi dolg baročni naslov: Idiographia / Sive / Rerum memorabilium / Monasterii Sitticensis / descriptio /, qua / eiusdem fundatio, situs, origo, Iura et Privi / legia Caesarea, Pontificalia, Patriarchalia / libertates, immunitates, exemptiones, emi / nentiae, praerogativae /, inscriptiones, monumenta / Imperatorum, Ducum, Archiducum, Marchio / num, Principum, Dynastarum, Comitum et Baro / num graphice perstringuntur in gratiam piorum / religiosorum, Curiosorum Lectorum et antiqui / tatum amatorum et investigatorum, / Authore et Compilatore / F. Patre Paulo Puzel Sacri et Exempti Ordinis / Cisterciensis in celeberrimo Monasterio Sit / ticensi Professo Sacerdote Anno D. / 1719. / (V knjižnici opatije v Stični se nahaja njen točen prepis, katerega je z vso vestnostjo dovršil 29. IV. 1912 stiški menih p. Gabrijel.)

Pucljevo roko najdemo še v sledečih delih: a) v Narodnem muzeju v Ljubljani se nahaja Nicrologia seu Liber mortuorum v mali kvarti, ki obsega katalog opatov do opata Raumbschüssla, od katerega dalje je tuja roka pripisala še opate von Engelshausa, Kovačiča in von Tauffrerja s pristavkom: fel. regnat; b) Pucljeva Parographia seu Catalogus Parrochiarum, isto tako v Narodnem muzeju v Ljubljani; c) kodeks 10550 dunajske Narodne knjižnice, ki obsega katalog opatov do l. 1687. in kroniko. Primerjava teh del pove, kot sodi že Milkowicz,[10] da je Idiografija njih posnetek, katere nekateri deli, n. pr. VII. Synopsis in Abbatographia, so znatno razširjeni, spremenjeni in popravljeni, ali z drugimi besedami: prej imenovana dela so predpriprava njegovega končnega dela Idiografije. Lahko rečemo, da je Idiografija veliko delo in če ne bi imela druge vrednosti, ima gotovo to, da je pisana z veliko ljubeznijo do samostanske zgodovine, pridnostjo in vztrajnostjo.

Drugo vprašanje pa je seveda, ali je to Pucljevo delo toliko kritično, da more služiti kot verodostojen zgodovinski vir? Za ugotovitev tega vprašanja je važno najprej, katere vire je sam uporabljal in kako.

Na str. 3. navaja seznam 25 avtorjev. Vsi ti avtorji za nas ne prihajajo toliko v poštev, ker jih je Pucelj uporabljal le za podatke iz obče zgodovine, ne za zgodovino Stične kot take. Izmed zgodovinarjev 17. stoletja navaja Valvasorja in Schönlebna. Važnejše je vprašanje, ali in kako je uporabljal arhivalno in rokopisno gradivo. Sam izrecno trdi, da je uporabljal

Manuscripta Sitticensia, Landtstrassensia, Steinensia, Rudolphswertensia, Varia scripta amanuensia, litterae privatim communicatae. A tudi med tekstom navaja svoje vire. Nekaj jih našteje že Milkowicz,[11] a oglejmo si vse:

a) str. 53. se sklicuje na neko »series Abbatum«;

b) „ 69. za leto 1395. zapiše, da je dunajski prošt in ribniški arhidiakon podelil samostanu faro Šmarje, a dostavlja, da je treba to staviti na poznejši čas »potissimum vero, quod haec fecisse Paulum Oberstein primo 1516. constet ex Libro mortuorum«. O tem zapisu pravi, da je bil zapisan v tem nekrologu z rdečo barvo.

c) „ 83. ...in illo maximo libro... finitus est hic liber per manus fratris Georgii sub Udalrico Abbate anno D. 1454.

č) „ 335. pri opatu Konradu zapiše, da je vladal 27 let in ne štiri »secundum antiquam seriem Abbatum male scriptam et annotatam«.

d) „ 352. pravi, da je bil opat Urh izvoljen 1450 »et non 1470, ut quidam volunt cronographi« in se nato zgovorno obrača do čitatelja: »Tu tantum, curiose Lector, inspice librum, credeque pergamenae ut supina negligentia et socordia veterum scriptorum citius corrigatur.«

e) „ 453. prout in reliquis cartophylaciis quidem mansi seu hubae notatae.

f) „ 359. citira Valvasorja in njegov vir iz deželne registrature.

g) „ 359. pripoveduje o zidni opeki (tegulae lateritiae), katero je dal napraviti opat Urban in katero je sam videl, da je nosila napis: Anno D. 1507 tunc Dn. Vrbani Abbatis. (Pripominjam, da je Pucelj letnico bral napačno in če hočemo, da bi se glasila pravilno v skladu z originalnimi dokumenti iz časa tega opata, bi se morala glasiti 1517.)

h) „ 374. pravi: »ut patet ex litteris a me non semel in cancellaria visis«.

Iz naštetega sledi, da je Pucelj rabil pri sestavi kronike poleg že omenjenih še naslednje vire: neki opatski katalog, neki nekrolog, Valvasorjev vir iz deželne registrature (Valvasor: in der Provintz-Registratur befindliche Original-Schreiben), zidno opeko in, kot je že zgoraj povedal, tudi domači arhiv.

Kako je Pucelj uporabljal te vire? Pri presoji tega vprašanja moramo razlikovati posamezne dele njegove Idiografije.

I. del. Epitome chronologica. Rečeno je že bilo, da je Pucelj pri sestavi svoje kronike uporabljal tudi domači arhiv. Pričakovali bi, da je prav ta del kronike sestavljen iz prvotnih virov bogatega samostanskega arhiva. A že pismo stiškega opata von Engelshausa reinskemu opatu z dne 22. V. 1712, iz časa torej, ko je bil Pucelj v polnem delu pri svoji kroniki, to pričakovanje znatno omaje. Stiški opat namreč piše, da pošilja v Rein izvlečke listin oglejskih patriarhov, ki se nanašajo na Stično. Zaradi nereda v arhivu in nečitljivosti pisave v listinah, pri kateri mu nihče ne more pomagati, pa je naredil regeste le po smislu in te mu pošilja.[12] Rekli smo že, da pade opatovo pismo v dobo postanka naše kronike. In če bi jo Pucelj pisal iz virov v samostanskem arhivu, bi nedvomno mogel postreči opatu če ne z regesti, narejenimi po originalnih listinah, vsaj z znanjem paleografije! Prav to sproži drugo vprašanje, ali je Pucelj sploh uporabljal samostanski arhiv in ali ni morda zajemal le iz posrednih virov?

Rečeno je že bilo, da je pred Pucljem nastalo v Stični več del, med njimi Notata in Chronographicum. Primerjava obeh s Pucljevo kroniko pokaže, da je Pucelj zajemal iz obeh in to v taki meri, da je naziv kompilator, ki si ga v naslovu kronike sam nadeva, povsem upravičen v pravem pomenu besede. Njegova doslednost v kompilaciji je tako velika, da nad dve tretjini svojih podatkov dobesedno prepiše **in to celo z napakami.** Zunanji kot notranji kriteriji kažejo, da je od predlog, ki jih je prepisoval Pucelj, starejša Chronographicum, iz katere je zajemal tudi avtor Notat. Tako je avtor Chronographica — nevede seveda — tudi vzrok vseh nezgodovinskih podatkov pri Puclju.

Oglejmo si nekoliko primerov. Najprej primerjavo Chronographica s Pucljem za leto 1265., ko podajata privileg patriarha Gregorija, s katerim izvzema stiške podložnike v Stranjah, Studenem, Strmci in Blokah izpod oblasti patriarških uradnikov in jih — z nekaterimi izjemami — podreja opatovi sodni oblasti. Chronographicum podaja privileg tako: »Gregorius patriarcha Aquilejensis eximit omnes tam colonos, quam proprios in villis Strainach, Kaltenfeldt, Stermitsch et Oblach a jurisdictione cujuslibet officialis in causa sanguinis, furti et evidentis violentiae, etiam a quibuslibet exactionibus, angariis, oneribus et gravaminibus, ita nullus illorum occasione alicuius advocatiae alicui officiali respondere nullo modo teneatur.« Poglejmo sedaj, kako to prepiše Pucelj: »Gregorius patriarcha Aquilejensis eximit 14. Aprilis homines tam colonos quam proprios monasterii in villis Strainach, Kaltenfeldt, Stermicz et Oblak a jurisdictione suorum officialium etiam in causa sanguinis, furti et evidentis violentiae ac etiam a quibusvis exactionibus, angariis, oneribus, gravaminibus, ita quod homines praedicti occasione alicujus advocatiae seu jurisdictionis alicui officiali patriarchali seu alii suo subdito, respondere in aliquo nullo modo teneatur.« Ako primerjamo oba teksta, vidimo, kako zelo se je Pucelj naslonil na svojo predlogo, celo tako, da na koncu rabi singularno obliko (teneatur!) svoje predloge, dasi je nesmiselna in napačna. V Chronographicu se zadnji stavek glasi pravilno, smiselno in gramatično: »...ita (ut) nullus illorum (podložnikov) occasione alicuius advocatiae alicui officiali respondere nullo modo teneatur«, dočim je pri Puclju napačen: »...ita quod homines ...occasione alicujus advocatiae ...alicui officiali Patriarchali ...respondere in aliquo nullo modo teneatur«, namesto pravilnega teneantur!

Če oba teksta primerjamo z originalno listino patriarha Gregorija, ki se nam je ohranila v prepisu iz 17. stoletja v arhivu Narodnega muzeja v Ljubljani, opazimo še nekaj drugega. Prepis pravi, da patriarh izvzema podložnike v omenjenih vaseh izpod svoje sodne oblasti, toda »excepto in causa sanguinis, furti et evidentis violentiae«, kar pomeni, da si je patriarh pridržal sodno pravico nad zločini krvoprelitja, tatvine in javnega nasilja. Avtor Chronographica, in za njim Pucelj, pa trdi, da je opat tudi nad temi zločini sodnik.

Chronographicum za l. 1277. zapiše: »Meinhardus comes Goritiae... monasterium suscipit in suam protectionem et ne impediatur in emendis et de judiciis sanguinis super propriis suis.« Notata pa za isto leto zapišejo: »Meinhardus comes Goritiae suscipit monasterium in suam protectionem et ne impediatur in judicio sanguinis et in emendis suorum hominum,« kar je Pucelj dobesedno prepisal.

Poglejmo še privileg iz l. 1313. Chronographicum: »...in quo privilegio prohibetur, ne quis Abbates Sitticenses in emendis et de judicio sanguinis exigendis super suos homines audeat impedire«. Notata to prepišejo do-

besedno, izpuste pa »et« in tako tekst narede nerazumljiv (in emendis de judicio sanguinis) in tak nesmisel je prepisal tudi Pucelj.

V naslednjem naštejem še nekaj dobesednih prepisov Puclja iz Chronographica. Ti so: Chr. 4 = P. 8[13]; Chr. 10 = P. 86—87 (opis turškega napada l. 1475.); Chr. 11—11=P. 97 sl. (o protestantizmu); Chr. 23=P. 33 (za leto 1258.); Chr. 25=P. 37 (za leto 1277.); Chr. 27=P. 38 (za leto 1277.); Chr. 27=P. 39 (za leto 1278.); Chr. 28=P. 40 (za leto 1280.); Chr. 30=P. 42 (za leto 1290.); Chr. 31=P. 45 (za leto 1300.); Chr. 32=P. 49 (za leto 1318.); Chr. 37 = P. 60 (za leto 1360.); Chr. 37 = P. 61 (za leto 1365.); Chr. 38 = P. 63 (za leto 1382.); Chr. 39 = P. 65 (za leto 1385.); Chr. 40 = P. 70 (za leto 1398.); Chr. 41=P. 72 (za leto 1402.); Chr. 41=P. 73 (za leto 1406.); Chr. 41=P. 74 (za leto 1412.); Chr. 41=P. 74 (za leto 1414.); Chr. 43=P. 78 (za leto 1430.); Chr. 43=P. 78 (za leto 1437.); Chr. 43=P. 80 (za leto 1442.); Chr. 44=P. 81 (za leto 1445.); Chr. 45=P. 82 (za leto 1450.); Chr. 45=P. 83 (za leto 1453.); Chr. 46=P. 84 (za leto 1458.); Chr. 48=P. 90 (za leto 1493.); Chr. 48=P. 91 (za leto 1497.).

II. del. Abbatographia seu Catalogus Abbatum. Vrsta opatov soglaša po številu z vrsto pri Valvasorju, o kateri sodi Milko Kos, da ji glede imen opatov ne gre odrekati verodostojnosti.[14] Na drugem mestu bom skušal dokazati, da je med obema vrstama res mogoče zaslediti sorodnosti, kar bi kazalo, da sta oba rabila neko starejšo predlogo (series abbatum, na katero se Pucelj večkrat sklicuje in z njo tudi polemizira). Že na tem mestu bodi povedano, da ta series abbatum ni mogla biti dosti starejša in da njen postanek upravičeno stavimo v konec 16. ali še verjetneje v začetek 17. stoletja. Valvasor kot Pucelj sta se držala te predloge in iz nje prepisala veliko napak. Oba ne poznata pravilnega smrtnega leta prvega opata Vincencija, ne poznata opata Janeza, ki je po listinah dokazljiv za 1. pol. 14. stoletja, ne poznata velikega samostanskega razkola v 1. polovici 15. stoletja in ne moreta sestaviti pravilne vrste opatov 16. stoletja. Na vprašanje, v koliko more ta del Pucljeve kronike služiti kot vir pri sestavi kritičnega kataloga stiških opatov, je nekoliko ostro sicer, a pravilno odgovoril že reinski kronist p. Lehr: »Somniasse reor illum, qui seriem Abbatum Sitticensium contexuit.«[15]

III. del. Parographia seu Catalogus Parrochiarum, seznam župnij, inkorporiranih stiškemu samostanu. Ako primerjamo to Pucljevo delo z enakim pri Valvasorju,[16] vidimo, da je Pucelj precej samostojen, za kar govori že razporeditev fara po časovnem redu vtelešenja, dočim ima Valvasor fare samovoljno razmetane in se ne drži ne časovnega ne abecednega reda. Razumljivo je, da sta oba rabila tudi pri tem delu iste vire, ki pa niso bili stari, saj je v arhivu stiškega samostana pri Narodnem muzeju v Ljubljani ohranjenih še danes več poročil opatov o inkorporiranih farah iz 17. stoletja. Nekaj svojega je Pucelj še tudi dodal: dosledno označuje ime podružnice v dolenjskem narečju, česar Valvasor ne izvede tako dosledno.

IV. del. Necrologia, ki obsega nekrologe opatov, samostanskih konverzov, papežev, oglejskih patriarhov, ustanoviteljev samostana, dobrotnikov in drugih oseb, ki so bile s samostanom kakor koli že v zvezi.

Iz stiškega samostana je v arhivu Narodnega muzeja v Ljubljani nekrolog iz leta 1777., sledovi starejših pa so se ohranili v Pucljevih rokopisnih delih za stiško zgodovino, deloma v arhivu Narodnega muzeja v Ljubljani, deloma v Narodni biblioteki na Dunaju. Poleg tega se v arhivu Narodnega muzeja v Ljubljani nahaja Pucljev stiški nekrolog v rokopisu male četrtinke, katerega vsebina se s par izjemami sklada z obsežnejšim

nekrologom v Idiografiji. Vrednost Pucljevih nekrologov je Kozina precenjeval, Milkowicz pa jim je nasprotno odrekal vsakršno vrednost, češ da je Pucelj večino svojih nekrologov sam sestavil, ali pa vsaj delal po ne mnogo starejših predlogah, a jih tudi samovoljno predelal, da je povzročil zmedo. Spričo razprave M. Kosa[17] moremo dostaviti le to, da je treba Milkowiczevo sodbo vsaj nekoliko omiliti, dasi Puclju kljub temu še vedno ne gre odrekati samostojne zanesljivosti.

Ker je s tem dokazano, da je Pucelj pri sestavi svoje Idiografije postopal površno in nekritično, se na podatke, ki jih za starejšo dobo najdemo samo pri njem, ne moremo zanesti z vso izvestnostjo. More pa nam njegovo delo služiti kot vir za podatke iz njegove dobe.

V. Viri za zgodovino stiških opatov.

Do danes še nimamo na popolnoma zadovoljiv način dokumentirane vrste stiških opatov. Koristno in potrebno je, da to vrsto kritično ugotovimo.

Seznam stiških opatov navajajo sledeči:

1. Kodeks št. 7250 dunajske Narodne knjižnice.
2. Pucljev kodeks iste knjižnice št. 10550.
3. Katalog opatov iz 2. polovice 17. stoletja v arhivu Narodnega muzeja v Ljubljani.
4. Notata de monasterio Sitticensis v prepisu S. Brunnerja.[18]
5. Valvasorjev katalog, Ehre, VIII, 694—702.
6. Pucljev katalog v Idiografiji.
7. Necrologia seu Catalogus iz l. 1777. v arhivu Narodnega muzeja v Ljubljani.
8. Fidler (Marian) v Austria sacra, Geschichte der ganzen österreichischen weltlichen und klösterlichen Klerisey beyderley Geschlechtes, Wien 1783. III. del, V. zv., str. 122—132.
9. Historia monasterii Sitticensis, in 15 Heften ein geschichtliches Manuscript aus dem Überesten des Sitticher Archives, die Geschichte Sittich enthaltend, copiert vom Joseph Heinrich Stratil, k. k. Districtsförster zu Sittich, 1820, v arhivu Narodnega muzeja v Ljubljani.
10. Radics, Die Gegenäbte Albert und Peter von Sittich, str. 146—148.
11. Klun, Archiv für Heimatkunde I, str. 120—124.
12. L. (po mnenju dr. Kluna v Arhivu I, 121: dr. Ullepitsch), Das Cistercienser Stift Sittich, Ilyrisches Blatt 1839, VI, 21; VII, 26; VIII, 29; IX, 33.
13. Milkowicz, Die Klöster in Krain, 82—85.
14. Historische Errinerungen aus dem Vaterlande, Ilyrisches Blatt 1835—1837.

Ker gre za vprašanje, ali in v koliko moremo rabiti vse te sezname pri sestavi novega kataloga, je potrebna podrobna analiza.[19]

1. Katalog iz 2. polovice 17. stoletja. Nastal je, kot že povedano, za časa opata Motoha in obsega 43 opatov.

Značilnosti:

a) Vsebuje napačno razdobje vlade prvega opata Vincencija: 1136—23. XII. 1150. Napako imajo potem vsi ostali katalogi, izvzemši Milkowiczevega.

b) Med opata Gerarda (1449—1450) in opata Urha (1450—1481) stavlja kot 24. opata (po njegovem štetju) nekega novega opata, a s pristavkom: »Sein Namb ist nicht zu finden als wird hier sein successor.«[20]

2. Notata. Opatska vrsta sega do opata Raumbschüssla in ker ne navaja njegovega smrtnega leta (1687.), je staviti postanek tega kataloga v dobo med 1680—1687. Obsega 44 opatov.

Značilnosti:

a) Napaka v vladi opata Vincencija.
b) Izpusti opata Konrada (1267—ca. 1279).
c) Vmesnega opata med Gerardom in Urhom ne pozna.
č) Kronološko se dosledno ujema z vrsto prejšnjega kataloga.

3. Valvasor. Vrsta opatov sega do opata von Gallenfelsa (aprila 1680), kateremu želi dolgo življenje, in šteje 46 opatov.

Značilnost:

Opat Gerard, Matejev naslednik, ima dvoje zaporednih številk (26 in 27), številka 28 pa dva opata, Urh in Osvald.

4. Pucelj. Vrsta sega do opata von Gallenfelsa in šteje kot Valvasor 46 opatov.

Primerjava vseh 4 katalogov pokaže:

a) Tradicionalna vrsta opatov od Vincencija do Petra (22. po njihovem štetju) soglaša, izvzemši Notat, v vseh treh katalogih le po imenih opatov, drugače pa je z letnicami. Letnice prvih treh opatov soglašajo, isto meseci in dnevi. Pri četrtem opatu, Konradu, navaja I. katalog le približno leto (ca. 1230) in isto Notata, Valvasor pa l. 1226. s pristavkom: »und lebte noch in dem 1230 Jahr, ist also ungewiss, wann er gestorben«. Pucelj na tem mestu polemizira, češ da je nesmiselno trditi, da je opat umrl ca. 1230., ker je vladal še 1250., in celo 1253., kar je seveda spričo originalnih listin napačno. Isto je pri naslednji trojici opatov, Janezu, Teoderiku in Konradu. Slednjega Notata sploh izpuščajo. Kot I. katalog stavlja vsem trem opatom le aproksimativne letnice: 1254, 1261, 1275, delajo tudi Notata (izvzemši opata Konrada) in Valvasor, le s to razliko, da jih Valvasor navede nekoliko več, dočim Pucelj postopa samostojno, žal, nepravilno. Posebnost je opat Henrik (8. po njih štetju), pri katerem se v vseh 4 katalogih ujemata dan in mesec smrti (6. XII.), ne pa smrtno leto (I.: 1300, II.: 1290, III.: 1302, IV.: 1290), in njegov naslednik opat Rudolf (umrl 22. XII., I., II. in III.: 1315, IV.: 1314) z dostavkom pri Valvasorju, iz katerega je mogoče razbrati, da je Valvasor rabil ali isto predlogo kot I. in II. katalog ali pa oba kataloga sama.[21] Vsi katalogi se zopet ujemajo v letnicah opata Otona (14. po njihovem štetju) in naslednika Kristijana, dočim pri ostalih ni soglasja.

b) Z napačno smrtno letnico opata Alberta (21. po njihovem štetju, umrl po njihovem 1403 [04] in z nedoločeno letnico nastopa vlade njegovega naslednika opata Petra,[22] pač pa vsi soglašajo z njegovim smrtnim datumom,[23] se začne spreminjati tudi vrsta opatskih imen. I. katalog izpusti dva Petrova naslednika, Lavrencija in Emerika, in omenja šele Mateja,[24] čigar smrtni dan in mesec se ujema z ostalimi katalogi, II. katalog pa izpusti samo Lavrencija. Matejev naslednik pa je v vseh štirih katalogih Gerard. Dočim je v II., III. in IV. katalogu Gerardov naslednik Urh, vrine I. katalog še enega opata neznanega imena. Dasi tu Valvasor ni nasedel, vendar je to le vplivalo nanj in pri opatu Gerardu zapiše: »Die Gedächniss und der Nam seines Nachfolgers ist gäntzlich verloschen, von dem man doch dafür hält, als ob er etliche Jahr diesem Kloster vorgestanden.« Razumljivo, da je prav ta zmota zavedla oba, da sta začetek vlade opata Urha postavila globoko naprej

v leto 1470., proti čemur pa je ostro nastopil Pucelj, ki pravilno stavi letnico 1450.

c) Za Urhom je po vseh katalogih vladal Osvald, za tem Martin, s čimer je podan znova primer, da je treba osporavati tudi imensko vrsto opatov vseh 4 katalogov. Po listinah izkazani naslednik Osvaldov je namreč Tomaž in šele Tomažu sledi Martin. Razumljivo, da tudi kronološka vrsta teh opatov ne odgovarja resnici. Martinu je — po katalogih — sledil Janez Glavič (v resnici je bil to protiopat), za tem Tomaž, Urban, Klemen in Wolfgang in šele pri tem se vsi katalogi zopet strnejo v pravilno kronologijo, ki jo obdrže do konca.

Iz povedanega sledi kratek zaključek: 1. Vsi katalogi se večkrat točno ujemajo tako v navajanju pravih in nepravih podatkov, kar kaže na neko medsebojno odvisnost. 2. Dokazana je odvisnost Valvasorja in Notat od prvega kataloga, dočim te odvisnosti Puclju ne moremo pripisovati v tolikšni meri (prim. njegove polemike!). 3. Ta skupnost govori za **neko predlogo** ali le **kompilacijo ostalih treh iz prvega kataloga.** 4. Če upoštevamo, da se pri nekaterih opatih 12.—15. stoletja ujemajo vsi katalogi zlasti v dnevih in mesecih smrti opatov, je zelo verjetno, da jim je kot predloga služil tudi neki nekrologij, a mlajši od onega iz 15. stoletja.

5. Nicrologia seu Catalogus Dominorum Abbatum Sitticensium a 1135 ad novissima usque tempora s kronogramom: VIVat aC DIV nobIs praesIt et prosIt InCoLVMis (= 1777).

Kot pokaže letnica, je bil katalog izdelan malo let pred razpustom samostana. Njegova značilnost je, da je to prvi poizkus sestaviti kritično vrsto stiških opatov in da kot tak more služiti kot upoštevanja vreden vir. Obsega vrsto opatov od prvega do poslednjega, 50 po številu, in navaja pri vsakem opatu, izvzemši zadnjega, čas izvolitve in smrti. Ostale značilnosti so:

a) Do 41. opata (po njegovem štetju) podaja le letnice izvolitve in smrti, od tu dalje mesec in dan smrti in od opata Weinzerla dalje (44. po njegovem štetju) tudi dan in mesec izvolitve.

b) Pozna dvoje resignacij opatov, in to opata Urbana Paradižiča (resigniral 1523) in Klementa Guetsolda (resign. 1534).

c) Zdi se, da pravilno rešuje sporno vprašanje o eksistenci opata Kristijana v 1. polovici 14. stoletja, ko ga istoveti z opatom Janezom in je tako zelo verjetno ta opat nosil dvoje imen: Johannes Christianus. Isto tako razlikuje naslednika opata Urbana, opata Janeza od naslednika opata Klemena, opata Janeza Cerarja, ker nikakor ni otipljivega dokaza, da bi bila to ena in ista oseba.

č) Letnice se ne ujemajo z letnicami prejšnjih katalogov in se skoraj dosledno že približujejo letnicam, izkazanim po listinah, dokaz, da je bil neznani avtor kataloga kritičen delavec po arhivalnem gradivu in ga že sestavljeni katalogi niso motili.

d) Značilnost, da šele od opata Mateja Majerla (1626—1629) dalje stavlja tudi mesec in dan smrti opatov, bi govorila za to, da ni izključeno, da bi bil za tega opata sestavljen neki nekrologij, katerega je rabil tudi Pucelj.

6. Fidlerjev katalog. Če upoštevamo Fidlerjevo opombo na str. 117., da mu je za sestavo tega kataloga poslal »temeljite, izčrpne in odlične podatke« stiški arhivar in tajnik p. Ignacij Fabiani (odslej dalje ta katalog nazivam Fidler-Fabianijev katalog), pridemo do zaključka, da se ta katalog ne bo dosti razlikoval od kataloga iz l. 1777. Primerjava pokaže, da se oba kataloga povsem ujemata, razlika je le pri opatu Janezu-Kristijanu, ker obeh

imen ne strne v eno in da označuje le leto, mesec in dan smrti opatov in da se meseci in dnevi ujemajo s Pucljevimi.

7. Radicsev katalog. Posebnost tega kataloga je, da je delan po arhivalnem gradivu stiške materine hiše, samostana v Reinu, zato prvi pravilno pokaže razkol za časa opata Alberta in Petra. Vrsta opatov sega do zadnjega opata pred razpustom in obsega 53 opatov. Med opata Janeza (1523—1533) vrine novega opata Arnolda (36. po njegovem štetju) z letnicami 1533, 1533, 1534, kateremu bi sledil opat Janez, 1534—1549. Kljub temu, da katalog vsebuje to napako in tradicionalno napako o vladi prvega opata in njegovih naslednikov, more vendar ta katalog služiti kot upoštevanja vreden vir.

8. Stratilov katalog. Kot pove že Stratil sam, je to prepis iz Pucljevega kataloga. Vendar se je držal tudi Notat in Valvasorja in je njegov katalog kompilacija napak vseh treh, katerim je dodajal tudi svoje mnenje, ki seveda bistva nič ne spremeni.

9. Ullepitschev katalog. Kompilacija Valvasorjevega in Stratilovega kataloga in samovoljno dodajanje. Obsega vrsto vseh opatov, 50 po številu, in vse napake.

10. Klunov katalog je podoben gornjemu in isto je reči tudi o noticah v Ilyrisches Blattu.

11. Milkowiczev katalog je do sedaj najboljši, kot je njegov spis do sedaj najboljše delo, kar jih je bilo napisanih o Stični. V čem pa tudi Milkowiczev katalog nima prav, bo pokazala razprava.

Iz povedanega sledi, da moremo katalog iz l. 1777., Fidlerjev-Fabianijev katalog, Radicsev in Milkowiczev uporabljati kot vire pri sestavi novega kataloga, ako odštejemo vse napake, ki so dokazljive iz danes ohranjenih listin. To nas vodi do zaključka, da je treba prave vire iskati edinole v arhivalnem gradivu, in to: 1. v volivnih in vizitacijskih zapisnikih, ki so jih izdelali v Stični vizitatorji ter redovni in svetni komisarji, ki so volitvam prisostvovali; 2. v odlokih, dispenzah, dovoljenjih, opominih, pozivih, kaznih, imenovanjih, pooblastilih in mandatih cistercijanskih generalnih kapitljev; 3. v poročilih in korespondenci opatov iz Reina; 4. v korespondenci stiških opatov z drugimi opati; 5. v pogodbenih listinah opatov; 6. v drugih listinah: priporočilih, spremnih pismih, prošnjah, pritožbah, potrdilih, opravičilih, zahvalah, izpričevalih in obvestilih; 7. v spomenikih, in to v kamnitnih spomenikih, slikah, grbih, pečatih in napisih; 8. v zapisih njihovih imen in njih podpisih kot priče; 9. v nekrologih; 10. v zapiskih v rokopisih ali knjigah iz stiškega samostana in 11. v raznih listinah, naslovljenih na opate.

I.

Uincentius, Vincentius.

1136, 1145, 1163.

Ko je bila 8. julija l. 1136. v Stični slovesno otvorjena nova opatija[1] in ko je po 24. septembru istega leta oglejski patriarh Peregrin kot krajevni ordinarij izvršil zadnje pravno dejanje: potrditev na novo nastale opatije, je Stična, pod vodstvom svojega prvega opata Vincencija, zaživela svoje, s slovensko zgodovino tako bogato in tesno združeno življenje.[2]

Kot pove ustanovna listina, so bili prvi, ki so pripomogli k ustanovitvi samostana, trije plemiči, Henrik, Ditrik in Majnhalm, o katerih pravi že Pucelj pravilno, da so bili bratje (fratres uterini), a pod vplivom pisane in nepisane samostanske tradicije takoj dostavi: »coniectura est eos fuisse Auerspergios... vel Weixelburgios... vel denique Sitticos«.[3] Danes je nesporno dokazano, da so ti trije bratje — gospodje Višnjegorski,[4] ki so darovali oglejski cerkvi posest v kraju, ki se je zval Sitik in katerega je oglejski patriarh Peregrin prepustil menihom iz Reina, ki so na darovanem svetu ustanovili novo opatijo.

Ne sme nas motiti, da kronist Pucelj piše o obstoju opatije že v l. 1132., kajti pri Stični imamo opraviti z eno najstarejših opatij cistercijanskega reda, ki je za svoj postanek zahtevala uresničenja točno določenih pogojev: izkazano dovolj bogato darovnico svetnega velikaša gotovi cerkvi pod pogojem, naj se na darovani zemlji ustanovi samostan,[5] obvestilo ordinarija podarjenega sveta cistercijanskemu generalnemu kapitlju, ki iz najbližjega samostana pošlje na darovano zemljo nekaj menihov z nalogom, naj pripravijo vse potrebno za ustanovitev nove opatije,[6] to je, da sezidajo cerkev, samostan in oboje opremijo z vsem potrebnim, da bo mogla nova opatija takoj začeti z rednim delom.[7] Šele ko je vse to pripravljeno, pošlje samostan predpisano število menihov in opata, kar končno krajevni ordinarij potrdi in nova opatija je ustanovljena. O vsem tem govori jasno tudi stiška ustanovna listina. Gospodje Višnjegorski darujejo oglejski cerkvi zemljišče, katero patriarh prepusti menihom opatije v Reinu, ki so najprej pripravili vse potrebno, nato pa so se trajno naselili in to končno naselitev je patriarh l. 1136. potrdil. Ker je patriarh tega leta potrdil že dokončno naselitev, so se naravno morali vsi drugi pogoji uresničiti že pred tem letom, od tod tudi različnost letnic v Pucljevi kroniki. Tako je Pucljevo poročilo za l. 1132. pravilno, ko zapiše: »Inclytum monasterium Sitticense conditur, seu verius monachi Runa evocati ad sanctum Vitum stabilem pedem figunt,« kar znači, da so se prvi menihi-ogledniki priselili v okolico Št. Vida že l. 1132. in tu pričeli pripravljati vse potrebno za ustanovitev in naselitev nove opatije, predvsem zidati samostan in cerkev.

Ustanovna listina pove, da so se v Stično naselili menihi »de Runensi congregatione secundum regulam beati Benedicti laudabiliter conversantes«,

kar znači, da so bili to redovniki cistercijanskega reda iz Reina pri Gradcu, katerih samostan je bil ustanovljen l. 1129. iz cistercijanske opatije Ebrach in ta l. 1126. iz cistercijanske protoopatije Morimonda.[8] Nasprotno se je z umetno sestavljenimi »dokazi« trudil dokazati Milkowicz, da se v Stični pred 13. stoletjem ne da dokazati obstoj cistercijanske opatije, temveč le benediktinske.[9]

Ne da pa se dokazati, od kod naj bi bil prvi stiški opat Vincencij, kar že v 2. pol. 17. stol. v Stični sami ni bilo jasno in je bilo dvoje mnenj, od katerih eno je prevzel Pucelj, da je namreč prvega opata poslal v Stično sam sv. Bernard iz Morimonda, drugo in prvo mnenje pa podaja rokopis iz dobe opata Motoha: »andre aber wollen sagen, dass der erste Praelath aus dem Closter Rein genomben worden.«[10]

Isto tako se ne da dokazati, kako dolgo bi prvi opat vladal. Vladati je začel gotovo l. 1136. in bil opat še l. 1163., ko se v Škrljevem pri Št. Rupertu izdelani listini še našteva med pričami.[11] Vsi katalogi razen Milkowiczevega stavijo njegovo smrt napačno na 22. XII. l. 1150. in v zadnjem času celo Graf.

Oglejmo si še darovnice, ki pokažejo, da je Stična že za časa svojega prvega opata pokazala, da je v deželi zaželjena in koristna ustanova, kajti svetni in cerkveni velikaši so ji darovali veliko zemlje. Prva posest, ki jo je dobila Stična, je v ustanovni listini že omenjeni »Praedium quoddam in loco qui vulgo Sitik appellatum est«. Ta prva posest pa nikakor ni bila majhna in obsegati je morala obsežen del ravnine in gričevja, kajti ustanovna listina izrečno poudarja, da Višnjegorski gospodje darujejo oglejski cerkvi ta svet z vsemi pravicami, med katerimi se omenja tudi pravica lova in ribolova, kar bi spričo majhnega obsega zemljišča ne prihajalo v poštev. K tej posesti je patriarh sam dodal še svet oglejske cerkve in to: pet kmetij ob potoku, ki teče mimo samostana,[12] severozapadno od samostana pa strmo ležeče naselje Vinograd.[13] Vse to je daroval patriarh samostanu v izključno last, to je, da samostan oglejski cerkvi ni dolgoval nikakih dajatev, pač pa je moral dajati partem (ius) sacerdotis iz darovanega sveta sosednjemu šentviškemu župniku.

L. 1145.[14] se je patriarh samostana znova spomnil z bogato darovnico, ki je obsegala vas Trnovco pri Selih pri Šumberku,[15] Velike in Male Peče pri Št. Vidu,[16] Rdeči in Lučarjev Kal,[17] pet kmetij pri Dobu,[18] dve pri Cerknici[19] in šest kmetij obsegajoči Farški Kal,[20] od katerih pa so tri hube morale plačevati duhovniško desetino šentviškemu župniku.

Istega leta so stiški dobili svet tudi od svetnih velikašev.[21] Tako je daroval eden izmed višnjegorskih ustanoviteljev, gospod Henrik, naselje Vrhovo,[22] drugi ustanovitelj, gospod Ditrik, pa je dal Velike Lašče[23] in njegov brat Majnhalm pa štiri kmetije na že omenjenem Vrhovem. Neznani dobrotniki iz te dobe so darovali še štiri kmetije na Bleč vrhu,[24] vas Lašče pri Žužemberku,[25] vas Mačkovec pri Dvoru,[26] tri kmetije pri Soteski ob Krki,[27] 10 kmetij v Ivanji vasi pri Mirni peči,[28] kmetijo pri Strmici pri Šmarjeti,[29] vas Studenec pri Stični,[30] Trebeljevo pri Višnji gori,[31] vas Jablan pri Mirni peči,[32] pet kmetij v Naklem pri Kostanjevici ob Krki[33] in tri kmetije ob Krki, verjetno kje v bližini prejšnjih.

Sestra višnjegorskih ustanoviteljev Hema je l. 1152. darovala svoj alod Bodendorf pri Murauu na Zg. Štajerskem, ki je obsegal žitnico, osem kmetij in dve gostilni,[34] istega leta Gerburga Višnjegorska s sinovoma Urhom in Alberonom alod Koroško vas pri Mehovskem gradu pri Novem

mestu,[35] ustanovitelj Henrik pa ponovno s svojo ženo Libirgo Raduljo pri Šmarjeti.[36] L. 1162. je samostan dobil alod Studeno pri Postojni,[37] l. 1169. 32 kmetij »na ravnini poleg samostana«, katere je dal v zameno za drugih 37 koroški vojvoda Henrik in njegov brat Herman in dve kmetiji neznanokje.[38] L. 1177. dobi samostan Draščo vas in Globoko pri Žužemberku,[39] pred l. 1178. pa posestva v Leščevju pri Muljavi,[40] vas Mačkovec pri Št. Lovrencu,[41] Goričane pri Medvodah na Gorenjskem,[42] tri kmetije v Utiku pri Ljubljani,[43] vas Rako, Konjsko in Presko, ki leže na ozemlju med Sp. Krko in Savo,[44] in vas Hočevje ob Gor. Krki.[45] L. 1190. je izkazana prva posest, ki jo je samostan kupil in to v Artiži vasi blizu samostana.[46]

Tako je stiška posest koncem 12. stol. obsegala do malih izjem strnjen svet okoli samostana nekako do današnje državne ceste na jugu, na severu do zaselka Vinograda, na vzhodu in jugovzhodu pa dajala že trdno osnovo poznejšemu Velikemu okrožju v Polju (Trnovca, oboje Peče in dvoje Kalov),[47] z naseljem Vrhovim in Mačkovcem pa Vnanjemu okrožju.[48] Pa tudi po ravnini preko ceste je že segala samostanska posest in je že tedaj verjetno obsegala Črnelo in od tod dalje segla v rodovitno dolino Krke. Proti zahodu je že v tej dobi opaziti osnove poznejšega, najmočnejšega samostanskega zemljiškega okrožja, Velikega okrožja (Bleč vrh, Trebeljevo).[49] Že v začetku posestnega razmaha opazimo močan vdor stiške posesti v vinorodne kraje okoli sedanjega Novega mesta, prav tako v okolico Ljubljane in v oddaljeno Zg. Štajersko.

II.

Folknandus-Aldeprandus. (Volkhandus, Alprandus;[1] Folcandus, Alprandus;[2] Folkhand,[3] Aldeprandus.[4])

Po l. 1163. — pred l. 1184.

V inicijali stiškega kodeksa št. 650 (recens. 3256) fol 62′ dunajske Nacionalne biblioteke je upodobljen sedeč opat z odprto knjigo v roki, v kateri je zapisano:

Civis catholicus Folknandus iam moriturus
hunc scribi librum communem jussit in unum,

kar pove, da je rokopis dal napisati opat Folknandus malo pred svojo smrtjo.[5] Rokopis ni datiran in če upoštevamo kataloge, je to drugi stiški opat, ki ga moramo staviti v razdobje, ko se zadnjič po listinah omenja prvi opat (1163) in je prvič po listinah izkazani njegov naslednik (1184). Prav v to razdobje pa pade tudi v zgodnjem 13. stoletju prepisana nedatirana listina isto tako stiškega dunajskega kodeksa,[6] v kateri opat Aldeprandus določa o dajatvah, ki jih je dolžan samostanu stiški kamnosek in arhitekt Mihael, mož Matilde, podložnice Alberta Višnjegorca, advokata stiške cerkve. Ker katalog iz 2. pol. 17. stol. istoveti opata Folknanda z opatom Aldeprandom in za njim vsi ostali katalogi, sledi sklep, da je ta opat nosil dvoje različnih imen. Nikakor pa ni izključeno, da sta to dva opata, eden Folknandus »iam moriturus«, kateremu bi sledil Aldeprandus, ali pa: Aldeprandus, kateremu sledi Folknandus in temu Pero (B).

Katalogi stavijo smrt opata Folknanda-Aldepranda na 8. XII. 1180.

III.

Pero, B.

(Perchtoldus,[1] Pero seu Bernoldus;[2] Pero, Bero, Bernoldus,[3] Bernhold.[4])

1184, 22. I. 1187, 1190, 1203, 2. VIII. 1204, 1211, jeseni 1214, 21. III. 1215, 1221.

Prvič se ta opat omenja v listini oglejskega patriarha Gotfrida iz l. 1184., ki mu na njegovo prošnjo potrdi darovnico svojega prednika Urha II., ki je podaril ob priliki blagoslovitve oltarja sv. Janeza v Stični štiri kmetije na koncu vasi Cerknice.[5] V listini krškega škofa Ditrika, izdani v Pilštajnu 22. I. 1187, se med pričami navaja tudi Pero, Sitticensis abbas,[6] prav tako se omenja Pero abbas de Sitich v listini, izdani l. 1190. v Strassburgu.[7]

L. 1203. bi opat moral priti na gen. kapitelj. Da ni prišel, se v statutih izrecno omenja in se mu zato nalaga kazen: Abbas de Sitic, qui non venit ad capitulum, cum venire deberet, extra stallum abbatis maneat et omni sexta feria sit in pane et aqua, donec Cistercio se praesentat et in sequenti capitulo nihilominus reversurus. Abbas pater hoc ei denuntiet.[8] Na njegovo prošnjo je vojvoda Urh 2. VII. 1204 sprejel samostan v svoje varstvo in dal samostanu pravico lastnega sodstva izvzemši ius sanguinis.[9] Statut gen. kapitlja iz l. 1211. mu dovoljuje, da pride na kapitelj isto leto kot ogrski opati in l. 1214. so se gen. kapitlja morali udeležiti prav ogrski opati in ker se nikjer ne trdi, da se ga stiški opat ni udeležil, smemo sklepati, da je bil navzočen.[10]

Zasluga uvidevnega opata Perona je bula Inocenca III. z dne 21. III. 1215,[11] katero je dosegel v kratkem času, od konca septembra l. 1214. do 21. III. 1215 in ki že pred 4. lateranskim koncilom v formuli, kot jo je izdelal ta koncil, potrjuje cistercijanski desetinski privilegij glede stiških posesti.[12]

Poslednjič se omenja opat B. l. 1221., ki kot od papeža delegirani sodnik v družbi B(ertolda), dekana na Kranjskem, razsodi v sporu med samostanom v Vetrinju in Valterjem iz Gorič.[13] Kdaj je opat umrl, ni znano. Katalogi stavijo njegovo smrt na 21. II. 1226, dočim je v reinskem nekrologu njegov smrtni dan in mesec 13. VIII.

IV.

Chunradus, Conradus, Chonradus.

1230, pred 17. IV. 1232, 27. V. 1232, 12. X. 1233, 17. II. 1238, febr. 1241, 1243, 12. in 14. VIII. 1250.

L. 1230. preneha prepir stiške cerkve z grofom Viljemom iz Vovber, ki se je začel in trajal dalj časa zaradi ozemlja Slevice pri Vel. Laščah, kjer je imel samostan v bližini že dalj časa veliko posest, kar izpričuje na koncu listine med pričami se nahajajoči samostanec Herandus, ki se naziva »magister in Lasis«, kar tedaj pomeni neke vrste ekonoma ali upravnika posesti. Spor z grofom se je za samostan končal ugodno, kajti grof odstopa samostanu velik del zemlje v velikolaški kotlini, kateri listina postavlja sledeče meje: »od razpotja, kjer so stale vislice, do Velikih Lašč, od tod do razpotja proti zahodu do potoka Rašice ter na tretji strani omenjenega razpotja do gozda, kjer izvira studenec«. Nadalje ukaže grof svojim

uradnikom, naj ne delajo nobenih težkoč na samostanskem posestvu na Blokah zaradi priprege in izterjevanja davščin, kar znači, da je Stična, 100 let po svojem obstoju, vodila že široko zasnovano trgovino po cestah proti morju. Listina navaja kot priče poleg opata Konrada še priorja Iuvana, opatovega tajnika Otona, subpriorja Alberta, že omenjenega Heranda, samostanskega zdravnika Heidenricha in oficijala Konrada.[1]

Pred 17. IV. l. 1232. naznanja cesar Friderik II., da je na prošnjo opata Konrada potrdil darovnico istrske mejne grofice Sofije, ki samostanu vrača lovsko in gozdno pravo, katero je na nekaterih samostanskih posestvih krivično odvzel oče njenega moža in si jo je tudi mož pridržal.[2] Dne 17. V. l. 1232. delegira papež Gregorij IX. opata Konrada in priorja v Žičah in Jurkloštru, naj preiščejo pritožbo koroškega vojvode proti opatu šentpavelskega samostana na Koroškem, češ da zapravlja imetje svojega samostana. Papež vsem trem ukazuje, naj samostan dobro pregledajo in napravijo red.[3] Isto leto naroči gen. kapitelj opatu Ludviku iz Reina in opatu Konradu, naj na prošnjo koroškega vojvode, ki hoče na svoji zemlji ustanoviti samostan, preskrbita vse potrebno in o uspehu poročata.[4]

L. 1228. dobi samostan posestvo v Stehanji vasi,[5] v Veliki Loki,[6] mlin v Toplicah,[7] dve kmetiji v Beli Krajini[8] in desetino od 15 kmetij v Volavljah.[9] Dve leti nato že omenjeni teritorij »Slevico«, l. 1232. dve kmetiji pri Šumberku, leto nato pa je izkazana posest 12 kmetij v Koprivnici pri Podsredi.[10] L. 1238. dobi samostan osem kmetij pri Podbukovju pri Vačah[11] in l. 1242. ponovno na Štajerskem štiri kmetije.[12] Iz velike potrdilne listine iz l. 1250.[13] je razvidno, da je imela Stična pred tem letom še naslednjo posest: šest kmetij na Vrhu pri Križu,[14] sedem v Velikem Gabru,[15] dve nekje ob Temenici,[16] pet pri Raki,[17] dve v Dolgi njivi pri Št. Lovrencu,[18] dve v Polju,[19] eno pri Senožečah,[20] posestvo v Javorjah,[21] posestvo na Blokah[22] in v bližini samostana,[23] vas Kostrevnico pri Šmartnem pri Litiji,[24] del vasi v Veliki Loki,[25] sedem kmetij v Malenski vasi,[26] šest v Sušici pri Muljavi,[27] šest v Ždinji vasi pri Št. Petru pri Novem mestu,[28] štiri v Vidmu,[29] dve v Sobračah,[30] pet v Dolah pri Temenici,[31] vas Spodnjo Drago,[32] dve kmetiji pri Hmeljniku,[33] poldrugo v Glagovici,[34] dve v Topolah pri Mengšu,[35] šest in dva mlina pri Grosupljem,[36] šest pri Gradencu pri Hinjah,[37] eno v Dolgi njivi[38] in tri pri Hrvaškem brodu.[39] Ni pa mogoče lokalizirati še ostalih 82 kmetij in dva mlina, ker listina ne omenja krajev.

L. 1241. naroča gen. kapitelj opatu Konradu in opatu iz Kostanjevice, naj preskrbita vse potrebno za ustanovitev ženskega samostana, ki ga misli ustanoviti salzburški nadškof.[40]

Kdaj je opat umrl, ni znano. Katalogi: 19. I. 1253.

V.

Joannes a Galln, Johannes.

Ca. 1250—1251, 6. II. 1252, 1. VII. 1254, pred 6. I. ca. 1256, 6. 1. 1256, 10. I. 1256, 12. III. 1256, 5. IX. 1256, 2. I. 1259.

V letih ca. 1250—1251. opat Janez v družbi kostanjeviškega opata Rudolfa vidimira več listin za samostan v Reinu.[1] 6. II. 1252 podeli koroški vojvoda Bernard samostanu pravico lastnega sodstva na samostanskih posestvih v Veliki in Mali Stari vasi pri Grosupljem, na Lipoglavu in Javorju, »exscepto judicio sanguinis et judicio furti, quae judex provincialis tene-

bitur judicare«.[2] Istega leta izstavi patriarhov vicedom na Kranjskem Veriand darovnico 20 mark, dve kmetiji in vinograd v Ždinji vasi pod pogojem, da na oktavo sv. Mihaela dobe samostanci vino in ribe in da vsi mašujejo za njegovo pokojno ženo Fromudo in starše, da opravijo slovesno konventno črno mašo, kleriki nemašniki zmolijo psalterij, bratje konverzi pa vsak po 100 očenašev.[3] 1. VII. 1254 potrdi vojvoda Urh, da je dal Reinboto de Hertenberg s Kravjaka samostanu dve kmetiji in dva vinograda v kraju Oslica pri Kravjaku, vendar pod pogojem, da si lastninsko pravico do darovanega sveta še pridrži, dokler bo živel, in si izgovori tovor vina in da ga samostan sprejme v svojo bratovščinsko zvezo, vsled katere bo postal deležen sadov vseh samostanskih molitev in dobrih del, po smrti pa ga morajo pokopati v samostanu kot enega svojih bratov. Listino so podpričali opat Janez a Galln, prior Henrik, ekonom Konrad in tajnik Martin.[4] Isto tako je opat Janez podpisan skupno s priorjem H(enrikom) na darovnici Konrada Galla pred 6. I. ca. 1256.[5] 6. I. 1256 dobi samostan posestvo bratov Babona, Bernarda in Rudgerja in njih sestre iz Kostanjevice v Črnelu,[6] 10. I. istega leta pa vojvoda Urh potrdi privileg svobodnega sodstva, danega od svojega očeta na že omenjenem posestvu, dalje oprosti samostan vsakršnih dajatev in postavi samostanu protektorja v osebi deželnega glavarja Rudelina de Pierpaumba.[7] Istega leta 13. III. inkorporira patriarh Gregorij samostanu faro sv. Petra v Savinjski dolini »ad revelandam inopiae monasterii« pod pogojem, da samostan v svoji cerkvi obhaja slovesno god sv. Petra, samostanci pa dobe vsako soboto v čast Materi božji večjo mero vina in četrtino sira.[8] Težko pa je verjetno, da bi samostan res trpel na pomanjkanju in da bi bilo prav pomanjkanje vzrok inkorporacije bogate fare. Če bi samostan res trpel pomanjkanje, je težko razumljiva mecenatska gesta opata Janeza, ko 3. IX. istega leta dovoli bratom s Turjaka svobodno krčenje samostanskih gozdov na posestvu pri Velikih Laščah pod pogojem, da je na novo pridobljen svet last Turjaških, samostanu pa morajo odstopiti tretjino novopridobljene zemlje.[9] 10. III. 1257 daruje Neža III. Andechsmeranska 40 kmetij »apud Stein et Riffenstein« pod pogojem, da ji samostanci preskrbe pokop v samostanu, »pa naj umrje kjer koli na Koroškem, Kranjskem ali Slovenski marki« in da se iz dohodkov teh kmetij pogoste samostanci vsak petek v čast Kristusovega trpljenja z vinom in belim kruhom.[10] Ekonomsko sposobnost opata Janeza pokaže tudi listina z dne 2. I. 1259, s katero prodaja kostanjeviškemu samostanu dve kmetiji, ker so od Stične preveč oddaljeni za dve marki dobrega srebra.[11]

Omeniti je treba še naslednje darovnice: l. 1254. dobi samostan kmetijo in mlin pri Metnaju,[12] l. 1256. dve kmetiji verjetno v Nemški vasi pri Trebnjem,[13] vinograd pri Žalcu[14] in vso vas Črnelo.[15] Ni pa znano, kdaj je opat Janez kupil veliko posest 12 kmetij, in to sedem v Leskovcu pri Št. Vidu, pet v Črnelem in en travnik.[16]

Kdaj je opat umrl, ni znano. Katalogi: 13. VI. 1260.

VI.

Theoderich, Dietrich.

Po 12. I. l. 1260., 1263, 1267.

Njegovo izvolitev po 12. I. l. 1260. je vodil opat Almerik iz Reina.[1] Iz listine z dne 12. III. l. 1261. je razbrati, da je bila namenjena še njegovemu predniku opatu Janezu, ki je naprosil vojvodo Urha, naj potrdi

gotove darovnice, zaradi katerih je samostan utrpel škodo »eo, quod quaedam sui temporis donationes per villas et mansos sive praedia a fidelibus monasterio donata non essent auctentius confirmata et exinde lites et juria et contentiones saepissime exoriri.[2] »Zato opat naproša vojvodo, naj vse te sporne darovnice potrdi, kar je tudi storil, iz lastne darežljivosti pa je dodal Stični hospic pod Ljubeljem (»forum Lvbelino pro receptione pauperum«) z gozdnim in lovskim pravom, katerega je kupil od patriarhovega vicedoma Verianda za 32 in pol marke. Poleg tega potrdi nove darovnice samostanskih dobrotnikov: tri kmetije pri Veliki Loki,[3] šest kmetij blizu samostana in mlin,[4] eno kmetijo na Bregu pri Temenici,[5] dve kmetiji ob potoku Slepšeku,[6] dve v »Gigenheim«, štiri v Dešeči vasi pri Žužemberku,[7] eno kmetijo v Ponikvah pri Trebnjem[8] in štiri kmetije ob Krki.[9] L. 1262. dobi samostan štiri kmetije v Jelši pri Gor. Podborštu pri Vel. Loki.[10]

Znova se je samostana spomnil vojvoda Urh l. 1263., ko ukaže mestu Ljubljani, da izplača samostanu vsako leto 10 mark, od katerih plača pet mitnica, pet pa kovnica; za ustanovno mašo po pokojni ženi Neži pa da veliko vas Metnaj.[11]

9. IV. l. 1264. odstopi patriarh Gregorij desetino od sveta, ki si ga bo samostan pridobil s krčenjem na velikem trikotnem teritoriju Boncar nad Sodražico—Podstrmca pri Lužarjih—Velike Poljane nad Ortnekom,[12] istega leta dobi samostan tudi osem kmetij v Črmošnjicah[13] in naslednjega leta od patriarha Gregorija pravico lastnega sodstva, izvzemši smrtne kazni, v vaseh Stranje, Studeno, Strmca, Cerknica in Bloke.[14] L. 1267. potrdi vojvoda Urh ponovno vse samostanske darovnice in daruje mlin v Črnelem.[15]

Kdaj je opat umrl, ni znano. Katalogi: 13. VII. 1268.

VII.

Chůnradus, Chonradus, Conradus.

20. III. 1267, 16. I. 1268, 4. IX. 1268, 24. XI. 1270, 16. II. 1274, 10. XII. 1274, 1275, 1277, 1278.

20. III. 1267 je v pravdi z gospodi iz Kostanjevice zaradi zemljišč v Leščevju in Črnelem, ki jih je samostanu dala njihova sestra, zmagal opat Konrad, kajti vojvoda Urh je odločil tako, da darovani svet ostane še nadalje samostanu, opat pa kostanjeviškim gospodom odstopi kot odškodnino štiri kmetije v Lesah ob Krki.[1] Naslednje leto je opat v ohranjenih listinah dvakrat priča, in to 16. I. in 4. IX.[2] Naslednje leto dobi samostan od vojvode Urha desetino od krčevinskega sveta ob vznožju Ljubelja,[3] 24. XI. 1270, za časa bivanja češkega kralja Otokarja II. v Stični, se opat omenja kot priča v darovnici kostanjeviškemu samostanu.[4]

Ni pa bil opat Konrad kos politični spretnosti svojega prednika. Dočim si je opat Janez spretno pridobival naklonjenosti zlasti pri domačem plemstvu, od katerega je imel samostan dvojno korist: darovnice in zagotovljen ljubi mir, se je nasprotno opat Konrad v boju za goriško dediščino nespretno postavil le na nemško stran. Posledice je kmalu občutil na lastni koži, ko ga je skoraj golega, bosega in konju za rep privezanega odvlekel v Gorico v ječo grof Albert.[5] Kranjsko plemstvo je opatovo odsotnost porabilo in seglo po samostanski posesti. Pričakovali bi, da se je na račun samostanske posesti okoristilo le malo in revno plemstvo, pa je bilo na-

sprotno. Gospodje Ostrovrharji, Rifenberški, Hmeljniški in Turjaški so bili tisti, ki so segli po samostanski zemlji.

Kako dolgo je bil opat zaprt v Gorici, ni jasno. Gotovo je bil doma že 16. II. 1274, ko kot prva vračata uropano zemljo brata Viljem in Urh Ostrovrharja, pet in pol kmetij »zu Hollenpaum«.[6] Istega leta, 10. XII., dva anonimna plemiča »in recompensationem damnorum monasterio illatorum tempore rebellionis« vračata pet in pol kmetije pri Vinjem vrhu,[7] l. 1276. »poenitudine ductus Udalricus de Riffenberch, quod homines in Kaltenfelt et Streinach tempore rebellionis... damna intulisset« vrača samostanu kmetijo na Ubelskem.[8] L. 1278. povrne škodo Majnhalm Turjaški, in to štiri kmetije, eno pod Lipoglavom in tri v Razborih »in recompensationem multorum damnorum monasterio illatorum tempore aversionis... dum patriarchalia bona abalienabantur«.[9]

L. 1274. je patriarh Rajmund inkorporiral samostanu faro Žalec in potrdil inkorporacijo fare Sv. Petra v Savinjski dolini.[10] L. 1275. kupi opat vas Zagorico pri Mirni peči za 36 mark srebra[11] in štiri kmetije »ad amnem Labacum in loco Puechel« za 24 mark.[12] Istega leta je samostan vizitiral reinski opat Bernard von Plankenwart.[13]

Na prošnjo opata in konventa l. 1277. prestavi patriarh cerkveno proščenje pri samostanski cerkvi iz oktave sv. Petra in Pavla na dan sv. Kilijana, na vigilijo sv. Nikolaja »quod homines non tantum devotionis causa convenerint, verum post hoc tempore utpote aestivo et commodo causa agitandi choreas, aliasque saeculi vanitates et enormes excessus utriusque sexus scandalose exercuerint, quorum insolentiis quies monastica perturbabatur et corda fratrum graviter in suis conscientiis vulnerabantur.«[14] L. 1277. dobi samostan kmetijo v kraju Zemlassen,[15] istega leta potrdi tirolsko-goriški grof Majnhard sodno pravico, lovsko in gozdno pravo in ukaže tudi mestu Kostanjevici plačevati vsako leto 10 mark na isti način kot je dolžna Ljubljana, dalje sprejme samostan v svoje varstvo in ga za to leto izvzame od dolžnosti gostinstva.[16] Istega leta je opat odprodal 17 kmetij za 85 mark.[17] L. 1278. pa povrne storjeno škodo Hartvig de Valchenberch in da štiri kmetije, od teh dve v kraju Zemlassen in dve na Gatini.[18]

Kdaj je opat umrl, ni znano. Katalogi: 13. VIII. 1280, dočim reinski nekrolog iz l. 1390. stavlja njegovo smrt na 29. VII.

VIII.

Hainrich, Henricus, Henrich, Haynricus.

1280, 1281, 1284, 1288, 18. III. 1289, 1290, 1293, 1294, 12. XI. 1296, 24. XII. 1297, 1299, 1300—1301, 1301, 26. XI. 1302.

Pod opatom Henrikom se je samostanska posest z uspehom množila in Notata ga po pravici nazivajo: Bonus economus, plurima emit. L. 1280. dobi samostan dva vinograda na Raki,[1] osem kmetij v Kompolah,[2] katere je opat kupil, kot tudi kmetijo v Dolah.[3] L. 1281. podari Majnhalm Turjaški za štiri leta desetino od vasi Muljave, zopet v povračilo škode, storjene samostanu po posestvih pri Cerknici.[4] L. 1281. dobi samostan dve kmetiji na Brvacih pri Grosupljem,[5] tri kmetije v Dolgi njivi, štiri in mlin v Ratežu pri Brusnicah.[6]

Da je samostan tudi za tega opata vodil veliko trgovino daleč proti vzhodu, je dokaz, da je Janez Remingus, komandant taborišča pri Sosedgradu, l. 1289. oprostil samostanske tovornike od plačevanja vsake carine in mitnine v območju svoje oblasti.[7] 18. III. 1289 kupi opat 18 kmetij za 60 mark ogl. pf. »iuxta saltum, qui vulgariter Vorst vocatur«[8] in osem kmetij za 7 mark ogl. pf. v Selah pri Zagorici v mirnopeški fari.[9] Prejšnje leto je vojvoda Majnhard vzel samostan v svoje varstvo in ukazal ponovno Ljubljani in Kostanjevici plačevati predpisano dajatev.[10] L. 1290. kupi opat tri kmetije v Št. Lovrencu,[11] štiri kmetije v Otoku pri Pleterjah in zamenja osem kmetij v Dobu in dve v Škofljem za osem kmetij v Dobrniču.[12] L. 1293. si Juta iz Mirne odkupi pravico pokopa v samostanski tišini s tremi kmetijami v Globokem pri Zagradcu,[13] opat pa zamenja dve kmetiji blizu Kravjaka in v Brezjem pri Šmartnem pri Litiji za tri kmetije v Biču pri Št. Vidu.[14]

Prav te zamenjave kažejo gospodarski talent opata Henrika: samostansko posest čimbolj zaokrožiti in spraviti bližje samostanu. L. 1294. dobi samostan kmetijo na Grosupljem in kupi tri kmetije okoli Temenice blizu Dol pri Vel. Gabru za 19 mark ogl. pf.[15] L. 1296. opat znova zamenja posest. Najprej dve kmetiji v Mačkovcu pri Vel. Loki za kmetijo v Biču[16] in 24. XI. istega leta osem kmetij v Dobrniču za šest kmetij v Dobu pri Št. Vidu in dve na Škofljem.[17] Naslednje leto kupi opat od turjaških bratov tri kmetije na Škofljem[18] in 24. XII. istega leta ponovno zamenja z ljubljanskim meščanom Markvardom neko posest za tri kmetije v Kalu, seveda tudi to pot »mit Lvten und mit Aechern«.[19] Nekako v leto 1299. pade zopet velik nakup 12 kmetij in travnika na Vrhovem, nekje pri Ljubljani in v Razborih.[20]

Prišli smo do 14. stol. Že kratek pogled nazaj pove, da je Stična v poldrugem stoletju svojega obstoja dosegla prvi višek: gotovost in opravičljivost nadaljnjega obstoja, k čemer so ji pripomogli prav njeni zmožni opati.

L. 1300. dobi samostan tri kmetije na Škofljem in istega leta dovoli Hugon Devinski samostanskim tovornikom odnesti od morja 50 tovorov soli in 6 tovorov olja brez mitnine in carine, dokaz, kako daleč je segala samostanska trgovina.[21] Istega leta dobi samostan šest in pol kmetije v Lučah pri Žalni in dve pri Stari vasi pri Grosupljem. Med l. 1300—1301 potrdi opat neko listino za samostan v Reinu,[22] 5. XII. l. 1301. pa ustanove turjaški gospodje ustanovno mašo »ze Sittich auf Sand Catharein Cappellen«. Ustanova naj se obrestuje — tako določa Majnhalm Turjaški — iz donosa bogate kmetije na Polici pri Višnji gori, prav tako si imenovani gospod odkupi pravico pokopa v samostanu, za kar po njegovi smrti pripade samostanu njegov najboljši konj.[23] Da je Stična v tej dobi prava veleposest, je dokaz prav ta darovnica, kajti med pričami se navaja že samostanski svetni upravnik veleposesti in njen pravni zastopnik pred svetno oblastjo, Bieli, der Anman von Sittich, prvi po listinah izpričani predhodnik stiških advokatov.

26. XI. 1302 je vojvoda Oton potrdil samostanske privilegije in določil, da ostanejo pravice, dane od njegovih prednikov, še nadalje v veljavi,[24] naslednje leto pa tirolski vojvoda Albert oprosti samostan od plačevanja mitnine in carine.[25]

Kdaj je opat Henrik, katerega moramo po pravici šteti v vrsto velikih stiških ekonomov, umrl, ni jasno. Katalogi: 6. XII. 1290,[26] 6. XII. 1300,[27] 6. XII. 1302.[28] Da je datum 6. XII. pravilen, govori tudi reinski nekrolog, verjetno pa, da tudi leto 1302. ni daleč od pravega smrtnega leta.

IX.

Rudolphus, Rvdolf, Rvdolph.

Pred 5. X. 1303, 19. V. 1306, 24. IX. 1307, 1308, 3. VIII. 1313, 1318 (?).

O opatu Rudolfu je malo znanega. Vemo, da je bil izvoljen pred 5. X. 1303 ob priliki obiska reinskega opata, ki je tudi vodil njegovo izvolitev,[1] s čemer bi se skladal tudi katalog pri Puclju, katalog iz l. 1777., Fidler-Fabiani in Radics. L. 1304. dobi samostan 12 kmetij, od teh šest v Dol. Nemški vasi pri Trebnjem, tri v Kalcih pri Mirni, dve v Mirni (Brezovica) in kmetijo z vinogradi, desetino in gorskim pravom v mirnopeški fari,[2] od gospe Richtze iz Črateža pa dobi samostan bogat dar 100 mark ogl. pf.[3] Isto leto dobi samostan tudi desetino od posestva blizu Lašč pri Žužemberku.[4]

Pod opatom Rudolfom je samostan užival velik ugled, tako doma kot zunaj v svetu. Opat Rudolf postane razsodnik v sporih domačega plemstva. Tako 19. V. 1306 poravna sporno zadevo zakoncev Friderika iz Drage in njegove žene[5] in papež Klemen V. ga dne 24. IX. 1307 pozove, naj ščiti kartuzijo v Bistri proti kršenju pravic in nepriznavanja pravnomočnosti listin bistriškega samostana od strani deželnega plemstva.[6] Isto leto dobi samostan šest kmetij in šest vinogradov z gorskim pravom, ležečih pri Dol. Nemški vasi, v Kalcah in Brezovici.[7]

L. 1308. kupi opat kmetijo v Dobu[8] in istega leta Frizel von Meinzeling kupi od opata kmetijo v Dolah pri Vel. Gabru za 8 mark ogl. pf., a jo zopet podari samostanu kot ustanovo »dass vor unser Frauen Altar ein stetes Licht brennen soll« in doda še 3 marke »dass meines vatters Sel theilhaftig sey aller der Mess und guethat die in der Säumung beschehen«.[9] Istega leta proda opatu Nikolaj Piber vso Nemško vas za 30 mark, podari pa šest kmetij blizu te vasi z vso desetino.[10] Za l. 1311. je izkazana darovnica Turjaških, a kaj so dali, ni znano.[11]

2. VIII. 1313 oprosti patriarh Otobon samostan od plačevanja mitnine in carine v Landolu in Ložu,[12] istega leta potrdi vojvoda Henrik vse privilege, dane od svojih prednikov.[13] 3. VIII. l. 1313. dovoli patriarh Otobon, naj si kartuzija v Bistri išče pomoči in podpore pri opatu v Stični.[14]

Kdaj je opat umrl, ni znano. Katalogi soglašajo z njegovim smrtnim dnevom in mesecem, 22. XII., za leto pa se odločajo različno: 1315,[15] 1314,[16] 1311.[17]

X.

Fridrich (von Limpach).[1]

1. VII. 1319, 16. IV. 1319, 13. XII. 1319, 29. XII. 1321.

Kdaj je opat Friderik nastopil vlado, ni mogoče pojasniti. Če verjamemo katalogom, enkrat po l. 1314—1315. L. 1315. proda samostanu vrt blizu samostana Ljubljančan Martin Ternak,[2] l. 1316. pa je izkazana darovnica dveh kmetij na Griču pri Trebnjem in vinograd na Vrhovem pri Št. Lovrencu.[3] L. 1318. dobi samostan 10 kmetij pri Gor. Dragi, pet na Cviblji pri Žužemberku, dve na Selih pri Žužemberku, pet na Repljah pri Žužemberku in desetino od treh maniplov v Glečetu.[4] Istega leta dobi samostan v dar, deloma pa kupi tri in pol kmetije v Glagovici pri Št. Vidu, kupi pa šest kmetij v Sp. Dragi.[5]

1. VII. 1319 zamenja opat Friderik z dovoljenjem konventa šest kmetij v Kalu za šest kmetij v Sp. Dragi, kar zopet pokaže, da je opat nadaljeval

gospodarsko politiko svojih prednikov, svet čimbolj približati samostanu, četudi je moral kaj doplačati. Listino je pečatil opat, kot priči pa sta navedena prior Henrik in p. ekonom.[6] Istega leta je izkazana še ena opatova lastnost, ki nam ga pokaže kot duhovnega gospoda, lastečega si višje duhovniške pravice nad župnikom v Celju, katerega je opat v družbi braslovškega in žalskega župnika na svojo roko odstavil in nastavil drugega. 16. IV. namreč patriarh Paganus kliče na odgovor župnika iz Braslovč, Žalca in notarja Konrada »super spoliatione presbiteri Heinrici plebis s. Danielis in Cilia... cum nec videamus, nec uerum sit, quod Abbas in Sittich, quem temerarie dominum vestrum vocatis, habeat potestatem instituendi et destituendi aliquem in dicta plebe de Cilia que ad nos pertinet pleno jure«.[7] Vendar se je moral patriarh kmalu izmiriti z opatom, kajti še istega leta, 13. XII., znova naroča mitničarjem v Landolu in Ložu, naj od stiških tovornikov ne pobirajo ne mitnine ne carine.[8] L. 1320. kupi samostan hišo v Tržiču za 26 mark[9] in naslednje leto kmetijo v Duplicah pri Grosupljem, dve kmetiji na Grosupljem in 29. XII. hišo v Ljubljani.[10]

Ni znano, kdaj je opat Friderik umrl. Smrtni dan je v katalogih 26. IX., leto pa: 1320[11] in 1322.[12] Zelo verjetna je letnica 1321, kajti istega leta je po Seznamu stiških arhivalij iz 16. stoletja izkazan že njegov naslednik.

XI.

Niclas, Niclaw, Nicolaus (de Hophenbach).[1]

1321, 1322, 24. IV. 1323, 23. VI. 1324, 1326.

L. 1321. kupi opat Nikolaj Hmeljniški kmetijo v Kamnjah pri Toplicah in toplice v Toplicah pri Novem mestu.[2] Naslednje leto dobi samostan dve kmetiji v Dobih pri Kostanjevici,[3] l. 1323. kupi opat tri kmetije na Bojanjem vrhu pri Stični.[4] Na sv. Jurija dan istega leta kupi opat pet kmetij v Kalu pri Kompolah.[5] 23. VI. 1324 podarijo gospodje Hmeljniški svojemu bratu tri kmetije v Šahovcu.[6] Istega leta dobi samostan dve kmetiji neznano kje z nakupom, eno pa dobi v dar.[7] Prav tako dobi isto leto tri kmetije med Višnjo goro in samostanom,[8] l. 1326. pa kupi v Dragi dve kmetiji za 8 in pol marke.[9]

Kdaj je opat umrl, ni znano. Katalogi: 21. X. 1326, kar je verjetno, ker se istega leta omenja že njegov naslednik.

XII.

Eberhart abt ze Sittich (von Montpreiss,[1] de Montparis,[2] e celebri familia de Montparis[3].)

1326, 24. VI. 1328, 16. IV. 1329, 2. VI. 1329, 24. IV. in 11. VI. 1330, 15. VIII. 1331, 25. V. 1332.

Opat Eberhard iz rodovine grofov s Planine pri Sevnici tvori uvod v temno dobo stiške zgodovine, ki sega skoraj do konca tega stoletja. Opati si hitro slede drug za drugim, pomanjkanje originalnih listin pa je vzrok, da je rekonstrukcija opatskega kataloga odvisna v veliki meri le od verodostojnosti Seznama stiških arhivalij iz 16. stoletja, od verodostojnosti Fidlerjevih regest, na novo odkritih prepisov originalnih pogodb iz te

dobe v Stični, katerih Pucelj ni poznal, in nazadnje tudi od Pucljeve kronike oziroma od predlog, ki jih je rabil.

Za l. 1326. zapiše Pucelj, da je to leto samostanski brat Rudiger s privoljenjem opata Eberharda kupil mlin v Sp. Dragi.[4] Isto tako se opat omenja 24. VI. 1328 v kupni pogodbi, katere prepis hrani danes arhiv v Stični. 16. IV. l. 1329. kupi opat štiri kmetije v Železnem,[5] dve kmetiji na Griču pri Trebnjem dobi v dar,[6] od Ljubljančanov Eisenreicha in Janeza Skubetine kupi 2. VI. istega leta tri kmetije v Dolah pri Stehanji vasi »mit sampt der Vogtey frey und ledig«,[7] kupi dve kmetiji v Češnjicah pri Novem mestu,[8] tri kmetije v Bršljinu,[9] od svojih bratov pa, ki so se šele tedaj spokorili in povrnili samostanu storjeno škodo pred sto leti, dobi 10 kmetij v Bršljinu, v fevd pa da 12 kmetij v Koprivnici pri Kozjem na Štajerskem.[10] 24. IV. in 11. VI. l. 1330. dobi še štiri kmetije v Žubini in dve na Polici pri Grosupljem.[11]

Za l. 1332. sporoča Pucelj, da je dobil opat pravico nositi mitro, izkazan pa je še v kupni pogodbi 25. V. 1332.[12] Leto prej pa je dobil samostan 21 kmetij, in to pet v Zagradcu pri Grosupljem, tri na Mlačevem, dve na Gatini, dve na Mali Loki pri Žalni in ostale v Lučah.[13] Spričo številnih darovnic, ki jih je samostan prejel in spričo nakupovanja zemlje, je pod opatom Eberhardom posest znova narasla.

Kdaj je opat umrl, ni znano. Katalogi: 18. IX. 1332,[14] ali že 1330. Verjetno je datum 18. IX. 1332 pravilen, ker se istega leta omenja že njegov naslednik.

XIII.

Stephanus.

19. XII. 1332.

Ker je opat Štefan vladal le malo časa, je danes znana le kupna pogodba z dne 19. XII. 1332, ko od brata svojega prednika kupi hišo in tri kmetije v Bršljinu pri Novem mestu.[1] O dnevu njegove smrti katalogi sicer soglašajo, to je 16. VIII., ne pa z letom. Valvasor, katalog iz l. 1777., Ullepitsch in Radics: 1333, Klun: 1334, Pucelj, Fidler-Fabiani: 1336. Pravilno smrtno leto je vsekakor 1333, ker se tega leta 10. VIII. omenja že njegov naslednik. Zato pa je treba tudi njegov smrtni dan staviti nekoliko naprej. Možno je seveda, da je opat prej resigniral in 16. VIII. 1333 umrl kot resignirani opat. Letnica v Milkowiczevem katalogu (1334) pa je napačna.

XIV.

Otto.

10. VIII. 1333, 24. VI. 1334, 15. III. 1335, 26. III. 1335.

L. 1333. kupi opat Oton dve kmetiji v Regerči vasi pri Šmihelu pri Novem mestu in dve v Dolgi njivi pri Trebnjem.[1] 10. VIII. istega leta kupi osem kmetij pri Mirni peči, eno v Češnjicah in hišo v Bršljinu[2] in naslednje leto 24. VI. dobi samostan kmetijo v Praprečah pri Grosupljem in osem kmetij v Črnelem.[3] 15. III. 1335 da patriarh Bertrand opatu pravico spovedovanja vseh vernikov, pridigovati in deliti zakramente in istočasno oprosti samostan od plačevanja mitnine in carine na patriarških mitnicah v Ložu in Landolu.[4]

Kdaj je opat umrl, ni znano. Katalogi: 1337,[5] 2. IX. 1337.[6] Morda bo pravilen le dan in mesec, nikakor pa letnica, ker se 20. X. 1336 omenja že njegov naslednik, kdo je, pa je vprašanje. Katalog iz 2. pol. 17. stol., Notata, Valvasor, Pucelj, Fidler-Fabiani, Ullepitsch in Klun stavijo kot njegovega naslednika opata Kristijana, ki naj bi vladal 1338. do 14. VI. 1346. Po katalogu iz l. 1777. je Otonov naslednik opat Janez-Kristijan, ki naj bi vladal 1337—1341, pri Radiesu opat Janez, 1337—1341 in prav tako pri Milkoviczu, 1336—1341.

S tem je ponovno dokazana medsebojna odvisnost nekaterih katalogov in samostojno delo v katalogu iz l. 1777. pri Radicsu in Milkowiczu, kajti po listinah je res izkazan kot Otonov naslednik **opat Janez** in ne Kristijan. Ostane vprašanje, kje dobi najstarejši katalog opata Kristijana? Morda je rešil to vprašanje pravilno že katalog iz l. 1777., ko smatra opata Janeza in Kristijana kot eno in isto osebo, kar bi torej pomenilo, da je ta opat nosil dvoje imen, od katerih ime Kristijan v danes znanih listinah ni izkazano. Razumljivo je, da zato ni mogoče podati otipljivejšega dokaza, ker je poleg tega še vprašanje, od kod so letnice 1342, 1346, 1348, ki jih Milkovicz navaja kot listinske letnice Janezovega naslednika opata Nikolaja. Če seveda te letnice drže — izkazane so žal samo pri Puclju in Fidlerju, ko naštevata posestne izpremembe v teh letih, a opatovega imena ne navajata — potem ni nobenega dvoma, da je opat Janez res imel ali še eno ime ali pa je bil Kristijan protiopat, katerega je poznejša samostanska zgodovina naredila za pravega, pravega pa izpustila.

XV.

Johannes, Johanus (Kristijan).

20. X. 1336, 24. IV. 1337, 24. VI. 1338, 23. VIII. 1338, 12.—15. IX. 1339, 19. X. 1341.

Opata Janeza je dne 20. X. 1336 blagoslovil med mašo v svoji zasebni kapeli patriarh Bertrand, v navzočnosti opata Giberta iz Moggio, dekana Guidona, čedadskih kanonikov Viljema Mayorana in Moranda de Porcillis, priorja Gerarda in primicerija cerkve sv. Angele de Fractis in opat Janez je v njegove roke položil zahtevano obljubo pokorščine.[1] Dalje se opat Janez omenja v dveh kupnih pogodbah z dne 24. IV. 1337 in 24. VI. 1338,[2] in v sredo po sv. Jerneju istega leta, ko sporoča Viljem Ostrovrhar, da ga je opat Janez in konvent naprosil zaščitništva nad samostansko posestvijo ob Temenici in Dobrniču.[3] Prav tako je opat izpričan v Vidimusu z dne 23. VIII. 1338 s svojim lastnoročnim podpisom: Johannes abbt ze Sitich.[4] Omenja se tudi med 12. in 15. IX. l. 1339., ko skupno z opatom iz Reina plača redovni davek za l. 1337. viginti libras Turonenses.[5]

Pucelj poroča, da je l. 1337. avstrijski vojvoda Oton sprejel samostan v svoje varstvo in da je ukazal mestoma Kostanjevici in Ljubljani še nadalje plačevati od njegovih prednikov predpisane dajatve samostanu.[6] Istega leta je samostan dobil tri kmetije v Poljanah pri Mirni peči,[7] l. 1341. tri kmetije in to dve v Rakovniku pri Šmihelu ali Št. Jerneju in eno neznano kje,[8] dalje desetino od preje in vina v Poljanah pri Mirni peči. Od fevda Gala de Gallensteina dobi desetino od vseh vrst žita in živali in to v Mekinjah pri Stični od šestih kmetij, v Ilovici od ene kmetije, v Brezovici od dveh kmetij, v sosednji dolini pa od dveh mlinov in ostalih njiv.[9]

19. X. l. 1341. zapiše patriarh Bertrand opatu v Rein hudo obtožbo proti opatu Janezu. Takole piše: »Ad aures nostras nova referente infamia est productum (je torej patriarh že prej enkrat ali večkrat slišal slabe stvari o opatu), quod Abbas in Sittich... post assumptionem suam ad Abbatis dignitatem non ut administrator, sed veluti lapidator bona ipsius Monasterii consumpsit vivendo luxuriose.« Zaradi tega, nadaljuje patriarh, so nastali veliki dolgovi »et ipse Abbas est in fornicatione publica et notoria deprehensus et sicut fama publica per totam sonat Carniolam a longo tempore in istis perseveraverit.« Zato naroča patriarh opatu iz Reina, naj samostan v Stični dobro pregleda in vse to popravi, sicer ga bo klical osebno na odgovor.[10] Verjetno, da je sledila depozicija ali resignacija opata Janeza, kajti v zemljiški pogodbi z dne 24. IV. l. 1342. se opat več ne omenja, kot tudi ne še njegov naslednik, temveč le Ehrbare Geistliche Herrn, der Convent und die Sammung ze Sittich.[11]

Kdaj je opat Janez umrl, ni znano. Od katalogov prihajajo v poštev le katalog iz l. 1777., Radicsev in Milkowiczev, ki stavijo njegovo smrt v leto 1341. Nesporno je pravilen smrtni dan in mesec 12. I.[12] in ker tega dne l. 1341. še živi, če upoštevamo patriarhovo pismo z dne 19. X. 1341, je morda na mestu letnica 1342 kot njegovo smrtno leto.

XVI.

Nikolaj.

1342, 1346, 1348.

Kot že rečeno, je Milkowicz dobil te letnice pri Puclju in Fidlerju. L. 1342. dobi samostan kmetijo na Čatežu,[1] l. 1345. da samostanu Rudolf Višnjegorski tri kmetije, od teh eno pri Sv. Križu in dve na Vrhovem pod pogojem, da ga samostan sprejme v svojo oskrbo.[2] L. 1346. da Urh Ostrovrhar dve kmetiji na Lipoglavu, brata s Črteža pa 10 kmetij v Bršljinu in mlin, njun tretji brat pa istotam svoj fevd, kar je njegov fevdni gospod vojvoda Albert potrdil.[3] L. 1347. dobi samostan vas Dol. Gradišče pri Št. Jerneju, ki je obsegalo 11 kmetij,[4] l. 1348. pa dve kmetiji v Sp. Praprečah pri Št. Vidu.[5]

Kdaj je opat umrl, ni znano. Katalogi si niso edini. Najstarejši in Notata: 1350, katalog iz 1777: 1348, Valvasor, Ullepitsch in Klun: 1349, Pucelj, Fidler-Fabiani in Radics: 2. VIII. 1349. Brez dvoma je pravilen dan in mesec 2. VIII., ker ima isti datum tudi reinski nekrolog, blizu pravega pa bo, če stavimo njegovo smrtno leto v l. 1348.

XVII.

Petrus.

14. II. 1349, 24. IV. 1349, 17. IV. 1350, 25. VII. 1351, 8. IX. 1351, 1. V. 1352, 15. IV. 1354, 16. IV. 1356, 17. IV. 1356, 1. XII. 1357, 3. VII. 1358, 25. VII. 1360.

14. II. 1349 da patriarh dovoljenje novoizvoljenemu opatu Petru, da ga lahko blagoslovi poreški škof,[1] 24. IV. istega leta pa opat že kupi 11 kmetij v Potoku pri Hmeljniku.[2] 17. IV. 1350 skleneta samostan v Reinu in Stična

bratovščinsko zvezo,[3] kar pomeni, da se samostana spominjata drug drugega v svojih molitvah, zlasti pa, da se imena umrlih samostancev zapišejo v obojne nekrologe s smrtnim dnevom in mesecem in se jih tako obojni samostanci tistega dne spomnijo v svojih molitvah. Zanimivo: prav opata Petra, ki je to zvezo sklenil, zastonj iščemo v reinskem nekrologu iz l. 1390., dasi smo jih doslej srečali že več, opat Peter, ki ga ta nekrolog omenja, je opat iz 15. stoletja.

17. IV. l. 1350. srečamo opata v kupni pogodbi[4] in l. 1350. podari Henrik Turjaški samostanu kmetijo v Čagoščah pri Št. Vidu,[5] 25. VII. 1351 dobi Henrik Planinski od samostana reverz glede rešitve 14 kmetij v Žalovčah pri Novem mestu,[6] istega leta 8. IX. dobi samostan štiri kmetije in to tri v Razborih pri Veliki Loki in eno neznano kje,[7] in istega leta ponovno kmetijo v Razborih,[8] kupi pa opat istega leta kmetijo v Železnem.[9] L. 1352. dobi samostan kmetijo v Regerči vasi in kmetijo v Ravnah pri Polšniku.[10] 1. V. 1352 kupi samostan iz Reina štiri kmetije pri Temenici,[11] l. 1353. dobi samostan 12 kmetij, od teh dve v Osredku pri Stični, dve na Grmu pri Novem mestu in dva mlina, tri v Hrušici pri Šmihelu, eno blizu samostanskega marofa, tri v Prapročah pri Grosupljem in eno v Vel. Loki kot ustanovo večne maše in luči pri oltarju sv. Andreja v samostanski cerkvi[12] in kmetijo na Otečem vrhu pri Višnji gori.[13] Istega leta da Lavrencij Hmeljniški dve kmetiji v Kalcah pri Mirni,[14] 15. IV. 1354 obljubi opat Peter in konvent, ker je dala Frančiška, vdova Ditrika s Šumberka štiri kmetije in to dve v Trnovci pri Kalu in dve v Artmanji vasi pri Dobrniču, da se bo obhajala obletnica za možem in njeno materjo Lucijo in bo gorela večna luč pri oltarju sv. Katarine, samostanci pa bodo na dan obletnice dobili pri hrani priboljšek za 40 pf. sira in jajc in za pol marke ogl. pf. rib.[15] 15. VIII. 1356 prodajo gospodje Višnjegorski Katarini Snizenpaumerin dve kmetiji in vrt v Dobu pri Št. Vidu, kar ta, kot l. 1353. podari oltarju sv. Andreja,[16] Gertruda Hmeljniška pa proda istega leta opatu dve kmetiji v Kalcah.[17] L. 1356. dobi samostan kmetijo v Glečetu,[18] opat pa kupi dve kmetiji v Poljanah pri Št. Vidu za 20 mark, dve kmetiji v Kalu in kmetijo v Prelesju.[19]

L. 1357. je doletela opata velika čast. Patriarh Nikolaj potrdi 1. XII. samostanu na opatovo prošnjo vse privilege, dane od svojih prednikov, 21. XII. pa ga imenuje za svojega dvornega kaplana in dovoli 40 dni odpustka pod običajnimi pogoji vsakomur, ki bi prisostvoval opatovi pridigi, maši in molil za cesarja Karla.[20] Da to ni bila samo prazna čast, je dokaz patriarhovo pismo z dne 3. VII. 1358, ko se je odločno potegnil za opata. Patriarh piše župniku Neytardu iz Svibnjega, da se je opat pritožil, da ortenburški grof in njegovi uradniki »contra honorem et statum dicti abbatis recusaverunt et recusant eidem parere, intendere et obedire prout de jure tenentur et debent«. Zato naroča patriarh župniku, naj pod kaznijo izobčenja opozori grofa in uradnike v cerkvi med mašo, da po 15 dneh (šteto od 3. VII.), če se ne poboljšajo, preneha podložnike vezati dolžnost pokorščine, grofa pa naj še posebej trikrat kanonično opomni in če še to ne bo pomagalo, naj ga slovesno izobči.[21] L. 1358. dobi samostan kmetijo v Dobu, nekaj podložnikov Rudolfa s Čreteža in kmetijo v Gradcu pri Savi,[22] naslednje leto pa dve kmetiji v Korenitki pri Vel. Gabru.[23]

25. VII. 1360 podari opatu Petru vdova Diemuda s Šumberka za pokoj svojega moža kmetijo neznano kje[24] in še istega leta imenuje vojvoda Rudolf IV., ko potrdi vse samostanske privilegije, dane od svojih prednikov, opata Petra za svojega dvornega kaplana in opat resignira na opatsko stolico.[25]

Sporno je, kdaj je umrl. Katalogi: 1360,[26] 24. VIII. (14. IX.) 1360,[27] a Pucelj dostavlja, »quamvis aliqui asserere videantur post mortem Rudolphi (namreč vojvode) Petrum abbatem fuisse secutum 1366«. Tu očividno misli Pucelj Valvasorja, ki stavi smrt opatovo v leto 1366. in za Valvasorjem store isto še Ullepitsch, Klun in Radics. Če je opat Peter l. 1360. res odšel iz Stične kot nadvojvodov kaplan, je tedaj moral resignirati in je njegovo smrtno leto pri Valvasorju verjetno.

XVIII.

Arnoldus.

2. II. 1361, 1. XI. 1361, 25. VII. 1361, 1362, 8. VII. 1363, 1365.

2. II. 1361 podarita zakonska Štefan in Neža s Poganc oltarju sv. Katarine za večno luč v roke opata Arnolda dve kmetiji v Dobravici pri Biču in 8 mark ogl. pf. in isto leto ponovno še dve kmetiji neznano kje.[1] 1. XI. istega leta kupi opat dve neposeljeni kmetiji pri Žubini.[2] L. 1362. je opat izkazan v seznamu ustanovnih maš,[3] 8. VII. 1363 da mitničar Janez in njegova žena eno kmetijo[4] in isto leto dobi samostan kmetijo na Primskovem, l. 1365. pa kmetijo na Bregu.[5]

XIX.

Peter.

24. VI. 1365, 25. XI. 1365.

Zelo verjetno je, da je opat Arnold sredi l. 1365. resigniral na korist svojega prednika, kaplana nadvojvode in patriarha, opata Petra.

24. VI. 1365 se odrekata zakonska s Črteža na korist samostanu v roke opata Petra odvetništvu nad posestvom »zu der Wart«,[1] 25. XI. istega leta pa darujeta pet kmetij v Dol. Nemški vasi pri Trebnjem[2] in istega leta ponovno 12 kmetij blizu Kala pri Brezovi rebri.[3] V leto 1365. pade pod opatom Petrom tudi velika zamenjava samostanske posesti v korist ustanovitve Novega mesta. Opat Peter odstopi vas Gradec, kjer stoji sedaj Novo mesto, 10 kmetij v Ločni pri Prečni, devet kmetij in mlin v Sp. Bršljinu in devet kmetij v Gor. Bršljinu,[4] nadvojvoda Rudolf pa da samostanu v zameno velik kompleks v trebanjski dolini: vas Štefan, Pristavo, Zg. Nemško vas, Rožni vrh, Prudof in Zidani most, kar znaša skupaj 26 kmetij in desetino od 81 kmetij v fari Šmarje.[5]

Verjetno je opat Peter umrl kot navaja Valvasor l. 1366. in to 24. VIII. kot poroča Pucelj.

XX.

Arnold.

Petru je, ko je odšel z nadvojvodo, sledil Arnold, in ko se je Peter vrnil, je ta resigniral. Ker vsi katalogi stavijo njegovo smrt v leto 1370., je zelo verjetno, da je po Petrovi smrti 24. VIII. 1366 postal Arnold ponovno opat do svoje smrti. Za njegove druge vlade je vojvoda Albert dal samo-

stanu pravico svobodnega ribolova, k posesti pa so prirasli dve kmetiji v mirnopeški fari.[1]

Po katalogu je opat umrl 11. VIII. 1370. Dan in mesec sta spričo reinskega nekrologa napačna, ker ta stavi njegovo smrt na 21. VII.[2]

XXI.

Jacobus.

Milkowicz trdi v svojem katalogu, da je opat Jakob po listinah dokazljiv od 1371—1382, Graf pa celo od 1370—1382. Katere listine so jima bile na razpolago, iz katerih bi mogla točno sklepati, da se v tej dobi kakor koli že tičejo opata Jakoba, ne povesta. Prepričan sem, da oba le sklepata: l. 1370. je po katalogih umrl Arnold in sledil mu je takoj (Graf) ali leto pozneje (Milkowicz) opat Jakob, ki je vladal do svoje smrti, o kateri poročajo zopet samo katalogi (1382—83).

Po listinah bi bil opat Jakob dokazljiv le v Fidlerjevem regestu, po katerem na sv. Jakoba dan zakonska Subricherja podarita temu opatu dve kmetiji. Če regest primerjamo s Pucljem, ki ga tudi ima, dobimo letnico 1372. Ker drugega dokaza ni, ostane torej le sklepanje in je po tem sklepanju staviti vlado opata Jakoba od l. 1370/71—1382.

Za vlade opata Jakoba je samostan dobil dve kmetiji v Šmarju, kmetijo v Prevolah pri Hinjah in l. 1372. mlin ob Krki blizu Mehovega.[1] Istega leta je samostan prodal materini hiši v Reinu za 100 funtov dun. pf. 10 kmetij,[2] dobil pa kmetijo na Polici pri Grosupljem.[3] L. 1347. oprosti vojvoda Albert samostan od dajatev za štiri leta,[4] l. 1378. dobi samostan dvor pri Selih pri Št. Vidu, l. 1381. pa desetino na Vinjem vrhu in l. 1382. izgube bratje s Soteske pravdo s samostanom.[5]

Po katalogih je opat umrl: l. 1382,[6] 21. II. 1382,[7] 1383.[8] Smrtni dan je spričo reinskega nekrologa iz l. 1390. napačen, ker ta stavi njegovo smrt na 19. VII. in ker je po listini z dne 6. III. l. 1382. zavladal že njegov naslednik. Verjetno je, da je 21. II. 1382 resigniral in potem umrl 19. VII. v neznanem letu, kajti reinski nekrolog stavi pri tem opatu pristavek, ki ga do sedaj še nismo srečali: M(ortuus est) Jacobus quondam abbas in Sittich.

XXII.

Andreas, Andre (de Reutenberg).[1]

6. III. 1382, 13. XII. 1383, 24. III. 1384, 14. XII. 1384, 10. XII. 1386.

Listina z dne 6. III. 1382 opata Andreja sicer ne omenja po imenu, vendar je iz vsebine listine in okolnosti, ki so to listino izzvale, mogoče razbrati, da gre tu že za tega opata. Seveda ne gotovo. Listino je izdal papež Urban VI., v kateri poziva kostanjeviškega opata, naj poskrbi, da dobi stiški samostan nazaj vsa odtujena posestva, ki so jih razni opati razdali laikom in klerikom. Če je torej res, da je opat Jakob resigniral in verjetno je prav zaradi nereda v samostanskem gospodarstvu, je možen na podlagi te listine sledeč sklep: novi opat Andrej, iz plemiške družine go-

spodov Čreteških, je skušal zavoženo gospodarstvo popraviti, a sam ga ni mogel, zato se je obrnil do papeža za pomoč, ki je pooblastil za to kostanjeviškega opata. Vse bi govorilo za pravilnost tega sklepa, le čas ne, kajti razdobje od 21. II. pa do 6. III. je le prekratko, da bi papež že dobil Andrejevo poročilo in mu izstavil odgovor. Ni pa seveda izključena tudi ta možnost. Da je bilo gospodarsko stanje v Stični res v slabem stanju, pove listina, ko našteva razne vrste odtujenega sveta: decimae, redditus, census, pensiones, annuas, terras, Domos, grangias, Piscarias, Prata, Pascua, Lacus, Stagna, nemora, molendina, possessiones, jura, jurisdictiones, et quaedam alia bona, datis a Praedecessoribus eorum (namreč stiških opatov) in gravem ipsius Monasterii laesionem nonnullis clericis et laicis.[2]

Poudariti pa je treba, da seveda ni izključeno, da je to pismo namenjeno še opatu Jakobu in da je prav to pismo pripomoglo k njegovi resignaciji.

Kakor koli že, je listina dobrodošla in pokaže vsaj skromen vpogled v tedanje samostansko gospodarstvo. Do sedaj smo videli, da se je posest le množila po darovnicah in nakupih, listina pa pokaže, da se je veliko posesti tudi odtujilo ali zastaralo samostanu v škodo. Novi opat je skušal ta odtujeni svet dobiti nazaj, a lastniki ga niso hoteli vrniti. Papež poudarja, da so ti lastniki nekateri kleriki in laiki. Od klerikov bi predvsem prihajala v poštev dušnopastirska duhovščina, s katero je še Andrejev naslednik vodil ostro in dolgo borbo v slični zadevi, laike pa bi iskal med deželnimi plemiči, zlasti med tistimi, iz katerih družin so bili stiški opati, torej med Gali, Limpachi, Planinskimi in Hmeljniškimi.

Verjetno, da se revizija samostanske posesti tudi s pomočjo papeževega pooblaščenca, kostanjeviškega opata, ni izvršila in v zadevo se je vmešal tudi patriarh Filip in klical zato stiškega opata na odgovor, a plemiški opat mu je 14. XII. 1384 poslal od papeža Urbana VI. potrjeno bulo papeža Inocenca III.: »ne ullus episcopus vel quelibet alia persona ad sinodos vel conventus forenses Vos (cistercijance) vel Iudicio saeculari de vestra propria substantia vel possessionibus vestris subjacere compellat«.[3]

13. XII. 1383 pečati opat Andrej listino Nikolaja s Kozjaka, ki proda samostanu nekatera posestva.[4] Istega leta dobi samostan kmetijo v Podgorici pri Šmarju in dve kmetiji v Lipovcu pri Ajdovcu.[5] 24. IV. 1384 podpiše opat mašno ustanovo pri oltarju sv. Štefana, za katero je volil šmarski župnik Jakob de Stermoll 10 kmetij v Polhovem Gradcu in dva dela od desetine petih kmetij.[6] 11. XI. istega leta pa kupi opat 12 neposeljenih kmetij v Husarjevem Kalu pri Mirni peči.[7]

Okoli l. 1384. so se pritožili stiški menihi v Rein, da jim je opat vzel nek priboljšek pri hrani, katerega pa je opat vrnil še isto leto, ko je opat iz Reina samostan vizitiral.[8] L. 1384. dobi samostan desetino v Šmihelu pri Novem mestu, kmetijo in mlin v Glečetu, kmetijo na Primskovem in neznajo kje šest kmetij.[9] L. 1385. potrdi vojvoda Leopold vse samostanske pravice, oprosti samostan vse mitnine in carine in ponovno ukaže Ljubljani in Kostanjevici plačevati predpisano dajatev 10 mark.[10] 10. XII. 1386 obljubi opat Andrej in konvent, da se bo ustanova goriškega grofa in njegove žene v redu izvrševala, to je, da bo gorela pri oltarju sv. Rešnjega Telesa večna luč in da se bo brala ustanovna maša pri oltarju sv. Štefana. Če bi konvent tega ne izvrševal, naj bodo prior, subprior in p. ekonom tako dolgo ob kruhu in vodi, dokler se ustanova ne bo v redu vršila.[11]

Kdaj je opat umrl, ni znano. Po katalogih: 1387,[12] 20. IV. 1388,[13] 1388.[14]

XXIII.

Albertus, Albrecht (Lintekher,[1] von Lindecker,[2] Lindek,[3] Lindeck sive Lindeckher antiquae nobillissimae familiae,[4] von Lindeck,[5] Linkher von Linkheim).[6]

27. III. 1389, 1391, 31. X. 1393, 5. XI. 1396, 18. XI. 1396, 27. III. 1398, 7. VI. 1398, 1. VI. 1399, 12. XI. 1399, 1401, 15. IV. 1402, 26. XII. 1403, 30. VII. 1404, 4. V. 1405, resigniral 13. VII. 1405.

Za opata Alberta je Stična doživela svojo najburnejšo dobo, dobo velikih in hudih notranjih pretresov, pravd, sporov, cepljenja redovnikov v stranke, kar se je končalo šele s smrtjo nemirnega opata Alberta.

Po katalogih je opat Albert zavladal l. 1388., z izjemo pri Valvasorju 1387. Listinsko izpričanega srečamo prvič v inkorporacijskem instrumentu patriarha Janeza.

Začetek vlade opata Alberta pokaže, da je bilo gospodarsko stanje samostana še vedno slabo, kar je opat skušal izboljšati s pomočjo največje samostanske dobrotnice vseh časov, vojvodinje Viride, imenovane v slovenski literaturi Gospa s Pristave. Opat je Viridi v nekaj letih zastavil 74 poseljenih kmetij, za kar mu je vojvodinja posodila ogromne vsote denarja pod pogojem, da ves zastavljeni samostanski svet po njeni smrti zopet pripade samostanu, ki se je zavezal, da jo pokoplje v samostanu in bere za pokoj njene duše sv. maše.[7] Tudi inkorporacija bogate šentviške fare dne 27. III. 1389 je bila v glavnem izvedena le zato, da patriarh odpomore finančno slabo stoječemu samostanu.[8] L. 1391. najdemo opata Alberta zapisanega v Udinah,[9] in 5. XI. 1396 je vojvoda Viljem na opatovo prošnjo potrdil vse samostanske privilegije.[10]

V listini dne 7. VI. 1398 je vojvoda Viljem odločil, da nima na farah Št. Vid, Žalec (ki sta bili samostanu inkorporirani) in vikariatu Žužemberk (ki je bil last vojvode) in vseh drugih, samostanu inkorporiranih farah in vikariatih, če umro dosedanji vikarji, nihče drugi ius spolii kot le opat in konvent v Stični.[11] Na prvi pogled ni jasno, zakaj celo svetna oblast ščiti samo po sebi umevno pravico razpolaganja imovine pri samostanskih farah. Poznejši dogodki pokažejo, da se je Albert že tedaj nahajal sredi srdite in ostre borbe z dušnopastirsko duhovščino, ki si je tedanji pravni način »rape cape« na stiških farah tolmačila sebi v prid. Do spora ne bi prišlo, če bi Albert ne imel vse zaslombe v svetni oblasti, kar je razumljivo, saj sta bila vojvoda Viljem in njegov brat Ernest sinova samostanske dobrotnice Viride, ki sta 1. VI. 1399 izrecno naročila celjskemu grofu Hermanu, naj samostan ščiti pred grabežljivostjo svetnega klera.[12]

28. X. 1399 je opat Albert zamenjal samostansko posest v Tržiču[13] s faro Dobrničem in njenim vikariatom Žužemberkom, ki je bila last vojvode Viljema. Spor med opatom in svetno duhovščino nam je delno znan iz bule papeža Bonifacija IX. z dne 26. XII. 1403.[14] Papež pravi, da je v njegovi buli iz l. 1395. (inkorporacijska bula šentviške fare) med pogoji za inkorporacijo šentviške fare bil tudi ta, naj se fara vodi »per monachos vel presbiteros saeculares ad nutum abbatis dicti monasterii... ponendos vel amovendos«, česar pa opat Albert »per simplicitatem et juris ignorantiam litteris nostris predictis« ni upošteval in je naredil napako, ko je po ostavki prvega večnega vikarja Urha Swynwarta iz passavske škofije prezentiral oglejskemu patriarhu na izpraznjeno faro duhovnika Janeza Tomlina iz Ribnice. Tega je patriarh »auctoritate ordinaria« insta-

liral, čigar pravna posledica je bila, da Tomlin ni bil več »ad nutum abbatis amovibilis«. Ker je bila torej storjena pravna napaka, proglaša papež postavitev vikarja Tomlina za nično.

Po opatovi krivdi je torej prišlo do spora: vikar Swynwart je podal ostavko verjetno direktno ali indirektno prisiljen, ker se ga je opat ali hotel iznebiti, ali pa ni znal slovenskega jezika, Tomlinovo instalacijo pa je papež sam proglasil za nično. Oba vikarja sta bila na opata huda in apelirala v Rim. L. 1393.—94. — nadaljuje papež v svoji buli iz l. 1403. — »sem preklical vse inkorporacije, a jih kmalu nato zopet dovolil in januarja 1403 sem ukazal gornjegrajskemu opatu, naj šentviško faro po svobodni odpovedi župnika Swynwarta zopet v njegovem imenu inkorporira Stični«. Kaj se je torej zgodilo? Ker je papež preklical vse inkorporacije, je šentviška fara postala zopet svetna in bila od papeža podeljena zopet Swynwartu in to do smrti. Določil pa je papež, da fara po smrti župnika Swynwarta postane vakantna in »tamquam dispositione apostolica reservata Johanni de Noerde, rectori capellae s. Joannis Traiectensis«.

Papež nato nadaljuje, da se za vse to opat ni zmenil in faro samovoljno podeljeval skozi 14 let različnim osebam, Mangoldu Swenphlugu iz würzburške škofije, Vasoldu de Doflachu iz salzburške škofije in Janezu Tomlinu. S tem pa si je opat nakopal novih sovražnikov, župnika Urbana iz Ribnice in Janeza Galla iz Dobrega polja (ki sta verjetno ali sama kompetirala za bogato faro, ali pa hotela nanjo spraviti svoje ljudi). Dejstvo je, in to poudarja papeška bula, da je opatu sovražna stranka dosegla, da je papež izrekel »in abbatem et singulos monachos... excommunicationis ac conventum suspensionis necnon monasterium in Sittich hujusmodi interdicti sententias«, preklical inkorporacijo in jo znova dovolil šele 1403, odstavil ponovno Tomlina in nato določil, naj odslej dalje faro vodijo le vešči redovniki. Iz poravnalnega pisma z dne 4. V. 1405 pa je razvidno, da je pravdo z ribniškim in dobrepoljskim župnikom opat izgubil in moral tedaj v Ribnici obljubiti, da bo plačal 160 dukatov, polovico na dan sv. Martina, polovico na praznik Epifanije in še posebej, da se bo odslej dalje poboljšal in plačal vse stroške, ki so nastali pri rimski kuriji zaradi tega procesa.[15]

Na koncu Albertovega življenjepisa zapiše Pucelj: »hic Abbas... virtute meritorum insignis ad eternam requiem evocatur die 8. Maii 1404.,« kar zavrača reinski kronist Lehr: »Somniasse reor illum, qui Seriem Abbatum Sitticensium contexuit, dum edictat Dominum Albertum Lindecr ... virtute meritorum Insignem, hoc anno (1404) die 8. Maji ad aeternam requiem evocatum fuisse. Non enim mortuum, sed ob suam malitiosae vitae institutionem et Monasterii rectionem a Domino Angelo Visitatore et conventus voluntate depositum fuisse archivium nostrum comprobat, prout processus ingens docebit.«[16] In s tem prihajamo v dobo velikega samostanskega razkola.

Vse početje opata Alberta razumljivo ni ostalo prikrito opatu iz Reina, ki je že l. 1398. skupno z opatom iz Kostanjevice in Vetrinja samostan vizitiral, kar je ponovil l. 1400. in 30. VII. 1404.[17] Vizitatorji so opatu predložili vse obtožbe, na katere je kot odgovor Albert izdelal obširno poslanico in jo dne 31. VII. 1404 predložil vizitatorjem. Albert zahteva, naj se samostanska uprava izroči drugemu tajniku, zahteva milo kazen za menihe svoje stranke, dalje, da naj se zapre v ječo le tisti, ki se mu krivda povsem dokaže, nad seboj pa ne prizna nobenega višjega sodnika. Po dolgotrajnih pogajanjih je Albert popustil le toliko, da ne bo apeliral drugam, kot na opata v Rein, in na splošno obljubil poboljšanje.

Vizitatorji so odšli, v samostanu pa je ostalo vse pri starem, obljubljenega poboljšanja ni bilo. Kot že omenjeno, opat ni imel zaslombe pri vseh

menihih, temveč prav v lastni hiši hudo opozicijo, ki se je opata skušala iznebiti. Zato je ta v času, po odhodu vizitatorjev do sr. l. 1405., izdelala hudo obtožnico proti opatu in jo poslala v Rein. V glavnem so obtožbe sledeče: da je opat samostance (opozicijo seveda) hudo kaznoval in jim, celo bolnikom, odrekel pripadajočo hrano in oskrbo, dočim svoje privržence ščiti, da vodi v samostan svetne prijatelje, ženske, prireja plese in kockanje ne samo v opatiji, temveč tudi v gostilnah. Dalje brez pristanka in vednosti konventa prodaja samostansko zemljo, naredil je dolga že za 2235 funtov in 7 šilingov, nakupuje konje in si vzdržuje veliko služabnikov. Podložnike kaznuje z verigami in denarnimi kaznimi, je kriv smrti nekega tlačana, faro v Žalcu je oddal svojemu stricu neduhovniku, v tožbi s sv. stolico zaradi šentviške fare je samostan obremenil za 2000 gold. Nadalje, da vzdržuje pri sebi neko žensko, s katero ima že dva otroka in uganja še druge razuzdanosti, da ne mašuje niti za velike praznike, ne hodi v kor in obljubljenega poboljšanja vizitatorjem ni držal niti ure.[18] Gotovo je Albert izvedel, kaj je o njem napisala opozicija v Rein, nekoliko se je že moral bati in, da bi lepše izgledalo, je pred 24. VI. 1405 sam zaprosil opata v Reinu, naj izvrši vizitacijo. Opat Angelus iz Reina je res prišel in videl, da se Albert ni poboljšal. Kmalu po vrnitvi v Rein pošlje 24. VI. v Stično svojega sla br. Jošta, ki je prinesel dvoje pisem, enega opatu, v katerem zahteva, naj pride 13. VII. v Rein, drugo pismo pa je bilo naslovljeno priorju Markvardu, seniorju Andreju in konventu s pozivom, naj za isti dan pošljejo v Rein svoje opolnomočence. Vsekakor je opat iz Reina izprevidel, da v Stični ne bo miru, dokler bo vladal Albert. Izprevidel je pravilno, a ravnal je napačno! Konvent v Stični je res 5. VII. določil sedem samostancev: seniorja Andreja, priorja Markvarda, subpriorja Janeza Schröttla, p. Petra, p. Konrada Franketa, ekonoma p. Janeza in p. Urha Schwaba. S seboj so nesli pooblastilo tudi za primer volitve novega opata, katerega so podpisali ostali konventuali, pristnost listine pa je potrdil notar Andrej Leutbin. Opat iz Reina pa je povabil za ta dan v Rein še opata Friderika iz Zwettla in seniorja Jakoba iz Neuberga.

13. VII. se je vršil v Reinu kapitelj. Albert je izprevidel, da to pot ne bo prodrl in je podal ostavko, stiški opolnomočenci pa so izvolili novega opata, reinskega ekonoma Petra. Izkazali so mu svojo pokorščino, kar je storil tudi Albert in reinski opat je izvolitev potrdil.[19]

XXIV.

Petrus (Limbschak).[1]

13. VII. sta opata iz Reina in novoizvoljeni Peter določila o nadaljnji usodi resigniranega opata Alberta. Storila sta napako, ker sta ravnala premilo. Albertu sta določila posebnega dvornega kaplana, dva služabnika, posebno stanovanje s kopalnico in kuhinjo, hrano isto kot p. priorju, opoldne in zvečer še mesno jed iz opatove kuhinje, če pa je opat odsoten, dobi zato tedensko ovco ali ovna, samostan mu odstopi poseben vrt, ribnik in dva vinograda, četrtletno dobi 3 funte pf. denarja, oproščen je dolžnosti kora in sme iz samostana brez opatovega dovoljenja. Pravilno izvolitev novega in svobodno odpoved starega opata pa je reinski opat sporočil vojvodu Ernestu, ki je v imenu svojega brata Viljema 21. VII. v Brucku ob Muri vzel to spremembo na znanje in ukazal kranjskemu deželnemu glavarju

Janezu Neudeckerju novega opata in samostan ščititi. Kot ponovni dokaz svoje resignacije pošlje Albert v Rein svoj zlomljeni opatski pečat.

A že 26. VIII. je izkazano, da Albert ni miroval, temveč da se je v Stični še nadalje ponašal kot vladajoči opat. Tega dne namreč izroči uradniku posestev reinskega samostana na Kranjskem dve zadolžnici, eno za 276 gld. in drugo za 14 mark ogl. pf., za kar v samostanskem imenu ustanovi dve tedenski maši in štiri obletnice. Gotovo je Albert počel še druge stvari in že oktobra je moral opat Peter iskati pomoči pri opatu v Reinu. 19. X. pošlje opat iz Reina v Stično dvoje pisem, opatu Petru, v katerem ga tolaži, naj se Alberta nič ne boji in ga vabi s seboj na Dunaj, Albertu pa izreka hud ukor zaradi nepoboljšljivega vedenja in mu ukaže, naj se novemu opatu pokorava.[2]

Tudi tu velja, da če se plaz sproži in ne najde dovolj močnega odpora, drvi naprej in pušča za seboj škodo. Albert je sedaj ubral drugo pot. Vedel je, da se mu opata v Reinu ni treba bati, da pa od njega tudi ne more pričakovati zaslombe, zato se je obrnil po pomoč k svetnemu plemstvu, kjer jo je tudi našel. S pomočjo Celjanov in ostalega plemstva, izvzemši Friderika Ortenburškega in Turjačanov, s katerimi je bil tedaj še v sovraštvu, je očrnil opata iz Reina pri Viridinem sinu Ernestu v Ljubljani, češ da ga je nasilno odstavil. Da je zatožen, so opatu v Rein stiški sporočili 31. X., in to senior Andrej, ekonom Peter in subprior Janez s prošnjo, naj vso zadevo predloži redovnim opatom, katerim naj predloži tudi od opata Alberta podpisano resignacijsko listino. Značilno: priorja Markvarda že ni več med podpisanimi in je že prebegnil k Albertovi stranki. Albertova obtožba opata Petra pred Ernestom je imela svoj uspeh. Vojvoda je pozval oba opata za 25. XI. na Dunaj pred svojega brata Viljema, za isti dan pa je tudi opat iz Reina povabil na Dunaj opate iz Heiligenkreuza, Vetrinja, Zwettla, Lilienfelda in Neuberga, naj bi odločili o Albertovi zadevi.

Albert je na zboru kranjskega plemstva 6. XI. ponovno vložil obtožbo proti Petru in govoril o krivici, ki mu jo je storil opat iz Reina, in jih prosil, da mu o tem izdajo potrdilo, istega dne pa je konvent v Stični določil kot svojega opolnomočenca za sinodo opatov na Dunaju seniorja Andreja. Opati so se dobro pripravili. 11. XI. sta v Neubergu opat Friderik iz Zwettla in senior Jakob iz Neuberga, ki sta bila navzoča pri Albertovi resignaciji 13. VII. 1405, izdelala podroben potek dogodkov, kar je pečatil in overovil opat Erhard iz Neuberga. Pa še drugo pot je naredil reinski opat. 15. XI. sporoča vojvodi Viljemu ves potek dogodkov pri Albertovi resignaciji, vzame opata Petra v svoje varstvo in prosi Viljema, naj bosta pred redovnimi opati na Dunaju zaslišani obe stranki. Isto je pisal tudi vojvodi Ernestu, nakar sta oba izprevidela, da je pravilno in pametno, da o vsej zadevi spregovore le redovni opati.[3]

27. XI. po tridnevnih sejah odločijo opatje, da je Petrova izvolitev postavna in pravilna, Alberta pa zaradi apelacije na svetno oblast v čisto duhovni zadevi izobčijo. Albert še ne miruje. V začetku decembra odide s tremi svojimi somišljeniki, priorjem Markvardom, p. Konradom Franketom in p. Janezom Dolgim na Dunaj, kjer med vojvodovimi služabniki razdeli bogata darila, kar pomaga v toliko, da je sprejet v avdienco. Od Viljema pa je dosegel, da mu dá priporočilno pismo za brata Ernesta, na podlagi katerega je Albert želel doseči pri Ernestu v Ljubljani zopetno upostavitev na opatski prestol v Stični. 20. XII. je vojvoda Ernest pozval oba opata v Ljubljano in ju 23. XII. zaslišal. 30. XII. ukaže vojvoda obema, naj se poravnata, a sprava ni bila dosežena.[4]

Po novem letu 1405 pošlje Albert po ubeglem šentpavelskem menihu na Dunaj pismo. Vsebina ni znana, a je imela tak uspeh, da sta vojvoda Viljem in Ernest 25. I. ukazala deželnemu vicedomu Pavlu Woldresu in glavarju Janezu Stamsdorfferju, naj nemudoma upostavita v Stični Alberta in ga ščitita. Tako je po 25. I. zasedel Albert vnovič stiški prestol, pravega opata Petra in njegove pristaše pa vrgel v ječo.

A opat Angelus iz Reina tudi ni miroval. Že 24. II. pride v Vetrinj, kjer z ondotnim opatom Janezom sestavi obširno obrambno pismo, katero nese vetrinjski opat vojvodi Ernestu na Dunaj.

9. III. ukaže vojvoda Ernest, naj se opat Peter in njegovi pristaši takoj izpuste iz ječe, obema opatoma pa ukaže priti na Dunaj 28. I.: »So wellen wir ew genainander verhören, der sache zwischen ewer ain ende zu machen damit das egenant chloster unverdorben bellibe.« Pa kako daleč je bilo še do konca in miru! 25. III. sta izpuščeni opat Peter in njegova stranka zbežala iz Stične in se zatekla v Rein. 28. III. so se na Dunaju ponovno zbrali isti opati kot 27. XI. prejšnjega leta, da bi branili pravice reda. Albert pa se ne za vojvodov, ne za njihov poziv ni zmenil in ni prišel na Dunaj, a opati so mu določili še en termin.[5]

Albert je res prišel na Dunaj, a opati niso pri njem ničesar opravili, ostal je še dalje opat, si dal napraviti nov pečatnik in naprej zapravljal samostansko imetje, pregnani Peter in njegova stranka pa so ostali še nadalje v Reinu do božiča.

Morda pa je Alberta le začela peči vest, kajti zaželel si je, da bi ga potrdil red sam. Zato je prosil oba vojvoda, škofa iz Freisinga in Passaua, naj posredujejo zanj pri redovnem generalnem vikarju za Germanijo, opatu Castielu von Brondolu. Vojvoda sta to storila, Albert pa je poslal Brondolu bogate darove. Uspeh ni izostal. Brondolo je pozval opata iz Reina in njegovega varovanca Petra v Vetrinj, medtem pa je vizitiral Stično, sprejel vdanostno prisego Albertovih samostancev, njim v korist izdal veliko listin in se tudi na sestanku v Vetrinju izrazil v Albertovo korist.

Proti takemu postopanju Brondola je opat iz Reina, podpiran od opatov iz Zwettla, Vetrinja in Kostanjevice, vložil oster protest na gen. kapitelj v Heilsbronnu, a Brondolo mu je zato naložil veliko denarno kazen, Alberta pa potrdil kot postavnega opata. Angelus je vložil znova protest na generalni kapitelj. Kmalu je uvidel, da tako ne bo prodrl, zato se je 8. VI. v milejši obliki obrnil do Brondola, mu še enkrat razložil ves potek stiških dogodkov in ga prosil pomoči proti Albertu. Dalje mu je naslikal žalostni položaj svojega samostana in ga prosil, naj mu odpusti denarno kazen.

17. IX. je generalni kapitelj v Heilsbronnu pooblastil opata iz Heiligenkreuza, Vetrinja in Kostanjevice, naj skupno ali po dva zaslišijo Petra in Alberta, naj vizitirajo Stično in nato odločijo v sporu. Če jim zaradi nesigurnosti ni mogoče iti v Stično, naj ju povabijo v kak drug samostan in naj tam odločijo. Svoj odlok pa naj sporoče gen. kapitlju.[6]

Tudi v domačem gradivu ohranjeni listini imamo iz te dobe dokaz o opatovanju Alberta v Stični. 2. XII. 1406 se poravna v Celju vpričo svojega zaščitnika grofa Hermana z Jurijem Turjaškim. Turjaški je opatu vzel 132 glav drobnice in te tedaj vrača in plača še 200 mark dun. pf. in vrne Stehanjo vas in Trnovco.[7]

Kaj je počel Albert do 14. IX. 1407 ni znano. Tega dne je kapitelj v Heilsbronnu, čeprav pod predsedstvom Brondola, le spoznal, kaj je prav in kaj ni. Opata iz Reina je oprostil denarne kazni, priznal dokaze proti Albertu kot pravilne in znova določil opate iz Heiligenkreuza, Vetrinja in Kostanjevice kot sodnike nad Albertom. In ti so nazadnje vendarle, s

pomočjo vojvode Leopolda in grofa Friderika Ortenburškega, vpostavili opata Petra v Stični, Albert pa je ponoči prebegnil k Celjanom in se naselil v Celju.

A še ni miroval! Pri požaru, ki je upepelil njegovo hišo, je trpel škodo na svojem imetju, zato je 1. III. 1408 vojvoda Ernest ukazal opatu Petru, naj mu določi oskrbovalnino. Opat mu je res določil 46 funtov dun. pf., vojvoda pa je Albertu ukazal, naj se naseli v Gradcu. A tja Albert ni hotel iti, zato ga je opat Peter z dovoljenjem opata Angela naselil na stiški pristavi v Leščevju. A še ni dal miru in znova je spletkaril proti Petru, in se to pot zelo verjetno obrnil tudi na Rim, kajti papež Aleksander V. določa dne 14. II. l. 1410., da opata iz Reina še vedno veže kazenski odlok Brondola, ker je pri vizitaciji Stične pripravil opata Alberta ob njegove pravice.[8] Končno ga je Peter na ukaz opata iz Reina l. 1414. vrgel v ječo, kjer se je l. 1415. še nahajal.[9] Kdaj je umrl, ni znano.

Kaj bi dejali o opatu Albertu? Gotovo to, da je eden najrazboritejših in žilavih stiških opatov. Drugo je vprašanje, ali je bil dober ali slab. Ko danes gledamo na ves potek dogodkov, nam vse osebe, zapletene v to borbo, stopajo jasno pred oči kot otroci svoje dobe, od katerih je najvidnejši Albert sam in katerega je obsodila nazadnje tudi že njegova doba. Je senca v svetli zgodovini stiških opatov, katero bomo še srečavali, ki pa zdaleka ne prevpije svetlega dela in naporov drugih opatov. Obenem pa dokaz, kako veliko vitalno silo je imela stiška opatija, da je iz te zunanje in notranje razrvanosti kmalu zopet vstala velika in močna na zunaj in znotraj. Gotovo je bil samostanski razkol za pravo meniško življenje hud udarec in huda preizkušnja, a tudi to je Stična prebolela in vstala znova, kajti čakale so jo še velike in težke naloge.

Oglejmo si življenje v Stični še izven zveze z opatom Albertom. Še opat Albert je dosegel, da je patriarh Ludvik l. 1404. prestavil proščenje pri samostanski cerkvi iz zimskega časa v bolj gorak čas, na nedeljo v oktavi Vnebohoda.[10] 16. V. 1409 določi vojvoda Ernest, naj samostan in njegove interese čuva grof Ostrovrhar, pred 14. IX. 1411 se opat Peter opraviči pri opatu iz Reina zaradi izostanka na gen. kapitlju in ga pooblasti kot svojega zastopnika. Opata Petra je potem zastopal opat iz Heiligenkreuza. Na kapitlju je bil dovoljen opatu iz Reina in Petru desetletni izostanek, ukazano pa vsako leto poslati svoje zastopnike. Obenem pa je bilo ukazano tudi opatu Petru pošiljati samostanske dijake v redovni kolegij sv. Nikolaja na Dunaj.[11] L. 1412. je papež dovolil opatu blagoslavljati mašno obleko, sv. posode in deliti tonzuro in minores svojim samostancem, blagoslavljati in posvečevati oltarje in cerkve, ki so pod opatovo jurisdikcijo.[12] 13. I. 1418 je opat razsodil v sporu med vikarjem J. de Herbergom in kostanjeviškim samostanom zaradi kostanjeviškemu samostanu inkorporirane fare Št. Rupert,[13] 22. IX. 1413 pa zapišejo v Stični v večen spomin dogodke o sporu med Petrom in Albertom. Naslednje leto 30. IX. ga opat iz Reina ponovno posvari, naj pazi na Alberta in njegove prijatelje, naroča mu, da bo šel na koncil v Konstanco, kjer bo delal tudi za Stično in se mu priporoča v molitev.[14]

Tudi samostanska posest se je namnožila za časa opata Petra. L. 1418. dobi samostan kmetijo v Kalcah pri Litiji ali Mirni,[15] l. 1420. kupi opat štiri kmetije in mlin na Rebru pri Šmarju,[16] naslednje leto pa štiri kmetije in vrt pri Krki,[17] kmetijo v Železnem in dve kmetiji v Poljanah pri Stični.[18] 17. VIII. 1421 se opat in konvent zavežeta opravljati zadušnico vsako kvatrno sredo za vojvoda Viljema in njegovega brata Ernesta, ki sta s samostanom zamenjala faro Dobrnič in njen vikariat Žužemberk s stiškim

Tržičem.[19] Istega leta kupi opat dvor v Zg. Dragi in naslednje leto njivo pri Krki, l. 1424. njivo v Dolgi njivi, dobi pa vinograd pri Starem gradu[20] in tri kmetije na Bregu.[21] Za isto leto poroča Pucelj, da je dala vojvodinja Viridis travnik med Mrzlim poljem in Muljavo, l. 1426. pa dobi samostan travnik pri Krki.[22]

Smrt opata Petra stavijo katalogi soglasno na 9. XI. 1428, dočim stiški nekrologij iz 15. stol. na 9. XI. 1427.[23] Da sta dan in mesec smrti — 9. XI. — pravilna, govori tudi reinski nekrologij iz l. 1390.,[24] glede letnice pa ni mogoče reči ničesar.

Prišli smo v 15. stoletje. Kot rečeno že v uvodu, katalogi pri naslednikih opata Petra ne soglašajo več, pomanjkanje originalnih listin pa često onemogoča kontrolo. Po katalogu iz 2. pol. 17. stol. bi Petru sledil opat Matej, po katalogu v Notatah opat Emerik, po Valvasorju, Puclju in vseh ostalih pa opat Lavrencij Forrer.

XXV.

Lavrencij Forrer.

Valvasor: 1428 do ca. 1430; Pucelj, katalog iz 1777, Fidler-Fabiani, Radics: 1429 do 10. I. 1433; Ullepitsch, Klun: 1428—1433.

Verjeten je Pucljev regest, katerega stavi v leto 1430., po katerem sta zakonca Krištof in Klara Gumpler vzela v najem za časa opata Lavrencija nekaj desetin v Višnji gori in njeni okolici, za kar sta plačala 17 zlatih florintov in dala dve kmetiji na Gatini.[1] O tem opatu — ako ga stavimo v to razdobje — je bil tudi govor na gen. kapitlju, ki je določil opata iz Reina in Vetrinja, naj preiščeta sporno zadevo med stiškim opatom in njegovim konventualom br. Erazmom.[2]

Če je opat zavladal že 23. I. 1429, velja zanj tudi zanimiv ukaz reinskega opata, ki je ob vizitaciji Stične pravilno izprevidel veliko nevarnost, ki je začela samostanu pretiti od strani turških napadov, zato je opatu najstrožje ukazal: »et ne grex domini et locus iste tradetur in direptionem et vastationem districtissime precipimus domno abbati, quod monasterium debita munitione vallat atque construat propter immanissimorum Thewcorum incursiones.« Dalje poziva vse samostance, naj opata k temu vedno opominjajo, če pa opat tega ne bo storil na prvi in drugi opomin, »sit extra stallum, donec opus tam utile prosequatur«.[3]

XXVI.

Emricus (Perenny).[1]

17. V. 1437.

Katalog iz 2. pol. 17. stol. opata Emerika ne pozna, dočim stavi Valvasor njegovo vlado od l. 1433.—1441., ostali katalogi[2] pa dostavljajo tudi njegov smrtni dan 12. VI. Če je ta smrtni dan pravilen, potem je smrtno leto 1441. gotovo napačno.

»Hic abbas num fuerit Hungarus natione ex conjectura ejusdem nominis, ignoratur,« zapiše Pucelj.[3] Iz orig. listine v Narodnem muzeju v Ljubljani z dne 17. V. 1437 izvemo, da je bil opat Emerik (Emricus) zapleten v spor z ljubljanskim šempetrskim župnikom. Kot končnega razsodnika v tem

sporu je papež določil svojega kaplana Petra Corserija, ki je od obeh strank zahteval, naj pošljeta vse akte, na podlagi katerih bo izrekel svojo razsodbo. Kot poroča Pucelj, je za časa tega opata vojvoda Friderik ponovno sprejel samostan v svoje varstvo in ukazal deželnemu glavarju, naj samostan ščiti zlasti pred takimi, ki so si nad samostanom prilaščali pravico odvetništva.

Verjetno je, da je opat umrl 12. VI. l. 1440., leto prej torej kot trdijo katalogi, ker je leto dni kasneje (l. 1441.) izkazan že njegov naslednik.

XXVII.

Mathes, Mathew (Salaetel).[1]

7. II. 1441, ca. 22. V. 1441, 1. IX. 1443, 20. IV. 1446, 1448.

Opat Matej Zaletel, domačin slovenskega priimka, je bil izvoljen 7. II. 1441 v navzočnosti opata iz Reina, ki je novoizvoljenega opata potrdil in instaliral, kar je istega leta okoli 22. V. potrdil tudi gen. kapitelj.[2]

1. IX. 1443 ukaže cesar Friderik na prošnjo opata vicedomu Trojanu de Modruschu, naj samostanske interese ščiti,[3] 20. IV. 1446 prodata opatu župnik Friderik Apprecher iz Ponikve in njegov brat z dovoljenjem celjskega grofa Friderika svoj fevd, kmetijo in mlin na Bregu pri Temenici,[4] l. 1448. pa dobe opat in njegovi nasledniki pravico vizitacije v samostanu Topuski.[5] L. 1442. dobi samostan dva mlina in dve desetini, patriarh Aleksander potrdi samostanske privilegije, kar je l. 1444. storil tudi bazelski koncil, l. 1445. prepove cesar Friderik Novemu mestu sprejemati stiške podložnike brez opatovega dovoljenja, na prošnjo cesarja l. 1446. dovoli bazelski koncil opatu nositi mitro in deliti samostancem slovesni blagoslov in minores,[6] l. 1448. pa da Reinpret de Walsee samostanu palačo v Ljubljani »penes s. Nicolaum fluvium versus«.[7]

Po vseh katalogih je opat umrl 10. IX. 1449.

XXVIII.

Gerard.

Po listinah ta opat ni izpričan, katalogi pa ga soglasno stavijo kot Matejevega naslednika. Tako bi vladal po katalogu iz 2. pol. 17. stol., Notatah in Valvasorju: 1450—1451; po Puclju in ostalih pa: 1449—12. V. 1450.

XXIX.

Vlreich, Ulrich, Vlrich, Olrich.

1450, 1452, 3. V. 1453, 8. V. 1454, 1455, 1456, 13. XII. 1457, 16. VI. 1458, 13. XII. 1458, 13. X. 1459, 29. VI. 1461, 20. VII. 1461, 13. XII. 1462, 26. I. 1467, 5. VI. 1467, 7. VIII. 1467, sept. 1471, 13. XII. 1471, 13. XII. 1473, 24. III. 1478, 13. XII. 1479, 10. V. 1480.

Opat Urh je vladal Stični 30 let. Vladal je dolgo in doživel težke in hude čase. L. 1450. je kupil pravico odvetništva nad štirimi kmetijami v Mačkovcu pri Žužemberku,[1] l. 1452. pa kmetijo pri Žužemberku.[2] Naslednje leto je 3. V. priča v listini šentruperškega arhiva.[3]

8. V. 1454 inkorporira papež na opatovo prošnjo faro Belo cerkev, katero je samostanu podaril patriarh Ludvik. Iz vzrokov inkorporacije, ki jih našteva papeška bula, moremo približno poznati tedanjo dobo in stanje samostana. Papež pravi — kot je bil seveda poučen iz opatovega pisma — da zloba ljudi vedno bolj raste, časi pa so nemirni zaradi vojnih viharjev, ki so že dolgo v teh krajih. Dalje pravi papež, da je v samostanu veliko število menihov, nemenihov in služinčadi in da trpi pod veliko gostinsko dolžnostjo. Oboje je papeža nagnilo, da je faro vtelesil, ki bo postala popolna samostanska last po smrti tedanjega župnika, tako kot je bilo določeno že pri šentviški fari.[4] L. 1455. kupi opat od ljubljanskega zlatarja Petra kmetijo na Vačah,[5] naslednje leto pa da samostanu Jakob Gumpler tretjino desetine od žita in vina od osmih kmetij na Reberci pri Žužemberku pod pogojem, da samostan skrbi zanj, po smrti pa zanj opravlja dve obletnici[6] in da preslikati Janezu Ljubljanskemu cerkev na Muljavi.[7] 13. XII. 1457 podpiše opat Engelbertu Turjaškemu pobotnico za plačanih 13 funtov dun. pf., katere so bili turjaški dolžni vsako leto izplačati na dan sv. Lucije v zakristiji samostanske cerkve kot dopolnilo svoje ustanove pri oltarju sv. Katarine v samostanski cerkvi.[8]

16. VI. 1458 je opat kupil od ljubljanskega meščana Urha Sitarja (Siter) za 24 funtov dun. pf. hišo na Starem trgu v Ljubljani »zwischen des erwirdigen vnd Geistlichen Herrn Vlrichn des Abbts zu Sittich vnd Marin des Suppans hewsern gelegen«,[9] kar znači, da je Stična polagala vedno večjo pozornost na to, da si tudi v Ljubljani pribori bogato hišno posest in z njo pravico poseči v trgovsko življenje tedanje Ljubljane. 13. XII. istega leta opat potrdi pobotnico Turjaškim za vplačani predpisani znesek,[10] 13. X. 1459 pa potrdi vidimus listine Jurija Rosenbergerja iz 12. III. 1447,[11] kar pomeni, da je opat Urh veljal vsaj toliko kot vicedom, kajti tedanje vidimuse so redno potrjevali le vicedomi, škofje ali vladarji. Tudi cesar Friderik sam je pristal na Urhov predlog. L. 1459. namreč prosi cesarja, naj briše samostanu velik dolg na zaostalih dajatvah za leto 1458. v znesku 500 ogrskih dukatov. Cesar je dolg odpustil in po opatovem predlogu določil, naj samostan za teh 500 dukatov kupi rento, ki bo letno nosila najmanj 22 funtov dun. pf., zato pa se razbremenita Ljubljana in Kostanjevica, ki sta do tedaj morala plačevati samostanu letno po 10 funtov pf.[12] Tudi listina z dne 29. VI. 1461 priča o mogočni osebnosti Urhovi. Vicedom Gašper Melcz namreč sporoča, da se je Engelbert Turjaški pritožil proti opatu, da so si stiški podložniki na Runarskem prisvojili prašiče turjaških podložnikov v vrednosti 40 funtov dun. pf. Za vse to opat dobro ve, škode pa noče poravnati. Ker se opat tudi za vicedomov poziv ni zmenil, je ta določil Engelbertu Turjaškemu 14 dnevni rok za drugi priziv, a 20. VII. ponovno štiritedenski rok za tretji poziv, a opat se za vse to ni niti najmanj zmenil. Seveda te sovražnosti s Turjačani niso bile posebno hude, kajti 13. XII. so v redu plačali predpisano vsoto za svojo ustanovo, dejansko pa se je spor končal šele 7. VIII. 1467 z opatovo zmago, ko so turjaški opatu odstopili svoj svet na Runarskem s podložniki vred, zaradi katerih je nastala pravda, samostan pa se je zavezal Turjaškim vsako leto na dan sv. Martina poslati dva kopuna.[13]

10. VI. 1461 podeli patriarh opatu in menihom spovedno pravico nad patriarhu pridržanimi grehi, l. 1463. dobi samostan kmetijo v Šmarju, 22. VI. naslednjega leta pa dobi opat od patriarha pravico klicati podložne vikarje na odgovor in sklicevati dušnopastirske sinode. L. 1466. dobi samostan desetino od 15 kmetij v obeh Dobravah pri Višnji gori.[14]

26. I. 1467 določi vicedom, da se dolžno pismo Jakoba z Ravnega in Hajdenrika iz Krke, ki znaša 300 dobrih ogrskih dukatov, izroči opatu in ne dedičem pokojnega upnika Janeza Meyresarja pod pogojem, da opat naredi ustanovo večne luči v cerkvi v Škocijanu pri Turjaku, ker je upnik Meyresar ondi pokopan.[15] Ponovno je kupil opat hišo v Ljubljani dne 5. VI. 1467 od ljubljanskega krznarja in meščana Klemena Swoba za 205 ogrskih dukatov in to zopet na Starem trgu »neben des Hanse Colmans haws am Ekh als man zu dem wasser get gelegen«[16] in lahko upravičeno trdimo, da sedanji ljubljanski Stiški dvorec sestoji iz treh hiš, ki jih je nakupil opat Urh.

L. 1470. dobi samostan kmetijo v Dolgi njivi,[17] sept. 1471 je gen. kapitelj tudi Stični odpustil petletno plačevanje redovnega davka,[18] 13. XII. plača Lavrencij Turjaški predpisano vsoto, kar je storil tudi 13. XII. 1473.[19]

Nekaj pa je bistroumni opat le pozabil: zgraditi močne obrambne zidove, kot jih je že leta 1429. zahteval opat iz Reina od njegovega prednika, ki jih verjetno ni postavil, kajti bližali so se Turki, ki so že l. 1469. porušili Metliko in se razleteli do Novega mesta. Na dan sv. Marka 1475 so pod vodstvom Ahmeda paše samostan izropali in požgali, polovili menihe, jih privezali konjem za repe in jih odvedli mimo Muljave, kjer je bil ta dan velik semenj, proti Kolpi. Rešil se je le opat, ki je hudo nesrečo preživel še za pet let.[20]

24. III. 1478 sta opat Urh in vicedom potrdila neko turjaško listino,[21] iz česar moremo sklepati, da se je opat po nesreči, ki je zadela Stično, preselil v Ljubljano, 13. XII. pa je bil zopet doma in potrdil Turjačanom vplačani znesek.[22] Zadnjikrat se opat omenja v listini oglejskega patriarha, izdani v Vidmu 10. V. 1480.[23]

Poglejmo še kataloge. Katalog iz 2. pol. 17. stol., Notata in Valvasor stavijo začetek njegove vlade šele v leto 1470, proti čemur je že Pucelj z vso svojo zgovornostjo nastopil.[24] Da Notata in Valvasor stavijo početek vlade tako pozno, je vzrok katalog iz 2. pol. 17. stol., ki vrine med opata Gerarda in Urha novega opata z neznanim imenom. Poleg Puclja stavijo začetek vlade pravilno v l. 1450. vsi ostali katalogi, Radics celo v l. 1449. Soglasno pa stavijo njegovo smrt v l. 1481., Pucelj, Fidler-Fabiani, Ullepitsch, Klun in Radics, in to na 3. X.

XXX.

Oswald, Osbald.

13. XII. 1482, 19. I. 1484, 14. IX. 1484, 13. XII. 1484.

Kdaj je opat Osvald zavladal, ni jasno. Po listini je prvič izpričan 13. XII. 1482, ko Turjačanom potrdi pobotnico za prejetih 13 funtov dun. pf., kar je storil tudi 19. I. 1484, ko so plačali isto vsoto za l. 1483.[1] 14. IX. 1484 je bil od gen. kapitlja imenovan za sovizitatorja vetrinjskega samostana[2] in 13. XII. istega leta je ponovno potrdil Turjaškim vplačilo predpisane dajatve.[3]

Pucelj poroča, da je opat Osvald pozidal porušeni samostan in da je samostan dobil l. 1484. kmetijo na Selih pri Višnji gori in tri njive v Višnji gori.[4]

Neznano je, kdaj je opat umrl. Po katalogih: 1496,[5] 3. X. 1496,[6] 4. XI. 1494.[7] Lahko, da je opat umrl med leti 1494—1496, a nikakor ne kot vladajoči opat, ker se že 21. VI. l. 1488. omenja njegov naslednik, ki tega

dne pečati neko listino. Več kot verjetno je, da je opat resigniral v letih 1484.—1488. in popraviti je Grafovo napako, ki stavlja vlado tega opata: 1482—1494.[8]

XXXI.

Thomas, Thoman.

21. VI. 1488, 22. I. 1492, 27. I. 1492, 9. XII. 1493, 13. XII. 1494.

Kot že rečeno, je opat Tomaž 21. VI. 1488 pečatil listino Marije Froelichove in njenega moža, s katero sta ustanovila kaplanijo pri oltarju sv. Jakoba v novomeški cerkvi sv. Nikolaja.[1] Arhiv v Reinu pa priča, da je 22. I. 1492 reinski opat vizitiral Stično.[2] 27. I. istega leta posvari oglejski patriarh opata, da se preveč vtika v posle dolenjskega arhidiakona,[3] 9. XII. 1493 pa opat izstavi Turjačanom pobotnico kot njegovi predniki.[4]

Ko se je 13. XII. 1494 ponovno mudil na vizitaciji reinski opat, je opat Tomaž resigniral in bil še istega dne izvoljen njegov naslednik.[5] Graf ponovno stavlja napačno vlado opata Tomaža le v l. 1492.,[6] ko je dokazano, da je vladal že l. 1488.—1494.

Zakaj je resigniral? Iz reinskega rokopisa iz l. 1492.[7] bi se dalo sklepati, da je bila Stična potrebna neke reforme. Katere, ni težko uganiti; predvsem izboljšanja gospodarskega stanja, ker samostan še ni prebolel turškega napada. In ker opat Tomaž ni bil kos tej nalogi, je prostovoljno odstopil. Še nečesa ne smemo pozabiti, to je značilnosti, ki se začne prav z opatom Tomažem: stremljenja stiških opatov po popolni neodvisnosti pri izvrševanju dušnopastirskega dela od oglejskih arhidiakonov, kar so opati — eni bolj, drugi manj vidno — dosledno skušali izvesti v razdobju 200 let tako dolgo, dokler se tudi v tem pogledu niso popolnoma osamosvojili. To, da je opata Tomaža 27. I. 1492 opozoril oglejski patriarh, naj se ne vtika preveč v posle njegovega arhidiakona, pokaže, da je Tomaž eden izmed prvih stiških opatov, ki so s svojim delom vedno in samostojno posegli tudi na polje dušnopastirskega dela preko določil oglejskega arhidiakona.

XXXII.

Mert, Mertt.

13. XII. 1494, 23. III. 1495, 7. XII. 1495, 1496, 11. II. 1497, 6. IV. 1497, 20. IV. 1498, pred 19. X. 1498, 12. XI. 1498, 27. III. 1499, 12. X. 1499.

Opat Martin je bil izvoljen 13. XII. 1494 v navzočnosti opata iz Reina in prevzel žalostno gospodarsko dediščino svojih prednikov, o kateri poroča še naslednje leto sam reinski opat.[1] 23. III. 1495 ga je patriarh imenoval za svojega dvornega kaplana.[2] Dvojno težko nalogo je prevzel opat: dokončno pozidati in močneje utrditi samostan, izboljšati samostansko gospodarstvo, obenem pa plačevati velike dajatve državi, ki jih je neizprosno terjala in rabila za vzdrževanje armade proti Turkom. 7. XII. 1495 izstavi opatu vicedom Viljem Turjaški pobotnico za 100 funtov (swartzer muntzs) državnega prisilnega posojila in obenem dovoli, da to vsoto opat lahko izterja od svojih podložnikov.[3]

L. 1496. se je opatu vnela želja njegovega prednika po osamosvojitvi od arhidiakonove nadoblasti. Preudarni opat ni skušal doseči vsega na-

enkrat, temveč najprej dovoljenje blagoslavljati sv. posode in mašno obleko, kar so imeli že njegovi predniki, a ti le za svoj samostan, dočim je Martin prosil, da bi smel blagoslavljati tudi, kar bi v samostan prinesli drugi »ex Carniola Inferiori, Marchia et Sawnia«,[4] iz krajev torej, kjer so ležale njegove fare, a bile pod višjo duhovniško oblastjo dveh, odnosno treh oglejskih arhidiakonov, dolenjskega, savinjskega in ribniškega. Verjetno je, da je patriarh opatovi želji ustregel, kajti 20. IV. 1498 pošilja opatu v Rein denar za poslani mu pontifikale.[5] Istega leta naroči cesar Maksimilijan vicedomu, naj samostan in njegove pravice ščiti.[6]

Znova je prosil patriarha 11. II. 1497, da bi samostanu vtelesil faro Šmarje pri Ljubljani, in svojo prošnjo takole utemeljil: oglejski patriarhi so samostan ustanovili, ki pa je sedaj v hudih stiskah zaradi neprestanih turških napadov in odkar so ga Turki osvojili, si ne more več odpomoči, ker so se njegovi dohodki zmanjšali. Ker sovražniki vse uničijo, mnogo trpe menihi sv. Bernarda in samostan. Inkorporacija šmarske fare bi samostanu mnogo pripomogla, ker nosi na leto 40 dukatov. Tudi to pot je bil opat uslišan in 6. IV. 1497 je patriarh faro inkorporiral in investiral nanjo stiškega meniha p. Janeza Komolca (Komalzhi).[7]

Da je opat zidal samostansko obzidje, je dokaz cesarjevo pismo iz l. 1497., s katerim ukazuje vicedomu Viljemu Turjaškemu, naj opata pri tem zidanju ne ovira, in opatovo pismo od 20. IV. 1498 reinskemu opatu, v katerem pravi, da mu pošilja redovni davek le za dve leti, za ostala leta pa naj mu dajatve odpusti, ker mora samostan znova pozidati, ker je ponovno pričakovati turškega napada.[9] Kljub težkim časom pa je opat le pošiljal v redovni kolegij na Dunaj svoje dijake, a dajal jim je premalo denarja, kar opatu iz Reina ni bilo všeč, ker je moral zanje plačevati.[10] 12. XI. 1498 se opat pravda z Bernardom Fraumanom zaradi beneficija na Krki,[11] 27. III. 1499 ga reinski opat ponovno opozarja, naj pošlje denar za svojega dijaka na Dunaj, a opat ni poslal ničesar.[12]

Pravilno je zapisal opat patriarhu l. 1497., da so se samostanski dohodki zmanjšali, kajti prav za tega opata je viden nedostatek enega največjih samostanskih dohodkov, darovnic. Samostan je dobil le desetino od 10 kmetij v Velikem Globokem l. 1496., l. 1498. pa kupi opat Grič pri Stični s tremi kmetijami.[13]

Opatovo smrt stavijo katalogi v različna leta. Katalog iz 2. pol. 17. stol., Notata, Valvasor: 1503, Pucelj, Ullepitsch, Klun, Radics: 9. I. 1504, katalog iz 1777: 1500, Fidler-Fabiani: 9. I. 1500, kar se zdi najbolj verjetno.

XXXIII.

Joannes, Hanus, Hans.

18. III. 1500, 27. III. 1500, 24. IV. 1500, 29. IX. 1500, 20. XI. 1500, 14. XII. 1500, pred 19. V. 1501, 19. V. 1501, 26. I. 1502, pred 16. III. 1503, 16. III. 1503, 14. V. 1503, pred 1. VII. 1503, pred 31. X. 1503, 17. IV. 1504, 1505, pred 13. III. 1507, 13. III. 1507, 1508, 1510.

V pismu dne 18. III. 1500 sporoča opat Janez patriarhu, da so ga sobratje po smrti opata Martina izvolili soglasno, in ga prosi, da bi smel biti blagoslovljen doma od kakega katoliškega škofa, ker je pot v Videm

dolga, doma pa ima veliko dela, in da bi mu dovolil iste blagoslove kot njegovemu predniku. Prošnjo mu je patriarh ugodil že 27. III.[1]

Kmalu po nastopu se je pravdal z duhovnikom zagrebške škofije Martinom Plavcem in posredno tudi s sv. stolico. 24. IV. 1500 je namreč opat postavil na faro Belo cerkev po odstopu vikarja Jurija Ackerja svetnega duhovnika Nikolaja kot vikarja, ki je bil ad nutum abbatis amovibilis. A za faro se je potegoval tudi Plavec, in ker je propadel, je sporočil v Rim, da je fara že dolgo časa vakantna (kar seveda ni bilo res, bila pa je pravilno že od inkorporacije brez stalnega župnika), zaradi česar je po devolutivnem pravu njena podelitev prešla na sv. stolico. Rim je to upošteval, ni pa upošteval inkorporacijske bule in njene določbe in papež Aleksander VI. je faro Plavcu podelil. 29. IX. istega leta je opat vložil tožbo pri patriarhu in se skliceval na edino pravilno stališče, da je fara samostanu inkorporirana pleno jure in da ima pravico postavljati na faro vikarje, ki so takoj odstavljivi.[2] Kako je pravda izpadla, ni znano, njen začetek pa že pokaže, da je opat znal pravilno čuvati samostanske pravice.

20. XI. 1500 poroča reinski opat, naj za stiškega dijaka pošlje denar, kar je opat Janez tudi storil. Pred 19. V. 1501 poroča reinskemu opatu o desetinah reinskih posesti na Kranjskem, 19. V. pa mu naroča reinski ekonom, da mora od prihoda teh posesti vzeti precejšno vsoto za kritje samostanskih izdatkov, po nalogu svojega opata pa mu pošilja 20 gld. 26. I. 1502 pride v Stično reinski menih br. Lenart, da bi si opomogel na zdravju. Zrak mu je tako koristil, da se 16. III. naslednjega leta reinski opat pritožuje, da Lenart zdravi vsevprek klerike in laike in mu tako početje pod kaznijo izobčenja prepoveduje. Vendar, ne opat Janez in ne zdravnik Lenart se nista veliko zmenila za take grožnje. 14. V. 1503 ga reinski opat opozori, naj pošlje letne račune in poročilo o stanju samostana, kar mu je opat poslal in se obenem pritožil nad cesarskimi uradniki, kako izžemajo samostan, za zdravnika Lenarta pa le prosi, naj mu dovoli zdravljenje. 1. VII. je opat iz Reina odgovoril in ga pohvalil o dobrem stanju njegovega samostana, glede stiskanja od strani uradnikov mu svetuje, naj se brani z lastnimi advokati, glede p. Lenarta pa ostaja pri prepovedi in ponovno grozi z izobčenjem, češ da je patra poslal v Stično kot redovnika in duhovnika, ne pa kot kirurga in zdravnika. Pred 31. X. 1503 pošlje v Rein diakona Matijo, da bi uredil več zadev,[3] 15. IV. 1504 se pravda zaradi beneficija v Višnji gori,[4] 1505 kupi dvorec Mačerol pri Višnji gori,[5] pred 13. III. 1507 ga je opat Mihael iz Heiligenkreuza, redovni vizitator za Avstrijo, Štajersko, Koroško in Kranjsko, imenoval obenem z opatom iz Reina za vizitatorja v Kostanjevici in 13. III. ukazal kostanjeviškemu opatu pokorščino opatu iz Stične in njegovim sovizitatorjem,[6] l. 1508. pa je kupil kmetijo na Polici pri Grosupljem in dve kmetiji na Gatini.[7]

Zadnja leta njegove vlade so zavita v popolno temo. Nekateri katalogi stavijo njegovo smrt tja v leto 1537.,[8] dočim katalog iz 1777, Fidler-Fabiani in Radics v leto 1511. Vsi pa soglašajo v tem, da je ta opat nosil priimek Glavič, kar je napačno.

Graf na str. 12 citira za l. 1509. odlok cistercijanskega gen. opata Jakoba iz Citeauxa, s katerim po sklepu gen. kapitlja določa opata iz Reina kot vizitatorja in konfirmatorja opatskih volitev v Neuklostru, Vetrinju in Stični. Najbolj naravna razlaga tega odloka je, da so se tega leta enkrat vršile nove opatske volitve slučajno kar v treh samostanih, iz česar sledi sklep, da moramo smrt ali resignacijo opata Janeza staviti že v leto 1509. Drugo, kar bi opravičevalo tako razlago, je ukaz cesarja

Maksimilijana dež. vicedomu v petek po Malem Šmarnu l. 1510., naj na opatovo prošnjo ščiti samostanske interese,[9] kar velja gotovo že za naslednika opata Janeza, kajti vsak opat si je na začetku vlade preskrbel cesarsko zaščito in ne na koncu. Graf dalje stavi začetek vlade opata Janeza, z napačnim priimkom Glavičem, pravilno v leto 1500., konec pa v leto 1514., a zato ne poda nobenega dokaza. Bilo bi pa to popolnoma napačno, če bi bila dokazljiva po listinah letnica 1512, kot trdi Milkovicz da je, za njegovega naslednika opata Tomaža.

XXXIV.

Tomaž.

Ne da se ugotoviti, kdaj je zavladal in ali je identičen s Tomažem, ki je 13. XII. 1494 resigniral. Njegovo vlado moramo staviti med leta 1509—1516, ko je po listinah dokazan njegov naslednik Urban. Kot trdi Milkowicz, bi bil opat Tomaž po listinah dokazljiv že za leto 1512., a kje je listino dobil, ne pove. Po Grafu bi vladal od 1514. do 1516. leta. Zelo verjetno je, da je opat Tomaž identičen s Tomažem, ki je resigniral 1494, da je opatski prestol ponovno zasedel že l. 1509. in si l. 1510. pridobil cesarsko zaščito. Konec njegove vlade stavijo katalogi različno. Katalog iz 2. pol. 17. stol., Notata, Valvasor, Pucelj, Ullepitsch, Klun: 1537 (3. II.), katalog iz 1777, Fidler-Fabiani in Radics pa v leto 1516. (3. II.), kar je verjetno pravilno.

Poleg stalne turške nevarnosti je samostan začelo ogražati še dvoje nevarnosti: puntarsko gibanje samostanskih podložnikov in vdor luteranizma, od katerih sta oba pustila v samostanu vidne sledove. To in pa splošna obubožanost zemlje je povzročilo, da so samostanci v prvi polovici 16. stoletja prvikrat okusili lakoto, kar je šlo celo tako daleč, da si je moral vsak na svojo roko iskati hrano,[1] razumljivo, da na veliko škodo pravega redovnega življenja. Pod nič kaj ugodnimi pogoji je torej stopila Stična v 16. stoletje, o katerem lahko po pravici trdimo, da je samostanu prineslo trde in težke preizkušnje.

XXXV.

Vrbanus, Vrban (Paradisus,[1] Paradisitz).[2]

Pred 4. III. 1516, 4. III. 1516, 30. VI. (?) 1516, 13. VII. 1516, 4. V. 1517, 15. III. 1518, 17. III. 1518, pred 7. V. 1518, 1519, 13. II. 1522, pred 11. III. 1522, 11. III. 1522, pred 12. V. 1522, 12. V. 1522, 18. V. 1522, 2. VI. 1522, 22. VIII. 1523.

Novoizvoljenega opata Urbana Paradižiča je pred 4. III. 1516 instaliral opat iz Reina. 4. III. 1516 poroča stiški dijak na Dunaju, br. Janez Glavič (katerega napačno vsi katalogi stavijo kot opata za opatom Martinom), reinskemu opatu, da je z veseljem sprejel vest, da je postavil v Stični novega opata, ker je slišal govorice, da je nevarnost, da ne pride samostan v tuje roke. Obenem ga prosi, naj mu dovoli povratek v Stično, ker noče več študirati. Poročilo veliko pove, še več pa, če vemo, da je to pisal Glavič — poznejši protiopat. 30. VI. (?) 1516 pošlje Urban v Rein samo-

stanske račune,[3] 13. VII. istega leta se omenja med udeleženci zbora dež. stanov v Ljubljani.[4] 4. V. 1517 je izkazan v pismu svojemu očetu, 15. III. 1518 pošlje svoje in ekonomove račune za leta 1516.—18. v Rein in zapiše, da je slišal, da bo študij v redovnem kolegiju na Dunaju popolnoma prenehal in da študirajo ondi le še dijaki iz Reina, Zwettla in Stične, zaradi česar namerava poklicati domov vse svoje dijake.[5] 17. III. 1518 potrdi cesar Maksimilijan privilege svojih prednikov.[6] Pred 7. V. 1518 pošlje reinski opat v Stično svojega notarja, da bi pobral redovni davek in povabil opata na gen. kapitelj, in 7. V. poroča opat Urban po notarju, da pošilja redovni davek za leto 1517./18. in ga prosi, naj izostanek na gen. kapitlju opraviči pri gen. opatu, ker si ne upa na pot zaradi stalne turške nevarnosti. Zanimiv je tudi podatek o stanju samostana, ki je tedaj štel 14 duhovnikov, tri diakone, dva novinca, dva sta v postu umrla, 7. III. pa je poslal v Rim svojega notarja in šentviškega vikarja br. Tomaža, da uredita zadeve glede šmarske fare.[7] L. 1519. kupi kmetijo v Namrovci.[8]

Do tu sega mirna doba njegove vlade. Med leti 1519 do 13. II. 1522 pa je prišlo v samostanu do spora med opatom in konventom. Vzrok tega je sicer neznan, a ga lahko iščemo v bližini p. Janeza Glaviča, ki si je moral v tem času pridobiti med samostanci znatno večino. 13. II. 1522 so prior Matej, subprior Anton in konvent sporočili v Rein, naj samostan vizitira zaradi spora med opatom in vicedomom, ki hoče samostanu vriniti drugega opata v osebi opata Pfinziga iz Št. Pavla na Koroškem. Če upoštevamo Glavičevo pismo z dne 4. III. 1516 istemu opatu o slični zadevi s tujim opatom, je precej verjetno, da je glavni avtor tega pisma ponovno Glavič, njegova vsebina pa vsekakor nevarna za opata Urbana. Glavič in njegova stranka so pač računali s tem, da bo reinski opat prišel v Stično in »nezmožnega« opata odstavil. 11. III. istega leta poročajo opat Urban, konvent in opat Arnold iz Kostanjevice v Rein, da je opat Arnold, ki je prišel zaradi prepira med opatom in konventom v Stično, tukaj izvršil popolno spravo, zato je vizitacija reinskega opata nepotrebna in naj se zaradi visoke starosti ne muči več s to zadevo. Poročilo se kaže zelo lepo, a je težko verjetno, da odgovarja resnici. Verjetno je tako, da je Glavičeva stranka na videz res popustila iz nekega neznanega vzroka, a pred 12. V. istega leta se je zopet čutila tako močno, da je brez vednosti reinskega opata in Urbanovega pristanka izvolila **protiopata — Janeza Glaviča.** 12. V. je to žalostno vest zaupno sporočil v Rein dunajski prošt in šmarski župnik Pavel von Oberstein in izrazil bojazen, naj opat preskrbi, da **dobri** opat Urban ne bo tako krivično ponižan in da tako početje spravi lahko samostan v največjo nevarnost.[9]

Prošt von Oberstein je pravilno zapisal, da preti samostanu nevarnost. Od kod? Zaradi needinosti v konventu je bila pot naraščajočega novega verskega gibanja — reformacije — veliko lažja, kakor skozi še tako strogo samostansko klavzuro. Tako je Stična to pot prav kot za časa Lindeckerjevega razkola imela pravega opata Urbana in protiopata Glaviča.

18. V. je Urban sporočil v Rein o samostanskih dogodkih in opata prosil za takojšnjo pomoč.[10] 2. VI. sporoča Krištof Frankopan iz Postojne opatu Urbanu, da jemlje na znanje cesarski privileg samostanskega svobodnega ribolova, s katerim je dana Stični tudi pravica do ribolova na Cerkniškem jezeru,[11] dokaz, da je zunanji svet smatral le Urbana za postavnega opata. Vendar je Urban — prisiljen ali neprisiljen — 22. VIII. 1523 odstopil.[12]

Katalog iz 2. polovice 17. stoletja, Notata, Valvasor, Pucelj, Ullepitsch in Klun stavijo njegovo smrt v leto 1539. (18. V.), ker ne poznajo njegove resignacije, dočim katalog iz 1777, Fidler-Fabiani, Radics in Milkowicz poudarjajo, da je 1523 resigniral, in katalog iz 1777 dostavlja, da je umrl 18. V. 1534 »morbis et senio fractus«.

XXXVI.

Johannes (Glavič?).

22. VIII. 1523, 6. IX. 1523, 1524, 1526, 21. VIII. 1530.

Po resignaciji opata Urbana se je v Stični sestala volitvena komisija, ki so jo tvorili opat Janez iz Reina, opat Polidor iz Vetrinja in opat Arnold iz Kostanjevice. Ko so pozvali kapitelj, naj se zbere k volitvam novega opata, se je ta iz neznanega vzroka tej važni pravici odrekel in obljubil, da sprejme in prizna za novega opata tistega, ki ga določijo komisarji. Ti so istega dne, ko je resigniral opat Urban, 22. VIII. 1523, imenovali za novega opata »**fratrem Johannem** Alumpnum... Monasterii Sitticensis, virum utique approbatum in sacerdotio constitutum, de legitimo thoro, benemeritum utpote prouidum, discretum, doctum ac legitime etatis«. Z imenovanjem je bil, kot poroča rokopis »Resignatio abbatiae in Sittich«, kapitelj zadovoljen, kar so menihi podpričali s svojimi podpisi.[1]

Po vrstnem redu v katalogih bi ta opat Janez nosil priimek **Cerar** in bi vladal po katalogu iz 2. polovice 17. stoletja, Notatah, Valvasorju, Puclju, Ullepitschu in Klunu: 1539—28. I. 1549, po katalogu iz 1777: 1523 do 1531, po Radicsu: 1523—1533.

V že omenjenem rokopisu opat ni nazvan po priimku, temveč le po redovnem imenu Janez, torej po istem imenu, kot ga je imel Urbanov protiopat Glavič. Ni izključeno, da so komisarji 22. VIII. postavili Glaviča za postavnega stiškega opata. Kot dokazi za to bi bili: 1. Katalog iz 2. polovice 17. stoletja, Notata, Valvasor in Pucelj stavijo začetek vlade opata Janeza Glaviča sicer nepravilno v leto 1504., konec pa v leto 1534., blizu časa torej, ko bi opat Glavič bil postavni stiški opat. 2. Čas vladanja opata Janeza **Cerarja** stavijo isti katalogi sicer v napačni vrstni red **za** opatom Janezom Glavičem, a v pravilno časovno razdobje: 1539—1549, ki je dokazljivo po listinah za opata **z imenom Janez**, naslednika opata Klementa, in šele **temu lahko z veliko verjetnostjo dodamo priimek Cerar**, in ta ne more biti torej identičen z Janezom iz 1523—1530. 3. Konvent se je važni pravici izvolitve novega opata odrekel sicer iz neznanega vzroka, možen pa je sledeč zaključek: komisarji sami so bili postavljeni pred kaj neprijetno dejstvo. Četudi volivni zapisnik izrecno omenja, da je opat Urban odstopil prostovoljno, je vendar na mestu vprašanje, kolikšna in kakšna je bila ta prostovoljnost in dokazano dejstvo, da sta bili tedaj med menihi dve stranki, močnejša s protiopatom Glavičem na čelu in šibkejša Urbanova. Če bi kapitelj tudi v navzočnosti komisarjev volil, bi bil ponovno izvoljen Glavič in kapitelj še vedno — in to je bilo najvažnejše za komisarje — razcepljen v dve stranki. Zato so bili komisarji prisiljeni obe stranki združiti, kar se jim je lahko posrečilo le na ta način, da se je Urbanova stranka morala zavedati, da pri volitvah s svojim kandidatom ne bo prodrla, zaradi česar se je volivni pravici tudi odrekla. Prav obratno pa se je zavedala Glavičeva stranka in se je volitvam tudi lahko odrekla.

Tako je nastala iz tega pravna posledica, da je namreč prešla volivna pravica kot nominacijska pravica na komisarje. Lahko bi sedaj seveda komisarji določili čisto novo osebo, a s tem bi bil v samostanu razdor še večji. Da se izognejo večjemu zlu, so segli po manjšem in postavili Glaviča za opata, pred Urbanovo stranko pa so bili kriti s tem, da se je prostovoljno odrekla volitvam. 4. Kdo je podpisal volivni zapisnik? Prior Tomaž, znan že kot Glavičev pristaš, cellerarius Simon (oficial torej v tisti funkciji, ki jo je pred postavitvijo za protiopata opravljal Glavič), cantor Clemens (poznejši opat, ki ga je verjetno izvolila protestantska stranka) in custos Matej. Da ni sopodpisan Glavič, govori za to, da je postal opat, da pa ni sopodpisan Urban, pa dokazuje isto in povrhu še to, da take postavitve ni odobraval.

Opat Janez je bil benediciran 6. septembra, kar poroča dnevnik škofa Danijela de Rubeisa, ki pravi, da je škof prišel v Stično 5. septembra zvečer »et cum abbate nomine Joanne, tunc electo coenam peregit et in crastina die que fuit dies Dominica sexta mensis Septembris ipsum Joannem abbatem benedixit«.[2] L. 1524. pošlje opat Janez listino v Rein, v kateri pooblašča reinskega opata glede dunajskega dijaškega kolegija,[3] 4. IX. 1526 je bil od deželnih stanov določen kot zastopnik duhovniškega stanu za komisarja pri pobiranju cerkvenih dragocenosti na Kranjskem v korist oboroževanja armade.[4] L. 1528. so Turki samostan znova izropali in požgali.[5]

21. VIII. 1530 poročajo prior Tomaž, cellerarius Simon in konvent reinskemu opatu, da je opat Janez v Ljubljani težko obolel in da je pričakovati vsak čas smrti, slikajo mu nevarnost za samostan od strani plemstva, ki da je bodočega opata že določilo, zato ga prosijo, naj pride kmalu v Stično, da bo prisostvoval volitvam, da se bodo izvršile v redu in po redovnih pravilih.[6]

Verjetno je opat kmalu za tem umrl, kdaj, ni mogoče ugotoviti.

XXXVII.

Clemens (Guetsold,[1] Quitsold sive Guetsold,[2] Guenthold,[3] Gunthold[4]).

Pred 14. IX. 1530, 14. IX. 1530, 20. XI. 1530, 13. IV. 1531, 1534.

Opata Klementa je po vsej verjetnosti res določilo kranjsko plemstvo. Da se je to moglo zgoditi, je kriv reinski opat sam. Na pismo stiškega konventa z dne 21. VIII. 1530, je ta 26. VIII. odgovoril, da zaradi prezaposlenosti ne more priti v Stično, pošilja pa svojega zastopnika p. Wolfganga kot opolnomočenca tudi za primer vodstva novih volitev in instalacije, ki si sme izbrati za sokomisarja **osebo poljubnega stanu.** Pred 14. XI. 1530 se je reinski opat mudil v Ljubljani in je pred pričami obljubil potrditev novoizvoljenega opata Klementa. Opat je zato poslal v Rein p. priorja, da bi se vrnil z dekretom, a se ni, temveč le z zahtevo, naj Klemen najprej plača potrditveno takso 300 gld., kot jo je plačal njegov prednik. 14. XI. istega leta piše opat Klemen v Rein, da so reinskega odposlanca k volitvam p. Wolfganga v Stični z veseljem sprejeli, čudi pa se, zakaj mu po njegovem priorju ni poslal potrditvenega dekreta, saj mu ga je pred kratkim v Ljubljani obljubil pred pričami. Zahtevano takso odklanja kot simonistično in ga ponovno prosi za dekret, v primeru odklonitve pa vsaj za pojasnilo tega. Istega dne piše še eno pismo, to pot ne v imenu konventa, v katerem pravi, da je reinski odposlanec prinesel s seboj pismo brez datuma in podpisa in na njegovo vsebino sedaj odgovarja: da bi po

blagoslov šel rajši v Vetrinj, toda gospodje in stanovi na Kranjskem mu svetujejo, naj zaradi tega ne hodi iz dežele, ker lahko doma dobi škofa, ki ga bo blagoslovil. Na obe pismi mu je reinski opat odgovoril, da bo, ko bo imel čas, že natančneje pregledal redovna pravila in povprašal še druge glede simonističnega značaja potrditvenega dekreta in da nima ničesar proti, če ne gre k blagoslovu v Vetrinj.[5]

Ali ga je reinski opat potrdil in zakaj ga takoj ni hotel potrditi, je nejasno, kot to, zakaj so mu deželni stanovi odsvetovali pot v Vetrinj, temveč naj sprejme blagoslov od domačega škofa. Milkowicz in Radics na podlagi dveh pisem, ki ju je pisal Klemen v Rein, a jih Graf ne citira, z veliko verjetnostjo sklepata, da domači škof ni nihče drugi kot Primož Trubar. Nemogoče, ker tedaj je bil Trubar star šele 22 let! Direktnega dokaza za to torej ni, okoliščine bi morda govorile za to, da je bil Klemen izvoljen od protestantsko misleče samostanske stranke, katero je podpiralo deželno plemstvo, kar bi pomenilo, da je bila Stična štiri leta pod vlado protestantom naklonjenega opata. Opat Klemen je izkazan še 13. VI. 1531 v zadolžnici Janeza Eggenberga, kateremu je posodil 100 reinskih gld.,[6] l. 1534. pa je resigniral.

XXXVIII.

Joannes, Johansen (Zerer,[1] Cerer sive Servitor[2]).

1534, 24. V. 1534, 10. VII. 1534, 24. VII. 1542, 1549.

Opat Janez Cerar je bil izvoljen kmalu po resignaciji svojega prednika. Kot vladajoči opat se omenja v listini že 24. V. 1534, v kateri mu Bernard de Monesis obljublja, da glede na cesarski privileg svobodnega ribolova Stične ne bo oviral na Cerkniškem jezeru.[3] Iz pisma cesarja Ferdinanda z dne 10. VII. 1534 je razvidno, da je njegov prednik odstopil »dass der abbt Clemens seiner zugestandtner leibs schwachheit halber derselber abtey selbs guetwillig abgetreten ware.«[4] Istega leta je izvolitev novega opata potrdil tudi protoopat Viljem iz Citeauxa, ker se je izvolitev izvršila brez navzočnosti opata materine hiše.[5] Zakaj izvolitve ni potrdil opat iz Reina? Iz zgodovine njegovega naslednika lahko upravičeno sklepamo, da se je prav za časa tega opata ali pa že za njegovega prednika Stična odcepila od Reina.

Kot vzrok resignacije opata Klemena navaja cesarjevo pismo bolezen, ni pa zametavati tudi pripisa v katalogu iz 1777, ki kot vzrok odstopitve navaja poleg bolezni še pristavek »et hinc (če zaradi bolezni ne bi odstopil) multa et gravia mala Monasterio timenda«, zato je odstopil »hortatu plurium«. Zopet vzgled, da je treba postopati previdno pri presoji stiških virov, kajti opat Klemen je najbrž odstopil iz istega razloga kot Urban: prisiljen od močnejše samostanske stranke. Originalna listina protoopata Viljema namreč pove, da je bil Klementov naslednik izvoljen »a maiori et saniori parte religiosorum«, kar ne more pomeniti drugega, kot da je to pot zmagala verjetno katoliško misleča opozicija (pars sanior), ki je bila številčno (pars maior) večja in je preglasovala do sedaj močnejšo protestantsko usmerjeno stranko in tako izsilila tudi Klementovo resignacijo.

24. VII. 1542 je opat Janez izpričan v zemljiški pogodbi z Erazmom von Schleverjem iz Soteske,[6] katalogi pa stavijo soglasno njegovo smrt v leto 1549. (28. I.).

INŠTITUT ZA NOVEJŠO ZGODOVINO inz

XXXIX.

Wolfgangus, Wolfgang (Neff,[1] Neffius[2]).

1549, 18. VI. 1549, pred 24. III. 1550, 24. III. 1550, 30. XI. 1550, 3. IV. 1551, 2. VII. 1551, 5. VII. 1551, 6. VII. 1551, 18. IX. 1551, 28. XI. 1551, 16. V. 1553, 8. II. 1555, 30. IX. 1555, 15. XI. 1555, 9. XI. 1556, 1556—1558, 29. IV. 1557, 24. V. 1559, 1560, 19. V. 1561, 17. II. 1562, 9. VII. 1562, 16. IX. 1563, 4. III. 1566, 19. III. 1566, 20. III. 1566.

Ni mogoče ugotoviti, kdaj je bil Volfgang Neff izvoljen za opata, ki ga katalog iz 1777 označi »professus Victoriensis, Abbas ad fontes Mariae (v Kostanjevici) 10 annos«. Od opata materine hiše je bil potrjen 6. III. 1549.[3] 18. VI. 1549 potrdi cesar Ferdinand »vnnsern lieben vnd andechtigen Wolfgangum abbt des Gottshaws Sittich« vse samostanske privilegije in ukaže vicedomu Jožefu Lambergarju samostan in njegove interese ščititi.[4]

Kot že rečeno, tedaj Stična ni bila v zvezi z Reinom, četudi je reinski opat Neffovo izvolitev potrdil. Opat iz Reina se je zaradi nepokorščine Stične in drugih samostanov pritožil v Rim, od koder je 24. III. 1550 prišlo povelje, da se mora Stična obenem z drugimi samostani vrniti pod pokorščino reinskega opata.[5]

30. X. 1550 je pri določitvi meje višnjegorskega mestnega pomerija kot mejaš sodeloval tudi opat Neff.[6] 3. IV. in 18. IX. 1551 je s cesarjevim dovoljenjem zamenjal tri kmetije.[7] 2. VII. je reinski opat vizitiral samostan, a menihov ni preveč pohvalil. 5. VII. so prior Tomaž in še sedem menihov izročili opatu-vizitatorju obtožnico proti opatu, na katero je opat 6. VII.[8] odgovoril, dokaz, da se je tudi za tega opata ponavljala stara pesem: razcepljenost v stranke in boj konventa z opatom.

Šele 28. XI. 1551[9] se je Stična končnoveljavno vrnila pod Rein, istega leta piše stotnik Sternsee opatu, naj za svojega nečaka Polidorja Montagnana pošilja večji denarni znesek.[10] 16. V. 1553 je opat zastopal stan zemljiških gospodov in z ostalo komisijo določil ograda boštanjske graščine pri Grosupljem.[11]

Ni znano, kdaj je vetrinjski samostan prišel pod stiško nadoblast. 8. II. 1555 odreka opatu Neffu nadaljnjo pokorščino in se vrača pod Rein.[12] 30. IX. 1555 zamenja opat posestva pri Krki s posestvi Florijana pl. Scharffena.[13] 15. XI. pa vojvoda Ferdinand potrdi v zlati buli očetovstvo reinskega opata nad Stično in drugimi samostani.[14] Iz tožbe, ki se je začela 9. X. 1556 in trajala do 29. IV. 1557 med opatom in Janezom Ostrovrharjem zaradi dveh podložnikov grofa Ostrovrharja, Jurija Grmovška in vdove Petričevke,[15] je razvidno, da je bil opat Neff odločen in nespravljiv človek in da je stvar, ki ni bila povsem pravilna, le gnal do svoje končne zmage. V letih 1556.—58. je opravljal važno funkcijo komisarja deželnih stanov.[16] 24. V. 1559 pa je ponovno prodal veliko sveta, kar je cesar dovolil.[17] Leta 1560. spisana pesnitev »Seisenbergensis tumultus«, v kateri Janez Fajetan opisuje napad nezakonskega sina Jurija Turjaškega, Gregorija, na očetov samostan v Žužemberku, je posvečena opatu Neffu.[18]

19. V. 1561 je zadel Stično prvi udarec tudi od strani državne oblasti, ki je imel velike in daljnosežne posledice: omejitev svobodnih opatskih volitev. Cesar Ferdinand je namreč ukazal, da se mora odslej dalje dan opatskih volitev javiti ne samo opatu v Rein, temveč tudi deželnemu glavarju in vicedomu, da lahko volitvam prisostvuje.[19] 17. II. 1562 se je opat

zapletel v novo pravdo, to pot s postojnskim grofom Monesisom, ki je opata tožil na Dunaj, da stiški kršijo pravico ribolova na Cerkniškem jezeru, katerega bodo, če bo šlo tako dalje, čisto izropali. Opat je na Dunaj takoj odgovoril in s prepisi cesarskih privilegov dokazal, da imajo stiški pravico do kakršnega koli lova na omenjenem jezeru. Ostra pravda se je vlekla do 16. IX. 1563, v kateri je opat zmagal.[20] 9. VII. 1562 piše opatu v Rein, da bo cesarsko vizitacijo samostana sprejel in se ji ne bo protivil.[21] Posebno pa odlikuje opata Neffa ena lastnost: bil je dober gospodar in je v obubožani deželi postavil še danes najlepši del opatije, tako imenovano Neffovo opatijo.[22]

Proti koncu svojega življenja pa je hotel resignirati na korist svojega nečaka Polidorja de Montagnana. 4. III. 1566 mu piše opat iz Reina, da je na dvoru v Pressburgu izvedel, da misli resignirati in ga opominja, da brez njegove vednosti in pristanka tega ne more storiti.

19. III. 1566 je konvent sporočil v Rein, da je opat 18. III. umrl, 20. III. pa neki ljubljanski meščan in svetovalec o naglem odpotovanju deželnega glavarja v Stično.[23]

XL.

Janez (Zeyssl,[1] Zeissel,[2] Zeisel,[3] Zeysl[4]).

Izvoljen 21. III. 1566 brez navzočnosti reinskega opata, 24. IV. v njegovi navzočnosti, 10. VI. potrjen, umrl 21. IX. 1576.

Po odloku deželnega glavarja in vicedoma je bil opat Janez Zeyssl izvoljen 21. III. 1566 brez vednosti in navzočnosti opata materine hiše.[5] Potek volitev pokaže volivni zapisnik: prior Blaž Pepel (Pepeel) izjavi, da voli od navzočih sobratov najsposobnejšega, Janeza Zeyssla, do sedaj vikarja na samostanski fari v Šmarju, ki je položil redovne zaobljube že pred 26 leti in bil ves čas stiški profes. Zeyssl je oddal glas p. Janezu Laurenzu, po rodu Ljubljančanu, Laurenz pa je glasoval za Zeyssla, kar sta storila tudi p. Krištof Sybell in p. Anton Tavčar, oba po rodu iz Ljubljane. Takoj nato so sklicali ostali konvent, uradništvo in služinčad in jim predstavili novega opata. Opat in konvent sta se dobro zavedala, da potrebujeta sedaj najprej potrditev volitev od strani reinskega opata, a potrditev ni prišla tako naglo.

Volitev sta opat in konvent sporočila tudi nadvojvodu Karlu in ga prosila potrditve. 22. III. pa sta o poteku volitve poročala graški vladi tudi deželni glavar in vicedom in da sta vodstvo opatije izročila novoizvoljenemu opatu.[6] Da je opat že izvoljen, pa reinski opat še ni vedel. 25. III. piše v Stično, da je šele po vrnitvi s potovanja zvedel o smrti opata Neffa, zato opozarja konvent na novo cesarsko določbo o ukinitvi vseh opatskih volitev in določi predpise za čas sedisvakance, samostanskega tajnika pa pooblasti za vodstvo ekonomije.[7] Pred 26. III. javi smrt opata Neffa tudi v Gradec in da bo kot vizitator kmalu določil nove volitve in vprašuje, če bo vlada poslala k volitvam svoje komisarje, nakar je 26. III. prejel odgovor, da je pravkar naprosila nadvojvodo odločitve glede stiških volitev, zato naj počaka njegove odločitve.[8]

Dejansko neveljavne volitve z dne 21. III. je skušal izrabiti Polidor de Montagnana, ki je 2. IV. pisal nadvojvodu o pogodbi s svojim stricem, pokojnim opatom Neffom, da bo po njegovi smrti on zasedel stiški prestol; ker pa je sedaj že novi opat, zahteva izplačilo svoje dediščine. Medtem pa je

nadvojvoda prejel poročilo iz Ljubljane, da je v Stični izvoljen že novi opat, in prišel je v nemalo zadrego, zato je poročilo kranjske oblasti in Polidorjevo pismo poslal krškemu škofu, proseč za nasvet. Škof je odgovoril, da glede volitev soglaša, glede njih potrditve pa ga opozarja na redovne običaje in na potrditveno pravico redovnega vizitatorja, zato mu svetuje, naj zahteva starejše potrditvene dekrete in po teh naj odloči. Glede Polidorjevih zahtev pa se noče izjaviti.[9]

9. IV. je graška vlada sporočila reinskemu opatu nadvojvodovo odločitev, da se morejo vršiti v Stični nove volitve in da bo vlada poslala svoje komisarje, istega dne pa tudi nadvojvoda, da so komisarji že imenovani in naj sporoči dan volitev, nakar je opat določil kot volitveni dan 24. april, h kateremu je povabil še opata iz Vetrinja in Kostanjevice. V Stično je sporočil dan svojega prihoda, poslal vabila za komisarje in naročil, naj goste dobro postrežejo, še posebej pa poudaril, da naj razen obeh opatovsokomisarjev nikogar ne puste v samostan. Reinski opat je odpotoval v Stično 18. IV., 19. pa mu je pisal nadvojvoda, da bo le začasno potrdil novoizvoljenega opata in to le tedaj, če bo katoličan in neoženjen. 21. IV. sporoči reinski opat vicedomu svoj prihod in ga prosi, naj pride v Stično k volitvam, 22. IV. pa je kranjski deželni glavar pisal z Dunaja reinskemu opatu in izdal dotedanjemu stiškemu opatu najboljše izpričevalo in da ga je branil pred čudnimi govoricami, ki so se širile na dvoru (Polidor!).

24. IV. je reinski opat v navzočnosti kostanjeviškega opata in deželnih komisarjev vodil volitve, pri katerih je bil ponovno izvoljen Janez Zeyssl in ta mu je obljubil kot edinemu vizitatorju in konfirmatorju pokorščino in priznal neveljavnost svoje prve izvolitve.[10] A potrditvenega dekreta mu reinski opat to pot še ni izstavil. 11. V. je po slu, ki je potoval na Dunaj, da ga brani pred zlobnimi govoricami na dvoru, prosil, naj temu izstavi njegov potrditveni dekret obenem s sporočilom o njegovi osebi.[11] 17. V. je reinski opat zahteval točen odgovor na govorice na dvoru, obenem pa starejše potrditvene in vizitacijske akte, 1. VI. pa pošlje nadvojvodu najboljše spričevalo o opatu s poudarkom, da je glede izstavitve potrditvenega dekreta merodajen edino on, zato naj ga pri tem podpira in ne izstavlja sam nobene potrditve. Glede Polidorja pa piše, da nima nobene pravice do opatije in dediščine.[12]

Oglejmo si na tem mestu še Polidorjevo osebnost, kolikor je v zvezi s stiško tedanjo zgodovino. V stiških aktih nosi kaj malo časten naslov: Abteyjäger. Po stričevi smrti se je pritožil pri nadvojvodu, da mu samostan noče izplačati stričeve zapuščine v znesku 200 gld., »die er (stric) nicht bei diesem Gottshaws, sondern zuvor ersparet herbracht haben solle«. Iz admontskega arhiva in stiških aktov je nadalje razvidno, da mu je stric preskrbel odlično vzgojo in izobrazbo v Padovi in Benetkah »und das allein destwegen, dass er (Polidor) khünftiger Zeit umb empfangenen Wohltaten disem Gottshause widerumben dienen solle«. Po Neffovi smrti je volivna komisija našla v samostanu mnogo dolga, v gotovini pa le 135 zlatnikov, nakar je glede na Polidorjevo pismo nadvojvodu odgovorila: »Polydorus aber an E. F. D. den 2. April in 66. Jar darumben suplicirt so er nicht zu einem Prelaten eintringen wollen, auf Wien und Prag derwegen verraist, und umb seiner Ehrgeizigkeit halben, was er verzehrt haben soll, heraus zu geben pegert. Solches alles ist Ime von E. F. D. quo iure er solches zu suchen habe, abgeschlagen worden... Darzue dan über all ander erwisne threw ist das arme Gotthaws sein des Polidori halben mit der Pfarr Sachsenfeldt die er etlich Jar inen gehalten, um mer als 400 fl. geschädigt worden.« Da bi dosegel opatsko čast, je Polidor prosil za intervencijo pri

nadvojvodu tudi salzburškega nadškofa, kateremu naglaša predvsem svojo odlično izobrazbo in da je bil po končanem šolanju sprejet med Ferdinandove dvorjanike, kjer je prebil 10 let. Kaj je delal na dvoru, ni jasno. Sam pravi: »sacris officiis addictus sum«, dočim bi se iz pisma stotnika Sternseeja, o katerem smo slišali že pri opatu Neffu, dalo sklepati kaj drugega. Da bi Polidor postal opat, je najbolj nasprotoval reinski opat, ki je nadvojvodu v obširnem pismu pojasnil vse glede Polidorja in med drugim zapisal, da bi bilo protipravno, če bi bil postavljen za opata človek, ki nima niti noviciata, kar pa zadeva onih 200 gld., ki jih zahteva kot stričevo zapuščino, pa bodi povedano, da ga je stric v dovolj dolgih študijah podpiral in še pozneje vzdrževal, sicer pa je opat zapustil 2000 gld. dolga.[13] A Polidorjev velik vpliv na dvoru je potem še dolgo časa delal preglavice Stični in Reinu!

3. VI. je opat Janez sporočil v Rein, da je bil vedno neoženjen in katoličan, da že 26 let nosi redovno obleko in se sklicuje na svoje delovanje na šmarski fari, da bi pa končno le dosegel potrditveni dekret, je poslal opatu bogate darove: tri kraške konje v vrednosti 120 gld., 40 dukatov v zlatu, zlat prstan s safirjem v vrednosti 50 tolarjev, turško sabljo, okovano s srebrom, v vrednosti 35 tolarjev, vsega skupaj v vrednosti 309 tolarjev.[14] To je reinskega opata le nagnilo, da mu je kljub še nadaljnjemu pomišljanju 10. VI. poslal dekret, kar je mesec kasneje storil tudi nadvojvoda.[15] 24. VIII. vpraša reinskega opata za svet glede plačila 5000 gld. vojnega davka, 26. IX. pa ga prosi, naj se vrne stiški profes p. Lavrencij iz Reina domov, ker je stiški prior zaradi starosti zaprosil za razrešitev, ima pa le še enega patra.[16]

11. XII. 1568 poroča v Rein, da v novomeški okolici že dva meseca divja kuga, da je v družbi še treh samostanskih predstojnikov zapleten v tožbo z grofom Lambergarjem, in o turškem napadu na hrvaško granico.[17] 21. III. 1570 sporoča, da je dospel v Gorico papeški legat Porzia, ki naj bi z nadvojvodovim dovoljenjem vizitiral in reformiral duhovščino. Prosi ga glede tega za nasvet, nakar mu je opat 29. III. odgovoril, da je papež po sklepu tridentinskega koncila razposlal vizitatorje, zato mu svetuje, naj na samostanskih farah sam izvrši vizitacijo, glede vizitacije naj se drži papeških privilegov, to je, naj vizitacije Porziji ne dovoli.[18]

Nemalo so se začudili v Stični, ko jim je 6. I. 1574 pisal reinski opat in priorja Blaža in konvent spomnil na neljube dogodke, ki so se dogodili ob smrti opata Neffa in izvolitvi novega opata brez njegove vednosti, očitajoč jim, da mu niso ničesar sporočili o smrti opata Janeza, ki je baje že o božiču umrl, kot je to zvedel od dvora in s Kranjske. Zato bo poslal v Stično svojega odposlanca, kateremu morajo pismeno poročati o vsem, kar se je zgodilo, novih volitev pa naj ne podvzamejo brez njegovega dovoljenja. Dalje naj pazijo, da samostan za časa sedisvakance ne bo trpel škode, stanovanje opata naj zapečatijo s konventnim žigom, prior naj skrbi, da se bo bogoslužje v samostanu in na inkorporiranih farah vršilo v redu v katoliškem in redovnem smislu. Na vse to je samo po sebi razumljivo po njegovem odposlancu odgovoril opat Janez, da je zdrav in se prav dobro počuti.[19] Od kod ta mistifikacija, ni znano.

10. in 22. III. 1574 se je opat na zboru deželnih stanov v Ljubljani sprl z vicedomom zaradi precedence, nakar so stanovi določili, da gre opatu mesto pred vicedomom,[20] istega leta je vizitiral po nalogu reinskega opata kostanjeviški samostan. Bila mu je to zelo neljuba pot in je dolgo odlašal. Še 15. IX. sporoča. da vizitacije še ni izvršil, da pa jo bo v kratkem. Odložil jo je še do 15. XII., ko o uspehu poroča v Rein: »vnd befinde in Genere

souil, dass Herr Abbte in Zweyen Jaren nit yber zwaynmall aigner Person celebriert... er halte zwei Capplane, darunder ain alter Glagolich ist«.[21]

22. IX. 1576 so prior Blaž, subprior Jakob in konvent sporočili v Rein, da je 21. septembra opat umrl, da so njegovo stanovanje zapečatili in da čakajo nadaljnjih navodil.[22] Reinski opat je 25. IX. odgovoril, da je o opatovi smrti obvestil vlado in da čaka na njen odlok, katerega bo prinesel v Stično in bo dan prihoda javil. Medtem pa naj ne podvzamejo ničesar na svojo roko, ohranijo naj edinost, skrbe za službo božjo, čuvajo samostanska vrata, vse samostance naj pokličejo domov, skrbe naj za pravilno knjigovodstvo in če bi vicedom zahteval račune, naj to kar najhitreje sporoče v Rein.[23] 27. IX. je nižjeavstrijska vlada sporočila reinskemu opatu, naj njej ali nadvojvodu sporoči dan volitev in naj čaka nadvojvodovega odloka, nakar je opat pisal nadvojvodu, da zaradi prezaposlenosti v lastnem samostanu še ne more določiti volivnega dne, zato naj določi državne komisarje, katerim bo pravočasno sporočil dan volitev.[24] Nadvojvoda pa ni ukrenil ničesar, pač pa zahteval 11. X. od stiškega konventa, da naj zaradi Polidorjeve pritožbe pošljejo točne podatke o opatovi zapuščini,[25] nakar je 24. X. konvent izčrpno odgovoril o vseh Polidorjevih spletkah in nakanah.[26]

Stični je grozila še večja nevarnost, kot ta, da vlada ni hotela pristati na nove volitve. Pred 27. X. 1576 je vlada sporočila v Rein, naj bi se stiška opatija zaradi nevarne bližine meje dala komu za tri leta v najem in bi se tako iz najemnine lahko vzdrževalo nad 30 štipendistov pri graških jezuitih, samostan sam pa bi se bolje upravljal, kot se je do sedaj po samostanskih uradnikih.[27] Iz odgovora reinskega opata je upravičen sklep, da je v ozadju vsega tega, za Stično zelo nevarnega predloga — ponovno Polidor. Reinski opat je pravilno izprevidel, za kaj prav za prav gre, zato je predlog vlade odločno odklonil in poudaril, da hočejo tuje osebe samostan oropati starih, dobro dokumentiranih pravic in privilegov, kot se je to zgodilo že z nekaterimi samostani. Sedanji slabi gospodarski samostanski položaj se bo izboljšal z izvolitvijo novega opata. Deželna vlada je nato pred 21. XII. sporočila, da nadvojvoda pristaja na nove volitve, zato naj ji reinski opat sporoči dan, da bo poslala svoje komisarje, in opat je določil 31. I. 1577.[28]

XLI.

Jakob (Khläfferle,[1] Klafferle[2]).

Izvoljen 31. I. 1577, potrjen 27. I. 1578, umrl 7. III. 1580.

31. I. 1577 je reinski opat s prisednikom opatom iz Vetrinja in v navzočnosti deželnih komisarjev, dveh ljubljanskih meščanov in javnega notarja vodil volitve, pri katerih je bil izvoljen po kompromisu dotedanji stiški subprior Jakob Klafferle.[3]

20. IV. prisostvuje stiški opat volitvam v Reinu, 3. VI. prosi reinskega opata za potrditveni dekret, nakar je ta odgovoril, naj pošlje takso 135 dukatov in dobrega konja in naj plača 100 gld., ki jih je dolžan za potne stroške pokojnega reinskega opata, ki je vodil njegovo izvolitev. 14. VIII. je prosil graško pisarno, naj potrdi odprodajo šestih kmetij, ki jo je izvršil njegov prednik brez dovoljenja,[4] 4. X. pa je reinskemu opatu odgovoril, da za enkrat še ne more poravnati vseh dolgov in naj nekoliko počaka, če namreč od teh terjatev ne bo odnehal, ne more misliti niti na svojo blagoslovitev, zahtevanih 100 gld. pa da bo že ob priliki poslal. Njegovo izvolitev je rein-

ski opat potrdil šele 27. I. 1578,[5] kar je sporočil tudi patriarhu, ki ga je potrdil šele 20. XII. 1579.[6] A reinski opat mu vkljub potrditvi potrditvenega dekreta le ni izstavil.

25. V. 1578 poroča reinskemu opatu o delu in težavah pri upostavitvi reda v samostanu v duhovnem kot gospodarskem oziru in toži o nekaterih upornih duhovih, posebno o p. Simonu,[7] tako da v samostanu uživa zelo majhen ugled. Opat mu je 2. VI. odgovoril z raznimi nasveti, 16. VII. pa ponovno terjal takso za potrditveni dekret. O neredu v samostanu se opat znova pritožuje 28. XI., nakar je reinski opat 9. XII. ponovno zahteval takso, to pot z grožnjo nemilosti pri nadvojvodu in pod cerkvenimi kaznimi, in ukazal, naj pošlje nepokornega Simona v Rein, obenem pa o vseh njegovih nerednostih točno poročilo in mnenje konventa. 7. VII. 1579 piše reinskemu opatu, da je slišal, da bo samostan vizitiran, za kar še prav posebno potrebuje potrditvenega dekreta, nakar mu je ta 25. VII. odgovoril, naj ne sprejme drugega vizitatorja kot le redovnega in naj pove oglejskemu patriarhu ali njegovemu vizitatorju, da je stiški vizitator edino reinski opat, če pa bo ta še poizkušal z vizitacijo, naj mu takoj naznani. Sicer pa bo sam kmalu prišel v Stično, za primer morebitne vizitacije pa mu potrditveni dekret le pošilja.[8] Oglejski vizitator je samostan res hotel vizitirati, a opat se je temu uprl in vizitator je moral odnehati.[9] 26. IX. mu reinski opat piše, da bo kmalu prišel v Stično,[10] 16. X. pa mu pošlje stiški opat pritožbo proti kostanjeviškemu opatu, katerega so dolžili protestantizma, da se gredoč v Ljubljano ni hotel ustaviti v Stični, temveč rajši v obcestni gostilni, češ da ima tam vsaj druščino.[11]

Opat Jakob je bil zapleten v dolgotrajno tožbo z župnikom Voršičem iz Šmartina ob Paki, katerega je pregnal s fare, a tožba se ni končala, ker je opat prej umrl.[12] Na njegovem nagrobniku v Stični je zapisano, da je umrl 7. III. 1580, s čimer se skladajo tudi katalogi.

13. III. je reinski opat sporočil nadvojvodu Karlu opatovo smrt in ga prosil glede novih volitev, nakar je ta 15. III. imenoval komisarje, reinskemu opatu pa naročil, naj jim naznani dan volitev, in ga obenem opozoril, naj v Stični izvolijo dobrega opata, ki bo v samostanu bolje gospodaril kot njegovi predniki. 16. III. pa mu sporoči, da so volivni komisarji ljubljanski prošt in neki kanonik. 29. III. je reinski opat sporočil stiškemu konventu, da bodo volitve 13. IV., naroča za komisarje dobro stanovanje in prehrano in da naj povabijo k volitvam vse samostanske uradnike, prepove pa komur koli dajati kakšne obljube glede izvolitve in ne pustiti v samostan nikogar razen komisarjev.[13]

XLII.

Lavrencij (Reiner, Rainer,[1] Suppan[2]).

Izvoljen 21. IV. 1580, umrl 26. XII. 1600.

Opat Lavrencij Zupan (?) je bil izvoljen v navzočnosti reinskega in vetrinjskega opata 21. IV.[3] »Ein Vater des Vaterlands und des Thomae Chrön Bischoffen zu Laybach Concommissarius in Religions Reformation«, ga naziva katalog iz 2. polovice 17. stoletja in s tem podaja na kratko dobro oznako enega največjih stiških opatov. Na dan izvolitve je obljubil reinskemu opatu zahtevano pokorščino, ta mu je izročil pismeno instrukcijo o vodstvu opatije v duhovnem in gospodarskem oziru, konfirmacijski dekret mu je poslal 5. VI.

23. VI. prosi reinskega opata, naj mu pošlje kakega duhovnika, katerega bo poslal na samostansko faro, ker Rein ima dovolj duhovščine, Stična pa ne.[4] 12. VIII. mu je opat prošnjo uslišal, obenem pa zahteval ponovno vdanostno pismo in izplačilo na zaostanku konfirmacijske takse in potnih stroškov, za kar ga je opat prosil, naj pri terjatvi nekoliko popusti in da so samostanske fare zasedli že trije protestantski predikanti, zaradi česar ga prosi intervencije pri nadvojvodu, nakar mu je ta 29. VIII. odgovoril, da bo glede plačila in vdanostnega pisma počakal še do Vseh svetnikov, glede predikantov pa da je govoril z graškim jezuitskim rektorjem in ker je nadvojvoda odsoten, mu točnejšega ne more sporočiti. Nato mu je opat 11. IX. odgovoril, da bo do božiča poravnal dobršen del dolgov, prosi ga za novo predlogo vdanostnega reverza, ker je staro izgubil, ponavlja prošnjo glede predikantov, nakar mu je ta odgovoril, da zahteva vdanostno pismo nepreklicno do božiča, drugače bo potrditveni dekret preklical, in obljublja mu intervencijo glede predikantov.[5]

23. X. prosi ljubljanskega škofa v Gornji grad, da bi ga blagoslovil, kar se je zgodilo o Vseh svetih.[6] 23. II. 1581 piše v Rein, da je od ljubljanskega škofa prejel zaupno pismo glede protestantov, želi mu uspešnega dela na zboru deželnih stanov in da bo na belo nedeljo sam prišel v Rein.[7] Verjetno, da intervencija reinskega opata glede predikantov ni bila posebno uspešna, zato je opat nastopil na lastno roko. 15. II. 1581 je vložil pri višnjegorskem sodniku tožbo proti »vdovi« bivšega katoliškega župnika, pozneje predikanta Jerneja Montane, ki je vsebovala v glavnem tri točke: »dass Haushaberin den Mist von Pfarrhoff zuerkhaufen, also auch Strohey, holcz vnd desgleichen, die Zeun von Feldern hinweckh reissen vnd fueren lassen soll, dass sy den Schuelmaister vnd geselbriestern Ir notturffen nicht zuessen geben will; dass Ire Khinder, die haillosen roczigen Pueben vill vnüziger wortt in der gemain yber vnns (opata) ausschreien sollen.« Opat poziva sodnika, naj ostro nastopi proti njej, sicer »dass wir mit Ir so streng verfahren wellen, dass es Ir vnnd Iren Khindern ewig laid sein soll.« 18. III. je opat vložil novo tožbo, to pot le glede odrekanja hrane učitelju in kaplanu in poziva sodnika, da, če se vdova do sv. Jurija ne premisli, naj ji vzame ves užitek, katerega še sedaj dobiva iz nadarbinske posesti.[8]

2. IV. je bil opat v Reinu na proščenju,[9] 26. VI. pa sporoča v Rein, da mu ni mogoče iti kot njegov zastopnik na generalni kapitelj, ker bi mu moral plačati za potne stroške najmanj 3000 gold. Svetuje opatu, naj gre sam, da ga generalni opat ne bo dolžil nepokorščine in da bi to bilo za vse Reinu podložne samostane dobro. Samostan bo renoviral in naj slikar z barvami kmalu pride, da bo začel z delom. 29. VII. sporoča v Rein, da so ondotnega ubežnega meniha p. Jakoba v Stični prijeli in zaprli in da ga bodo uklenjenega poslali nazaj. Zanimivo je pismo reinskega opata, v katerem 19. IX. piše, da je apostolski nuncij v družbi dež. komisarjev vizitiral Rein in druge samostane in da bo sedaj prišel tudi na Kranjsko. Pri vizitaciji postopa zelo strogo in je sekavskemu proštu naložil javno pokoro. Svari ga, naj samostanske zadeve »in spiritualibus et temporalibus« spravi v red in naj se dobro pripravi. Nuncij da je obljubil, da se v njegove (reinskega opata) vizitacijske pravice sicer ne bo vtikal in mu je tudi predlagal, naj ga spremlja na Kranjsko. Posebno da pazi na klavzuro in nošnjo redovne obleke. Ponovno ga opozarja na vizitacijo 23. IX., nakar mu je opat odgovoril, da bo šel 30. IX. v Topusko, kjer bo na prošnjo ondotnih podložnikov postavil novega opata, in da je našel neko listino, po kateri ima stiški opat vizitacijsko pravico nad tem samo-

stanom. Vizitacije pa se ne boji, ker vlada v samostanu boljši red, kot je bil za časa njegovih prednikov, sedaj je v samostanu sedem duhovnikov in dva diakona, duhovniki mašujejo vsak teden, eden pa dvakrat, prosi ga, naj mu dan vizitacije posebej javi. Opozarja ga na redovne privilege, ki jih je papež ponovno potrdil, zato naj vizitacije ne dovoli in naj nunciju sporoči, da bo podložne samostane že sam vizitiral. Če bo nuncij kljub temu prišel, naj tudi on pride, sicer ga bo sam opozoril na redovne privilege. Vendar vizitacije, do katere tudi opat ni bil povsem ravnodušen, to pot ni bilo. 18. III. 1582 mu reinski opat sporoča, da bo vizitator prišel na Kranjsko po veliki noči in da ima iz Rima naročilo, naj se na redovne privilege ne ozira. Svetuje mu, naj protestantske knjige odstrani iz knjižnice, da pa se je glede te vizitacije pritožil pri gen. opatu in da bo o uspehu že pravočasno poročal v Stično in Vetrinj. 18. IV. povabi reinskega opata na cerkveno proščenje (dne 27. V.) in bo ob tej priliki tudi lahko izvršil vizitacijo ter bo potem šel z njim v Benetke. 7. II. 1584 ponudi reinskemu opatu v zameno stiško posest v Bodendorfu pri Murauu za reinsko posest na Kranjskem in doplačilo 900 gld., ali pa naj pri nadvojvodu izposluje pravico, da bo tako oddaljeno zemljo lahko prodal.[10] Pred 6. VIII. 1586 sporoča, da je umrl kamniški župnik, in ga prosi, naj pri vetrinjskem opatu posreduje, da mu bo njegovo zemljo in podložnike za nekaj let izročil v najem.[11] 19. XII. mu piše iz Ljubljane in ga prosi, naj mu izda pismeno prepoved, da samostancev ne sme nastavljati za upravitelje po farah, ker hočejo biti vsi župniki, 4. II. 1587 pa mu sporoča, da je poslal v Bodendorf svojega advokata, ki naj razreši dolžnosti pokorščine ondotne podložnike,[12] dokaz, da je to najoddaljenejšo samostansko posest prodal, obenem pa mu sporoča o dogodkih na zborovanju dež. stanov, katerih komisar je bil v letih 1585—1600.[13]

26. I. 1590 podpiše instrukcijsko pismo o stanju Kranjske, katero je nesel posebni odposlanec nadvojvodu,[14] iz njegovega pisma z dne 3. VI. je razvidno, da je imela Stična posest tudi v okolici Judenburga.[15] 27. IV. 1591 prosi v Gradec, da bi se v Št. Vidu pri Stični ustanovil nov tedenski semenj, nakar je vlada 29. IV. naročila vicedomu, naj vpraša za mnenje Višnjo goro, Novo mesto, Krško in Kostanjevico. Ker so se mesta izjavila za, je vlada dovolila nov tedenski semenj.[16] 14. XI. 1592 je kot patriarhov sodnik uspešno vodil preiskavo proti protestantizma obdolženi mekinjski opatici Suzani Gornjegrajski,[17] 1. XII. sporoča v Rein, da se je v samostanu naselilo veliko vojaštva in o stroških, ki so s tem združeni. 19. V. 1593 sporoča, da se samostanu bližajo Turki, 30. V. je kot državni komisar oddajal kostanjeviškemu opatu upravo samostana,[18] 13. I. 1594 kupi dve kmetiji v Brezovcu,[19] 27. II. prosi patriarha, naj potrpi zaradi zaostalih duhovniških taks, ker deželni knez toliko terja za vojsko, ki je vedno po Dolenjskem, da je že vse prišlo na beraško palico.[20] 20. XII. se je opatu izpolnila želja njegovih prednikov: patriarh ga je imenoval za arhidiakona na samostanu inkorporiranih farah,[21] kar je iz neznanega vzroka ostal le dve leti in se 24. IX. 1596 tej časti odpovedal.[22] Morda prav arhidiakonska oblast in neko posebno sovraštvo do predikantov je dovedlo opata do oboroženega nastopa proti predikantu Janezu Weidingerju, zaradi česar so se štajerski deželni stanovi 15. II. 1595 pritožili v Gradec k nadvojvodu, da je v celjskem okrožju: »bemelte abt den 17. verschienes monats Januarij selbgehender mit acht rossen darunter sich ein unbesetztes, doch mit satl und anderer zugehör verschienes pfärt befunden zu gedachtes predigers wohnung zu Scharfenau abents umb fünf uhr kommen, das haus

umbgeben mit gewalt hineingedrungen und allein des predigers begert.«[23] 10. VII. prosi patriarha, naj kranjskih duhovnikov ne sili na sinodo v Furlaniji, temveč naj jo rajši skliče v Ljubljano ali Novo mesto, a patriarh jo je medtem že sklical v Št. Danijel, nakar je opat 14. VIII. opravičil izostanek svoje duhovščine.[24] 21. X. piše reinskemu opatu, da ni priznal nadoblasti ljubljanskega škofa in da nad seboj priznava le njega kot vizitatorja in ordinarija.[25] 12. XII. ga nadvojvoda imenuje za komisarja protireformacijske komisije.[26] L. 1595. poroča patriarhu, da je vodil po Ljubljani procesijo z Najsvetejšim, pri kateri so katoličani glasno klicali ime Jezus, luterani pa so osupnjeni zijali in se jezili. Dalje mu obljublja, da bo poskušal Spangenbergovo postilo, ki je deloma že odpravljena, vso v ognju uničiti. V svojem dvorcu v Ljubljani je napravil kapelo sv. Trojice, kapelo na ljubljanskem gradu pa so luterani skoraj razdejali in se sedaj popravlja, zato prosi, naj bi se obe kapeli en dan posvetili.[27]

16. VIII. 1596 prosi patriarha, naj bi mu poslal svetinje za oltar v kapeli stiškega dvorca,[28] 6. XI. pa mu deželni glavar naroča, naj z roboto popravi ceste in mostove v svoji četrti na Dolenjskem.[29] Ko je l. 1596. vodil v Ljubljani procesijo za srečen izid vojske proti Turkom pri Petrinji, je bila procesija napadena po protestantih: leves mulierculae et mechanici homines in fenestris nentes et laborantes ad catholicae plebis vexationem et devotionis turbationes se exposuerint, asserentes Mariam esse unam mulierem ut alias.[30] Ker se je opat odrekel arhidiakonski časti, je 27. III. 1597 ponovno prosil patriarha, da bi smel kot opat in arhidiakon posvečevati oltarje, zvonove, pokopališča, deliti tonzuro in minores tudi nemenihom in dajati litterae demissoriales za višje redove samostanskim kandidatom za posvečenje od ljubljanskega škofa.[31] 6. IV. 1598 ga reinski opat povabi kot prisednika k volitvam v Vetrinj in mu 9. IV. ponovno piše, da ga za trdno pričakuje in da bo nuncij to pot res vizitiral kranjske samostane.[32] 16. VII. poročajo škof Hren, opat Lavrencij in vicedom nadvojvodu o izgonu dveh predikantov iz škocijanske fare pri Turjaku. Pišejo, da so prišli tja 12. V., kjer je bilo pred cerkvijo zbranih veliko ljudi, v cerkvi pa sta se oba predikanta pripravljala na pridigo. Po dolgem prerekanju so cerkev s silo zavzeli in vmestili novega župnika, cerkvenih ključev pa jim Vajkard Turjaški ni hotel izročiti. Nato so zavzeli še župnišče in pri belem dnevu zmetali na cesto predikanta z vsem, kar sta imela.[33]

28. III. 1599 prosi patriarha, da bi smel tržaški škof v njegovem arhidiakonatu posvetiti nekaj duhovnikov, oltarjev, pokopališč in deliti zakrament sv. birme, ker so ljudje ta zakrament že skoraj čisto opustili, bilo pa bi jih več tisoč,[34] ni pa mogel biti vesel pisma reinskega opata z dne 27. VI., ko mu sporoča, da namerava nuncij Stično nenapovedan vizitirati in opata odstaviti, zato ga opozarja najstrožje pod kaznijo takojšnje odstavitve, naj upošteva njegovo vizitacijsko listino, ki jo je izdal ob priliki vizitacije 22. V. 1597, in naj se poboljša. Kaj se je tedaj zgodilo v Stični, ni mogoče ugotoviti. V pismu z dne 11. XII. 1600 piše reinskemu opatu, da je na povratku iz Trsta na Vrhniki zbolel in da že vse leto boleha, vendar se mu zdravje polagoma boljša, a 26. XII. 1600 je nenadoma umrl.[35]

3. IV. 1601 je reinski opat sporočil kranjskemu vicedomu, naj bi 9. IV., ob priliki izvolitve novega opata, izročil v nadvojvodovem imenu temu upravo samostana, nakar mu je 8. IV. odgovoril Filip Kobencelj, da bo naslednjega dne prišel v Stično skupaj z rektorjem ljubljanskega jezuitskega kolegija in zastopal vicedoma.[36] Iz neznanega vzroka pa do izvolitve ni prišlo in graška pisarna je 10. IV. poverila upravo samostana reinskemu opatu.[37] 4. II. 1602 prosita prior in konvent reinskega opata, naj

ne izvrši svojega načrta, da bi za stiškega opata postavil nekega svetnega duhovnika. Tega opat sicer ni storil, pač pa je poveril samostansko upravo kostanjeviškemu opatu, a že pred 8. XII. prosi nadvojvoda, naj ga upraviteljstva Stične razreši in naj dovoli nove volitve. Ta je 8. XII. volitve dovolil, a dejansko so se vršile šele 14. IV. 1603.[38]

XLIII.

Jakob (Reinprecht[1]).

Izvoljen 14. IV. 1603, umrl 13. I. 1626.

14. IV. 1603 je stiški konvent, ki so ga tvorili prior Jurij Urbanič, senior Gregorij Alexius, p. Štefan Rupert, p. Gregorij Glavič, p. Boštjan Otava in p. Janez Perko, v navzočnosti reinskega opata izvolil bivšega kostanjeviškega opata Jakoba za stiškega opata.[2] Opat Jakob je izhajal iz stare železarske družine iz Innerberga,[3] bil brat istočasno vladajočega vetrinjskega opata Jurija, ki je stopil v red v Reinu, od tod šel v Kostanjevico in bil ondi opat do leta 1601. Pucelj vidno išče izrazov, da bi dovolj točno označil tega opata: »gemma praesulum, abbatiae clypeus, scutum religionis, Ecclesiae columen, haereticorum fulmen, monasterii fundamen, patientium lenimen, pauperum juvamen, religiosorum solamen, Amen.«[4]

19. IX. 1607 ga je vlada skupno z vicedomom imenovala za komisarja v zapuščinski zadevi župnika Antona Porente iz Žužemberka. Ljubljanski škof je namreč neupravičeno vzel zapuščino župnika Porente, opat pa je pravilno branil svoje pravice, da je namreč na samostanu inkorporiranih farah edini dedič le samostan in zato je 16. IX. 1608 dokončno zahteval vrnitev zapuščine.[5] 15. IV. 1608 je prisostvoval z reinskim in kostanjeviškim opatom volitvam v Vetrinju.[6] L. 1608 je samostan vizitiral papeški vizitator Salvago, kar je dovedlo do spora z reinskim opatom, kajti opat je na svojo roko dovolil neredovnemu vizitatorju vizitacijo. 4. III. 1608 piše Salvago v Rim, da je reinski opat pod kaznijo prepovedal stiškemu in kostanjeviškemu opatu sprejeti vizitatorja, vendar sta oba opata vizitacijo dovolila in bila zato klicana v Rein na odgovor.[7] V letih 1616.—1623. so samostan vizitirali tudi trije redovni vizitatorji.[8]

L. 1617. je nadvojvoda Ferdinand imenoval opata za tajnega svetnika.[9] Opat Jakob je veliko zidal. Njegovo največje delo je barokizacija poprej romanske samostanske bazilike, katero je na novo posvetil med 27. III. in 25. IV. 1625 tržaški nadškof Scarlichi.[10] 28. XII. 1621 je zamenjal nekaj posesti z Adamom Valvasorjem za dve kmetiji v Jablanci in Cerovcu pri Šmartnem pri Litiji,[11] 13. I. 1626 pa sporoča vicedom graški vladi, da je opat tega dne umrl.[12] 20. I. je vladi isto vest sporočil reinski opat in da je sedaj njegova dolžnost, da poskrbi opatiji novega in zmožnega opata. Zato bo v kratkem odpotoval v Stično, kjer bo »in spiritualibus antweder ainen abbten ehrwohlen zu lassen oder aber in vermanglung desselben ainen Administratoren oder Inspectoren Inmitls vnd bis zu ordentlichen ersetzung zuuerordnen«. Da pa bo opatska stolica zasedena tudi in temporalibus, naj bi vlada določila dva komisarja in to opata Jurija iz Vetrinja (brata umrlega opata) in kranjskega vicedoma, ki bosta novemu opatu podelila tudi te pravice. Kot je želel, je vlada že 22. I. imenovala predlaganega komisarja.[13]

XLIV.

Matej (Maierleruss,[1] Majerler,[2] Majerle,[3] Mayerle[4]).

Izvoljen 21. III. 1626, resigniral 1628, umrl kot opat v Reinu 8. VIII. 1629.

Opat Matej Majerle je bil reinski profes in do izvolitve za opata v Stični opat v Kostanjevici.[4a] Njegovo izvolitev je 5. IX. potrdil reinski opat.[5]

»De hoc abbate nulla memorabilia fastis digne inscribenda reperiuntur«, zapiše o njem Pucelj.[6] V letih 1627.—1628. je bil zastopnik na zboru dež. stanov,[7] v pismu z dne 10. X. 1627 se pritožuje oglejskemu patriarhu nad vizitacijo, ki jo je nenapovedan izvršil patriarhov pomožni škof. Iz pisma je razvidno, da tedaj v samostanu niso vladale idealne razmere. Opat se pritožuje nad vizitatorjem in pravi, da je že 17 mesecev opat, pravilno izvoljen, da je samostan v najlepšem redu, cerkev lepo opremljena in oskrbovana (nove orgle) in prav tako samostan. »In tanta autem quiete et pacis fruitione adfuit et Sathan.« Iz vsebine je razvidno, da satan ni nihče drug kot oglejski vizitator, ki je prišel v samostan nenapovedan. Posledice te vizitacije so bile hude: izobčeni so bili vsi menihi, nad samostanom pa je bil izrečen interdikt in odvzeti vsi privilegi. Kaj je bilo v samostanu, da ga je zadela tako huda kazen, ni znano. Na koncu pisma zapiše opat: »Si ego Abbas peccavi, cur coram meo superiore, qui non adeo procul est culpa mea non deferatur, si aliquis meorum fratrum in aliquo facinore est deprehensus, cur mihi non inotescit?«[8] 4. VI. 1628 je bil opat Majerle odpoklican za opata v Rein, kjer je 8. VIII. 1629 kot ondotni opat umrl.[9]

XLV.

Janez (Anschlavar,[1] Anschlaver,[2] Anschlaver sive Penschlaver,[3] Anschlouar[4]).

Izvoljen 1628, umrl 13. III. 1638.

Opat Janez Anžlovar, rojen v Št. Vidu pri Stični, je bil izvoljen za opata 1628. »In cunctis prospere agens«, pohvali Pucelj njegovo vlado.[5] A prav za tega opata je samostan utrpel precejšno materialno škodo, zaradi izbruha kmečkih uporov, ki so se v stiški gospoščini začeli leta 1633. in trajali zdržema do 10. III. 1637,[6] ko je bil med opatom Janezom in uporniki sklenjen nekak kompromis, ki ni dolgo časa držal. Pucelj sam poroča, da je za časa teh uporov branila samostan vojaška posadka, katero je tvorilo 250 Vlahov iz Karlovca in 100 kranjskih konjenikov, kar je stalo samostan 40.000 gld.[7] O stiških kmečkih uporih moremo upravičeno misliti, da so bili nekak odsev kmečkih uporov v 16. stoletju. Socialne razmere se bistveno niso izpremenile, k temu pa se je pridružila še splošna podivjanost ljudstva, kar je bilo spričo neprestanih vojska (tridesetletna vojska!) povsem razumljivo.

Kot povod stiških uporov je smatrati dejanje prednika opata Janeza, opata Mateja, ki je 11. II. 1628 nastopil z oboroženo silo proti soseskam ob Savi, ki so kradle les v samostanskih gozdovih. Oboroženi nastop je rodil le delni uspeh in opat Anžlovar je moral leta 1633. ponovno z oboro-

ženo silo zavarovati samostanske gozdove. To pot so se soseske pritožile v Ljubljano, kjer je po dolgi obravnavi vicedom ugodil soseskam in je moral opat poravnati škodo, ki so jo samostanski vojaki naredili podložnikom, ko so jim pobrali orodje, vozove, konje, in plačati še 50 gld.[8] To je upornike ohrabrilo, da so pri vicedomu vložili novo obtožnico. V obtožnici so navedli, da jim opat nasilno nalaga prevelike dajatve in jih proti starim pisanim pravicam neprestano kliče na roboto. Vicedom je poslal v Stično posebno komisijo, ki je 10. III. 1637 izdelala 21 točk, nekak kompromis med opatom in podložniki. Važnejše določbe so: 1. podložniki Velikega okrožja so dolžni vožnjo vina v Stično, drv in žita v Ljubljano in roboto, kot je bila predpisana do sedaj; 2. kdor neupravičeno izostane od robote, ga sme opat primerno kaznovati; 3. predelajo in popravijo naj se vsi urbarji; 7. opat naj slabšo zemljo manj obdavči; 12. opat ima sodno pravico nad podložniki; 13. bližnji samostanski podložniki in imetniki dveh kmetij so dolžni dvojno roboto in se je ne morejo odkupiti, za oddaljene pa veljajo stari predpisi; 16. dajatve in roboto morajo izvršiti pravočasno; 17. podložniku, ki pride na roboto, je opat dolžan dati po starih pisanih pravicah določeno prehrano, valpta pa, ki bi podložnika brez potrebe pretepal, mora kaznovati; 18. opat ima pravico vsakega podložnika zapreti.[9] Podložniki pa s tem niso bili zadovoljni, temveč so poslali obtožnico do cesarja, v kateri so opata očrnili, da jih brez vzroka zapira, v zaporu muči in ravna z njimi zelo okrutno. Na obtožnico je cesar 20. I. 1638 zelo medlo odgovoril in naročil le lepo in mirno sožitje med opatom in podložniki.[10]

Opat Anžlovar je umrl 13. III. 1638.[11]

XLVI.

Rupert (Eckhard,[1] Eckard[2]).

Izvoljen 13. IV. 1638, umrl 3. IV. 1644.

Opat Rupert Eckhard je položil zaobljube v Reinu, bil opat v Kostanjevici in 13. IV. 1638 izvoljen za stiškega opata.[2a]

»Musicus et insignis concionator Germanicus Labaci non semel cum applausu auditus«, ga označuje Pucelj.[3] Doživel je višek pa tudi konec stiških uporov. Kmalu po nastopu vlade je bila pravočasno odkrita proti njemu velika zarota, zarotnike so polovili in zaprli, a ker so opetovano obljubili poboljšanje, so jih kmalu izpustili. Uprli pa so se znova in 8. IV. 1639 jih vicedom Henrik Paradeiser obsodi na denarno kazen 1000 gld., kazen pa ni izdala, kar pokaže nov upor in nova kazen, to pot 2000 gld., a tudi ta brez uspeha.[4]

16. IV. 1640 je duša stiških upornikov, izobraženi Jurij Zaviršek (Sauerschighk), vložil pri vicedomu novo obtožnico proti opatu: »dass er ihm ohne genugsambe Vrsach so schmerzlich incarcerieren und erbarmlich torquiren lassen, dass er nit allein sein lebenlang ein elender Mensch sein muess, sondern auch immer zu der Arbeit untauglich ist.«[5] Istočasno je poslal tudi na Dunaj obtožnico, a drugačne vsebine:[6] da opat pri pobiranju dajatev s pištolo v roki straši podložnike, da je nekoč ob taki priliki nekega podložnika ustrelil in ga zavlekel v grmovje, drugega pa tako ranil, da je prišel ob roko, šest pa jih je dal zapreti. Dalje, da jezdi po vaseh in strelja v hiše podložnikov, da ima pri sebi neko ugrabljeno kmetico, s katero ima dva otroka. Dunajska obtožnica, ki vsebuje hujše obtožbe kot

ljubljanska, je res našla pot na Dunaj in je bila 9. V. 1641 predložena v pretres cesarskim tajnim svetnikom, od koder je potem prišlo povpraševanje k vicedomu. Nastane vprašanje, ali so njeni podatki resnični. Potek nadaljnjih dogodkov namreč pokaže, da ne ljubljanska ne dunajska ne odgovarjata resnici. Stiški podložniki so se, zaupajoči uspehu obeh obtožnic, v začetku 1641 znova uprli. Upor je bil zadušen in uporniki kaznovani s 3000 gld. Iz Zaviršk ove izpovedi pred višnjegorskim sodnikom dne 25. II. 1646 pa izvemo, da je avtor obeh obtožnic Zaviršek, ko prizna, da jih ni pisal **sam od sebe, temveč ker so ga drugi k temu neprestano nagovarjali in mu tudi narekovali, kaj naj piše.** Kot povod obeh obtožnic prizna Zaviršek dogodek, ki se je pripetil v Stari vasi pri Grosupljem ob pobiranju desetine. Ko so stiški pobirali ondi desetino, je Zaviršek poslal k njim nekaj svojih ljudi s starim cesarskim patentom, a stiški so jih napadli, jim patent vzeli in ga strgali. Izrecno dostavlja, da je hotel na Dunaj in v Ljubljano poročati le o tem, če je kaj drugega, je bil prisiljen.[7] Iz tega moremo sklepati, da sta obe obtožnici po svojem bistvu izmišljeni. Ljubljanska — da je opat za vse življenje pohabil Zavirška — a ga zdravega in nepohabljenega srečamo kot kolovodjo stiških uporov in pred sodnikom v Višnji gori, dunajska pa, o kateri njen avtor sam priznava, da je hotel zapisati le o dogodku v Stari vasi, če je zapisal kaj drugega, je bil k temu prisiljen. Res je seveda tako, da je Zaviršek pred sodnikom lagal, res pa tudi, da stiškim podložnikom oblast opata ni bila prijetna in da so se je hoteli iznebiti na kakršen koli že način.

3. IV. 1644 je opat Rupert umrl,[8] kar je reinski opat sporočil vladi v Gradec in prosil, naj določi komisarje, ki bodo novoizvoljenemu opatu ali administratorju izročili temporalia, na kar je vlada 8. IV. imenovala za komisarja vicedoma.[9] Pucelj poroča, da je reinski opat v dneh 17. do 22. aprila samostan vizitiral, 26. pa vodil volitve.[10]

XLVII.

Janez (Wainserle,[1] Weinzürl,[2] Weinzerl,[3] Weinzirl[4]).

Izvoljen 26. IV. 1644, umrl 2. XII. 1660.

Rojen je bil v Škofji Loki, pred izvolitvijo administrator na samostanski fari v Trebnjem, »staturae non admodum parvae, sed mediocris atque corpulentae, ingenio vero oppido liberalis, rubeum et ferrugineum colodem praeseferentis, bona nonasterio sua industria tantopere non adjecit sed non dilapidavit«, zapiše Pucelj.[5] Popravil je po streli poškodovano cerkev, kupil nove orgle in dal preslikati križni hodnik.[6]

27. V. 1644 poroča reinskemu opatu, da ga vabi ljubljanski škof, da bi v družbi kostanjeviškega opata asistiral konsekraciji zagrebškega škofa, zato mu je ljubljanski škof naročil, naj si čimprej izprosi blagoslovitev in infulacijo pri opatu iz Heiligenkreuza. Opatu pa se ni zdelo pravilno, da bi prešel reinskega opata kot prvo instanco, zato ga vprašuje, kako bi mogel doseči blagoslovitev od opata iz Dunajskega Novega mesta, ne da bi kršil pravo, ker bi bila njegova blagoslovitev tudi samostanu v korist. Dalje poroča o nadležnih upnikih, ki terjajo od samostana preko 40.000 gld.[7]

L. 1656. razpošlje upraviteljem samostanskih fara okrožnico, v kateri naznanja vizitacijo, ki se do sedaj ni vršila tako dolgo zato, ker je bil stalno zadržan s privatnimi in javnimi posli in drugimi težavami. Na

vizitacijo naj se dobro pripravijo in jim pod najstrožjimi kaznimi prepoveduje sprejeti drugega vizitatorja, pa naj bi dokazoval svoje pravice še s takimi pismi ali privilegi.[8] Verjetno je opat pregledal vse fare, poročila pa so znana le za faro Šmarje (1. V. 1657) in Višnjo goro (17. VII. 1660). Iz neznanega vzroka — verjetno, ker je potreboval denar — je 1659 zastavil 75 kmetij, šest dvorov in pet mlinov Janezu Gregoriju Schwabu in njegovi ženi Regini Uršuli.[9] 3. X. 1660 sporoča stiški pater Bernard reinskemu opatu, da je opat že sedem tednov težko bolan in da se boje, da bo umrl že to jesen, 7. X. naroča reinski opat, naj pošlje izčrpno poročilo o samostanskem opatu ali pa gen. kapitlju, 19. X. pa poroča stiški pater Bernard v Rein o splošnem uporu kranjskih podložnikov in o zahtevah »Stare pravize« pred cesarjem v Ljubljani.[10] O svoji bolezni poroča opat sam tudi 23. X., 2. XII. pa je umrl.[11] Že 15. XII. je sporočila graška pisarna vicedomu, da ji je konvent sporočil opatovo smrt in daje pravico novih volitev.[12]

XLVIII.

Maksimilijan (Mottoch).[1]

Izvoljen 2. I. 1661, umrl 18. I. 1680.

Opat Maksimilijan Motoh je bil rojen 10. IV. 1605 v Novem mestu, naredil samostanske zaobljube 21. XII. 1634, novomašnik 1639, nakar odide za vikarja v Šmarje, odkoder je poklican za samostanskega ekonoma, nato poslan za upravitelja ekonomije na Bajnof, kjer ga doleti opatska izvolitev. »O! faceret Deus Maximilianos plures Sitticium haberet, talesque numeraret«, zapiše Pucelj.[2]

Iz pisma vicedoma z dne 18. I. 1661 je razvidno, da opat Motoh spočetka ni hotel podpisati vdanostnega pisma cesarju, zaradi česar ga je vicedom takoj suspendiral a temporalibus. Opat se je takoj vdal in še istega dne podpisal reverzal.[3] 21. II. sporoča reinskemu opatu, da se je samostansko življenje zboljšalo in da vlada sloga, toži pa mu o velikih dolgovih, zato ga prosi, da bi ga smel blagosloviti ljubljanski škof, a že junija ga prosi, naj bi ga on blagoslovil, ker na Kranjskem ni izgleda, da bi mogel biti v kratkem blagoslovljen.[4]

Opat se je veliko trudil za dvig duhovščine in ljudstva. Kot vizitator je vsako leto pregledal samostanske fare in uvedel vsakoletne dušnopastirske konference ali sinode, h katerim so morali prihajati vsi od samostana nastavljeni dušni pastirji. Prva taka sinoda se je vršila 28. IV. 1667.[5] Poplačal je mnogo samostanskih dolgov, 13. IX. 1668 napravi z opatom iz Dunajskega Novega mesta kupno pogodbo za mengeško faro, kar je 30. VI. 1669 cesar Leopold potrdil in določil, da Stična kupi faro z vikariati Vače, Čemšenik, Zagorje in Dol pri Ljubljani za 16.000 gld. in plača dolgove samostana iz Dunajskega Novega mesta, to je baronu Karlu Valvasorju 100 zlatih kron, Juriju von Scharffennecku 1920 gld., Ivanu Deteli iz Vač 500 gld. in Ivanu Burkhardu Kardišu 200 gld.[6]

L. 1668. je dal vliti iz topov, ki so do tedaj služili za obrambo samostana, tri velike zvonove, katere je vlil ljubljanski livar Ignacij Renner,[7] naslednjega leta je vso bližnjo samostansko posest obzidal z visokim obzidjem, od baročnih oltarjev, katerih je postavil veliko število (n. pr. na Račjem selu pri Trebnjem, v Mišjem dolu, na Primskovem itd.), je najlepši oltar Matere božje na Muljavi. Sezidal je več cerkvá, med njimi božjepotno

cerkev sv. Antona v Štangi, na Krki in na Reberci. Povsem upravičena je trditev, da ni cerkve, ki bi bila tedaj samostanska, da se je ne bi dotaknila njegova mecenska roka, bodisi da je postavil v njej prižnico, dal napraviti srebrni kelih, barokiziral cerkev, dal vliti zvonove, prenovil oltarje, nakupil mašne plašče itd. V ljubljanskem dvorcu je najbrž vzdrževal šolo ali internat, kajti 16. VI. 1666 ga cesar Leopold v lastnoročnem pismu prosi, naj sprejme med stiške dijake tudi sina njegovega adjutanta, Jurija Matičiča.[8]

Njegovo največje delo pa je priprava za ustanovitev stiškega arhidiakonata. Kot smo videli, se je vprašanje ustanovitve posebnega samostanskega arhidiakonata sprožilo v zgodovini stiških opatov že pred 200 leti in da je to čast dosegel do tedaj že opat Lavrencij. Pozneje je postalo vprašanje manj aktualno, dokler se ni potreba dokončne ureditve spet pokazala prav za časa opata Motoha, ki je stvar izpeljal v korist samostana. Da bo prišlo do spora med dvema dolenjskima cerkvenima poglavarjema prav zaradi tega vprašanja, to je med stiškim opatom in arhidiakonom dolenjskega arhidiakonata, novomeškim proštom, se je prvič pokazalo v zelo določenih oblikah že leta 1617., ko si je Stična z vso silo skušala pridobiti trebanjsko faro, za katero pa se je potegoval tudi arhidiakon, novomeški prošt. Kot potrebo inkorporacije te fare je Stična navajala, da Trebnje leži sredi pota med samostanom in Bajnofom in da samostan potrebuje prav v Trebnjem prenočišča za svoje voznike in tovornike, kar ji patriarh in cesar nudita najlaže tako, da faro inkorporirata. Prošt pa, kateremu je bila bogata fara prav tako všeč, je stiškemu predlogu ugovarjal in poudaril, da fara leži v njegovem arhidiakonatu in da si vizitacijske pravice pri tej fari ne bo pustil kratiti od nikogar.[9]

Tedaj do spora ni prišlo, pač pa nekaj desetletij kasneje, ko sta opat Motoh in novomeški prošt načela načelno vprašanje: kdo ima vizitacijsko pravico nad samostanu inkorporiranimi farami, ki leže v območju dolenjskega arhidiakonata? Opat je dokazoval, da je na samostanskih farah: »visitator ordinarius, habens jurisdictionem quasiepiscopalem a tempore innumerabili in omnes monasterii parrochias, super qua jurisdictione nullus unquam Sitticensium Abbatum erat turbatus a quopiam«, nasprotno pa se je prošt skliceval na svojo vizitacijsko pravico, ki mu je šla kot arhidiakonu oglejskega patriarha.[10] Sporna zadeva je bila predložena dunajskemu nunciju Mariju, ki je 30. XII. 1671 poveril kot razsodnika ljubljanskega škofa, odnosno stolnega dekana. Prvo razpravo je določil škof na 8. V. 1672, h kateri je prišel le prošt, opat ni hotel priti. Prošt von Thurn je na razpravi izpovedal, zakaj je prišlo do spora in sodne intervencije. Zagovarjal je svoje pravice in jih utemeljeval s tem, da so vsi njegovi predniki izvrševali vizitacijske pravice tudi nad samostanskimi farami in jih pri tem ni nihče oviral (kar seveda ni res, če upoštevamo pismo opata Janeza iz leta 1656.). Prošt se je zaradi odrekanja vizitacijske pravice od strani opata Motoha obrnil na nunciaturo, ki je opatu pod kaznijo zagrozila, naj arhidiakona pri izvrševanju svojih pravic ne ovira, za kar pa se opat ni zmenil. Zato se je ponovno pritožil pri nunciju, ki je vso sporno zadevo poveril ljubljanskemu škofu. Na razpravi odsotnega opata je škof pozval, naj se odloku nunciature pokorava, sicer bo v roku 30 dni po prejemu pisma odstavljen. Opat je kot odgovor poslal duhovito sestavljeno pismo in obenem prepis papeške bule Inocenca III., po kateri nimata ne škof ne arhidiakon pravice opata klicati na zagovor, vendar pa je prosil dva meseca odloga.[11]

Opat se je kmalu po začetku spora obrnil do cesarja, ki je že 17. VIII. 1669 naročil deželnemu glavarju, naj samostanske interese v tej pravdi skrbno ščiti, kar je naročil tudi posebni komisiji v Gradcu. Ker je

spor postajal ostrejši, je določil, naj se končnoveljavno reši 15. III. 1673, a opata pred škofijsko sodišče ni bilo. Cesar je zato preložil razpravo na 10. X. istega leta, a ker opata zopet ni bilo, je škofu prepovedal vsako razsodbo in končno rešitev spora prestavil na nedoločen čas. Pa še druga delavnost opatova je izkazana. Iz konceptov dveh pisem, ki jih je poslal eno papežu, drugo rimski kuriji, je razvidno, da je opat prosil, naj se iz samostanskih fará ustanovi nov arhidiakonat in tako najenostavneje reši spor. Svoj predlog je utemeljeval s tem, da so bili že njegovi predniki arhidiakoni »licet non cum adjectivo Nati« in da je bil zadnji opat Lavrencij, ki je s škofom Hrenom uspešno zatiral protestantizem in da so že vsi sosedni opati dosegli to čast, četudi imajo njihovi samostani manj fará. V drugem konceptu pa naglaša, koliko dobrega da so njegovi predniki storili za pravovernost na Kranjskem (absque indecenti gloria sit dictum!), za kar prosi papeža dvoje: potrditev samostanskih privilegov in »titulum effectivum Archidiaconi Nati cum authoritate et potestate qua tales uti solent«. Značilno za opatovo delavnost je nadalje tudi pismo z dne 22. X. 1669, katero pošilja neznani avtor neznani osebi in iz katerega je razvidno, da je opat izdal pri nunciaturi za razne intervencije že do 200 gld., dočim so ga prošnje v Rimu stale veliko manj. Pisec dostavlja: »crepa avarizia, pur che si habbia il fatento, chi più spende meno spende«,[12] iz česar je možen zaključek, da je bila opatova zmaga že skoraj dobljena.

Arhidiakonske časti opat Motoh ni dosegel, ker je 19. I. 1680 ob tretji uri popoldne umrl in bil pokopan 22. I. ob deveti uri dopoldne.[13]

XLIX.

Ludvik (baron von Raumbschüssel).[1]

Izvoljen 26. V. 1680, umrl 5. XII. 1687.

3. III. 1680 je cesar Leopold dovolil nove volitve, 23. V. je samostan vizitiral opat iz Reina in 26. V. vodil volitve.[2]

Potek volitev podrobneje opisuje vicedomovo pismo z dne 3. VI. graški vladi. Vicedom piše, da je prišel v Stično že dan prej in je 26. V. prisostvoval v družbi reinskega opata volitvam. Pred volitvami je pozval konventuale in jim držal rodoljubni govor, za tem so se vršile volitve. Menihi z volivno pravico so šli najprej k spovedi, nato k obhajilu, nakar so prisegli, nato pa po običaju oddali pismene glasove. Oddane glasove je vicedom v družbi reinskega opata in dveh asistentov, kostanjeviškega in vetrinjskega opata, pregledal in doznal, da je izvoljen Ludvik. Ko je spoznal, da je volitev izvršena v redu in dobra »nicht allein in ecclestiasticis et spiritualibus, sondern auch in politicis et oeconimicis« in da je novi opat »persona grata quoad staturam corporis von guetten alten Ritterstand allda in Crain«, vicedom ni imel nobenega pomisleka več in je novega opata investiral tudi in temporalibus, nakar je opat podpisal vdanostno izjavo cesarju.[3]

Opat Ludvik baron von Raumbschüssel je bil rojen 1623 na gradu Kolovratu, bil oficir v tridesetletni vojni, stopil nato v samostan v Stični in položil zaobljube 1655.[4] Blagoslovljen je bil v nedeljo 28. V. ob 10. uri dopoldne, blagoslovil ga je reinski opat, k slovesnosti sta bila povabljena tudi vicedom grof Adam Ursini Blagaj in njegova gospa.[5] Pismo ljubljanskega jezuita Krištofa Zellerja z dne 4. XI. 1686 slika opata kot ljubeznivega

starega gospoda, ki se večji del leta kot predsednik zborov deželnih stanov mudi v Ljubljani in je stalni poslušalec nemških pridig v jezuitski cerkvi.[6] Da se je res veliko mudil v Ljubljani in da je bil tedaj znana pojava v visoki družbi, je dokaz tudi Dolničarjeva kronika.[7] A je bil delaven tudi v samostanu. Zgradil je še danes občudovanje vzbujajočo veliko žitnico, ki je veljala 30.000 gld.,[8] na samostanskih farah pa je z okrožnico z dne 21. VI. 1683 po cesarjevem ukazu vpeljal posebne javne pobožnosti, da naj se vsako nedeljo ali praznik izpostavi po maši ali popoldne sv. Rešnje Telo, pred katerim naj se molijo ali pojo lavretanske litanije, katerim se dodajo molitve za Cerkev, cesarja, mir, molitev za časa vojne, proti poganom in preganjalcem Cerkve.[9]

4. XI. 1687 sporoča že omenjeni jezuit reinskemu opatu, da je stiški opat težko obolel, in 25. XI. ponovno, da so nad njegovim ozdravljenjem zdravniki že obupali. 5. XII. je sporočil konvent, da je opat ob treh zjutraj, po trimesečni bolezni, umrl v Ljubljani.[10] Istega dne je vest o opatovi smrti sporočil v Gradec tudi vicedom, nakar je vlada 20. XII. dovolila nove volitve.[11] Vendar so se volitve še zavlekle. 6. I. 1688 piše jezuitski pater Zeller v Rein, da se po Ljubljani govori o treh kandidatih za stiški prestol, o p. Antonu von Gallenfelsu, p. Edmundu Wagnerju in p. Jakobu Kernu, in da bi on volil prvega ali zadnjega. 6. II. pa je reinski opat sporočil vicedomu dan novih volitev, ki so se vršile 14. II.[12]

L.

Anton (von Gallenfels).[1]

Izvoljen 14. II. 1688, umrl 12. IV. 1719.

Na dan volitev je bilo večinsko razpoloženje proti subpriorju p. Edmundu Wagnerju in po kompromisu je bil izvoljen p. Anton von Gallenfels.[2] Novi opat, o katerem zapiše v svojem opatskem katalogu Valvasor, da je bil »ein gelehrter und feiner Herr«, je bil rojen 30. X. 1654 na Bledu, študiral je v Ljubljani in Celovcu, vstopil v red 21. IV. 1674, položil slovesne zaobljube 21. IV. 1675, novomašnik postal 20. VIII. 1680 in bil izvoljen za opata star šele 34 let.[3]

Oglejmo si najprej opata iz podatkov reinskega arhiva. 9. VI. 1688 sporočajo prior, subprior in konvent v Rein o slabem življenju p. Sigismunda, upravitelja ljubljanskega stiškega dvorca.[4] 23. I. 1691 se konča dolga pravda zaradi stiških vizitacijskih pravic, ko patriarh imenuje za arhidiakona novoustanovljenega stiškega arhidiakonata opata von Gallenfelsa.[5] Izpolnjena je bila torej dvestoletna želja stiških opatov, a vendar ne povsem, ker patriarh ni ustanovil stalnega arhidiakonata, temveč določil, da mora za to čast vsakokratni opat posebej prositi. 3. II. je novo ustanovo potrdil tudi dunajski nuncij Francesco Tucci. Tako je novi arhidiakonat obsegal sledeče fare: Žalec z vikariati Teharje, Šmartno ob Paki, Sv. Jakob v Galiciji in Sv. Peter v Savinjski dolini, faro Belo Cerkev z vikariati Raka, Škocijan pri Mokronogu, Šmarjeta, Št. Peter pri Novem mestu, faro Dobrnič z vikariatom Žužemberk, faro Št. Vid pri Stični z vikariatom Krko, Višnja gora, Šmartno pri Litiji, faro Šmarje, faro Trebnje z vikariatom Sv. Križ pri Litiji in Mirno z beneficejem Gallenstein, faro Mengeš z vikariati Vače, Čemšenik, Zagorje, Dol pri Ljubljani in beneficia simplicia: sv. Ane v Mengšu, sv. Andreja v Grobljah, Matere božje na Šmarni gori in Matere

božje na Vačah. Arhidiakonske pravice opatove so bile: vizitacija cerkvá in duhovnikov, blagoslavljanje reči, ki se rabijo pri bogoslužju (izvzemši onih, pri katerih se rabijo sv. olja), blagoslavljanje cerkvenih temeljnih kamnov, cerkvá in pokopališč ter njih spravljanja, ako niso bila prej posvečena, ter sodna pravica v duhovnih zadevah nad verniki in duhovniki.[6]

5. III. 1691 sporoča opat v Rein, da je z njegovim imenovanjem za arhidiakona končana dolgotrajna borba za jurisdikcijo nad samostanskimi farami. Sedaj da skuša doseči imenovanje še pri vladi in da je z novomeškim proštom prijateljstvo zopet upostavljeno. 12. IV. 1692 toži konvent opata v Rein, da je postavil na najboljših farah, to je v Mengšu in Št. Vidu, svoje sorodnike.[7] To se je res zgodilo. Že 25. I. 1690 je opat prosil patriarha, naj bi po smrti gorenjskega arhidiakona, kamniškega župnika Mihaela Ferrija, podelil to čast njegovemu bratu dr. Juriju von Gallenfelsu, kateremu namerava oddati svojo mengeško faro. Četudi je ljubljanski škof predlagal drugega kandidata, je zmagal opat.[8] 6. V. je poslal v Rein prepis imenovanja za arhidiakona in njegovih pravic s sporočilom, da ni nobene nevarnosti o izgubi mengeške fare, če jo je za nekaj časa zasedel njegov brat. Kar poroča dalje, je še bolj zanimivo, da namreč ni prenehal od želje, postati stalni arhidiakon in da v kratkem pričakuje od novega nuncija papeške bule z imenovanjem za stalnega arhidiakona.[9] Vendar te vrste bule v Stični niso nikdar prejeli.

20. I. 1693 sporoča reinskemu opatu, da je bil z ljubljanskim škofom v Trstu pri posvečevanju ondotnega škofa in da je potem potoval dalje v Benetke, Padovo, Treviso in Gorico. Dalje sporoča, da misli kupiti graščino Klevevž za 40.000 gld. in ga prosi, da bi izposloval pri nadvojvodu pristanek na to kupčijo. 24. VI. 1695 pa sporoča s svojega rodnega gradu na Bledu o nameravanem potovanju k svojemu bratu na Bavarsko, ki ga že 26 let ni videl. Upa, da mu bo samostan že dovolil denar za potne stroške, ker je prepustil Stični svojo dediščino, veliko zemlje in preko 80.000 gld., in ker je njegov brat storil samostanu, tako na dvoru kot pri papežu, velike usluge. 19. VIII. 1696 vodi v Reinu opatske volitve in benedicira novega opata. 1. III. 1707 sporoča stiški subprior in historiograf Pucelj reinskemu subpriorju o novicah v Stični. 22. V. 1712 sporoča opat v Rein že v uvodu omenjeno vest o neredu v samostanskem arhivu, 12. XI. 1714 pa, da je bil proti svoji volji ponovno izvoljen za odposlanca deželnih stanov na dvor. 24. XII. 1717, po sedemletnem molčanju, zopet vošči p. Pucelj v Rein praznike in novo leto, sporoča, da se dobro počuti, obžaluje pa, da so se pretrgale one tesne vezi, ki so družile Stično z Reinom. 6. II. 1718 piše opat v Rein, da se je njegovo zdravje z vstopom v 63. leto začelo krhati.[10]

Poglejmo opata še iz drugih virov. Plemiški opat je imel veselje do velikopoteznih nakupov. L. 1693. je kupil graščino Klevevž za 53.000 gld., katere popravila so stala še 4000 gld., leta 1697. kupi graščino Čretež za 40.000 gld., desetino grofov Gallenbergov za 8000 gld. in desetino Jurija Ravbarja za 7000 gld., l. 1698. vrt v Ljubljani za 1600 gld. in grad Prestranek pri Postojni za 16.000 gld., leta 1702. pa graščino Trebnje za 4000 gld.[11] Taki nakupi so docela omajali že tako šibke samostanske finance. Dasi je vsota vseh samostanskih dohodkov leta 1696. znašala še vedno 129.136 gld. 28 kr. 3 pf., pokaže računski zaključek 14. IX. 1716 že ogromni pasiv preko 150.000 gld., kar ni mogla več pokriti vsa samostanska posest, ki so jo to leto cenili na 120.000 gld.[12]

Opat je vodil sinode, ki so se vršile: 27. IV. 1700, 20. IV. 1705, 20. IV. 1706, 15. IV. 1707, 30. III. 1708 in 2. IV. 1709.[13] Bil je velik prijatelj znanosti in umetnosti. L. 1697. je pri orglarskem mojstru Janezu Fällerju

naročil velike orgle,[14] za okrasitev refektorija je poklical tirolskega mojstra Ferdinanda Steinerja, ki je naslikal tudi več drugih slik, med njimi znano sliko vojvodinje Viride, za ustanovitev ljubljanske filozofske fakultete je volil 2000 gld. in podpiral dunajsko univerzo.[15]

Slab mesec pred njegovo smrtjo je 20. III. 1719 izšel cesarski patent, ki je ponovno in občutno posegel v svobodnost samostanskih volitev. Glavne določbe so: ko umre opat, mora prior, če tega ni, najstarejši oficial, javiti opatovo smrt vicedomu in opatu materine hiše, ki mora o tem takoj obvestiti vlado, ki pošlje k volitvam dva državna komisarja, ki volitvam predsedujeta in jih vodita, potrdita novega opata in ga v imenu vlade instalirata in temporalibus. O izvršenem pravnem poslu nato poročata vladi, ki novega opata potrdi ali ne. Nenavzočnost državnih komisarjev naredi opatsko izvolitev za neveljavno.[16] Že cesarska odločba iz leta 1561. je svobodnost volitev znatno omejevala, po novi pa so volitve postale popolnoma državno uradno dejanje.

16. IV. 1719 je stiški konvent sporočil reinskemu opatu, da je opat Anton umrl 12. IV. ob treh popoldne. Kot vzrok smrti navaja marasmus in vročinsko bolezen. Dalje prosijo samostanci, naj žalostno vest sporoči vladi in oskrbi cesarjevo dovoljenje novih volitev.[17] Isto je sporočil graški vladi 18. IV. vicedom in da je postavil za čas sedisvakance za administratorja p. Aleksandra von Engelshausa in stiškega advokata Franca Henrika Freibergerja.[18] Cesar je nove volitve dovolil 6. V., kar je sporočil v Rein in vicedomu v Ljubljano, reinski opat je določil dan 28. VI., nakar je vicedom pristal. 28. VI. je reinski opat samostan vizitiral in vodil volitve.[19]

LI.

Aleksander (baron von Engelshaus).

Izvoljen 28. VI. 1719, umrl 9. III. 1734.

Opat Aleksander von Engelshaus se je rodil 16. X. 1676 v Ljubljani. V red je stopil 19. VI. 1695, položil slovesne zaobljube 24. VII. 1696, novomašnik 11. XI. 1699. V samostanu je pred izvolitvijo za opata poučeval klerike v filozofiji.[1]

Ob nastopu svoje vlade je prevzel zadolženo samostansko gospodarstvo. Njegovo izvolitev je graška vlada potrdila 21. VII. in v pismu, kakršnega stiški opati niso bili vajeni prejemati, strogo naročila, naj samostan reši dolgov svojih prednikov, ki znašajo 172.863 gld. 48 kr.[2] Opat, zanašajoč se na svoje plemstvo in visok družabni položaj, na žaljivo pismo ni odgovoril, vlada pa je svoje zahteve ponovila 2. V. 1720, na kar je opat 24. XII. odgovoril zelo duhovito in svojega prednika celo pohvalil, da je zapustil 28.000 gld. gotovine.[3] Vlada se ni dala več prevarati in je z dekretom z dne 26. III. 1722 imenovala posebno komisijo pod predsedstvom vicedoma Orfeja grofa Strassolda z nalogom, da v samostanu izvrši natančen pregled vsega gospodarstva, predvsem ugotovi samostanski aktiv in pasiv, napravi seznam privilegiranih upnikov in odloči stare dolgove od onih, ki so bili narejeni po letu 1699., ko je bil izdan edictum prohibitorium. Komisija je našla v samostanu tak nered, da je opatu odvzela upravo ekonomije.[4] 5. I. 1723 je komisija poročala v Gradec, da se samostansko gospodarstvo za enkrat še ne da spraviti v red. Šlo je polagoma navzdol, država pa si je nad samostanom lastila vedno večje pravice in 4. I. 1725 poleg

pregleda samostanskega gospodarstva izvršila tudi vizitacijo, kot jo je do sedaj opravljal le redovni vizitator. O tej vizitaciji je komisija poročala v Gradec, da je v samostanu 24 redovnikov, od teh je p. Martin upravitelj na Bajnofu, p. Jožef v Trebnjem, p. Engelbert in Franc v Šmarju, p. Ignacij, Leopold in Sigismund so bolni, trije so oficiali in le-ti in opat redno obiskujejo kor. Od ustanovnih maš so dnevno tri, za mrtve, v čast Materi božji in po namenu reda.[5]

Z nastopom novega stiškega priorja p. Benedikta, kateremu je komisija izročila upravo samostanske ekonomije, je spočetka izgledalo, da se bo zavoženo gospodarstvo popravilo. 2. IX. 1725 sporoča v Rein, da skuša izboljšati slab finančni položaj samostana z zmanjšanjem konventualov, od katerih naj dva vzamejo v Reinski dvorec v Gradcu, in 27. II. 1726, da mu je vlada izročila upravo ekonomije. Že 31. III. poroča v Rein, da misli priorat in novo težko breme odložiti, ker ni izgledov, da bi dobil potrebni denar, s katerim bi poplačal upnike, ker so samostanski podložniki zelo revni. Vendar je ostal ekonom še dolgo časa in komisarji so 7. V. pohvalili reinskemu opatu njegovo prizadevanje. 1. VII. zopet toži v Rein o težavnem položaju samostana in da je ves njegov trud zaman. Odstavljeni advokat zahteva veliko odpravnino, inkorporirane fare stanejo samostan letnih 3000 gld., koliko je sploh dolgov, niti poročati ne more, ker ima vse listine komisija. V pismu 6. VII. poroča, da je po vesteh, ki jih je dobil od komisije, vseh samostanskih dolgov do 219.800 gld. z letnimi obrestmi 20.000 gld. in da sme po najnovejši cesarjevi odredbi stiški opat zopet rezidirati v samostanu. Takega posega države v samostanske zadeve pač ne bi pričakovali. Zdi se, da je opata pregnala iz samostana državna vizitacija l. 1725. Reinski opat je priorju odgovoril 15. VII. in mu svetoval, naj od komisarjev izposluje, da bi država zmanjšala obresti, ali da bi jih sploh črtala, nakar mu je prior odgovoril 28. VII., da so komisarji na njegov predlog pristali in da, ker cenijo samostansko imovino na 600.000 gld., bi si samostan za nekaj časa odpomogel. Poleg tega pa so komisarji zahtevali, naj mu da obsežnejšo jurisdikcijo tudi v duhovnih zadevah.[6]

6. IV. 1727 poroča prior v Rein, da se bo vršila sinoda 22. IV., 2. IX. pa, da bo upraviteljstvo odložil in odšel nazaj v Rein, kar je 23. IX. res storil in komisarji so njegovo vestno delo pohvalili in njegov odhod obžalovali, ker je v veliko škodo stiškemu samostanu. Ni pa priorjevega odhoda dovolila vlada. 27. X. poroča prior v Rein, da je eden izmed komisarjev izročil opatu vladno odločbo, s katero je priorjev odpust iz Stične neveljaven in da naj se prior vpraša, kaj mu je priskutilo soupravljanje samostana. Vladi je prior odgovoril, da so vzroki, zaradi katerih je prosil za razrešitev, njegova bolehnost, terjatve upnikov in oklevanje vlade, ki tako dolgo ne ukrene ničesar glede samostanskih dolgov. Glede notranjih samostanskih nevšečnosti pa, da je to sporočil svojemu edinemu vizitatorju, reinskemu opatu. Opat da je bil glede vladne odločbe zelo osupnjen (da vlada priorja ni razrešila) in da se sedaj trudi izpeljati zadeve, katere je pismeno zahteval.[7] Iz priorjevega pisma je razvidno, da v samostanu ni vladala vzorna disciplina, za kar govori tudi priorjevo pismo z dne 23. XI. reinskemu opatu, v katerem pravi, da sedaj v konventu ni več težjih disciplinskih prekrškov in da je stara samostanska disciplina zopet upostavljena, kar lahko potrdi Ljubljana in vsa Kranjska. Da pa so še nedostatki, ni kriv opat, temveč je iskati vzrokov v malem številu samostancev in v starih navadah, ki so se udomačile.[8] 21. IV. 1728 se je v Stični vršila sinoda.[9] 10. VII. 1729 prior ponovno prosi reinskega upravitelja v Gradcu, naj bi mu pri vladi izposloval razrešitev njegove službe, ker je sedaj v

Stični dobro samostansko in gospodarsko življenje in bi se zato še rajši vrnil v Rein. 27. III. 1730 piše v Rein, da upa, da bo svoje službe kmalu razrešen in da bo glede stiških dolgov potoval na Dunaj p. Viljem. 5. IX. sporoča, da bi se prioratu sicer še ne odrekel, ker to namreč želi opat, ki bi se zelo rad otresel svoje omejene oblasti, samostanci pa »reinskega jarma«, a se boje Reina in vlade, vendar je brezpogojno odločen zapustiti Stično. 27. IX. poroča v Rein, da je cesarska določba glede ureditve dolgov prispela, obenem pa tudi vprašanje komisarjev, če je pripravljen odstopiti opatu vso svojo oblast, da bo ta lahko sprejel mesto odposlanca deželnih stanov. Prosi, naj ga Rein čimprej odpokliče. 20. XII. poroča, da bo samostan prodal upnikom za majhen denar najboljšo posest, med njo tudi faro Mengeš z njenimi vikariati, a komisarji njene prodaje svetnim upnikom ne dovolijo, njegov naslednik v prioratu pa bo p. Viljem. 29. XII. je s cesarskim dovoljenjem ta veliki stiški prior resigniral in 31. XII. oddal svoje posle. 8. I. 1731 še sporoča v Rein, da sta opat in že na pol imenovani prior Viljem odpotovala za več tednov v Ljubljano.

19. XII. 1733 poroča opat Aleksander reinskemu opatu, da je bolan, 12. III. 1734 pa sporoči konvent, da je opat 9. III. umrl.[10] Tako je umrl eden izmed tistih stiških opatov, o katerem vemo razmeroma malo. Živel je v težkih in hudih časih, katerim ni bil dorastel, v časih, ko se je Stična že z naglimi koraki bližala svojemu koncu.

LII.

Viljem (Kowatschitsch).

Izvoljen 25. VII. 1734, umrl 12. V. 1764.

16. III. 1734 je graška vlada sporočila, da je prejela vest o smrti opata Aleksandra. 21. IV. vpraša reinskega opata za mnenje, ali naj se v Stični zaradi njene zadolženosti opatske volitve odlože in kako bi se med tem časom samostan upravljal, na kar je opat odgovoril, naj se volitve vrše, in 27. VI. je sporočil stiški prior v Rein, da je dvor volitve dovolil, zato naj določi dan, katerega je ta določil na 24. VII., volitve pa so se vršile dan kasneje.[1]

Opat Viljem Kovačič je bil rojen 20. VIII. 1695 v Krškem, v red je stopil 25. XI. 1716, položil slovesne zaobljube 25. XI. 1717, novomašnik 18. IX. 1718 in bil pred izvolitvijo prior.[2] Po izročenih vdanostnih pismih reinskemu opatu in vladarju je 26. VII. komisija pod vicedomovim predsedstvom izdelala točen inventar samostanskega premoženja. Kaj neprijetno dediščino je prevzel novi opat: dolgov 220.339 gld., 55 kr. in 1 pf., gotovine 94.343 gld., 6 kr. in 2 pf., ostanek na dolgu 125.996 gld., 48 kr. in 3 pf.[3]

Opat je vodil sinode 28. IV. 1735, 19. IV. 1746, 15. IV. 1750 in 15. IV. 1754.[4] Državna komisija, ki je 7. V. 1738 samostan pregledala, je ugotovila še 100.511 gld. 12 kr. dolga. 1. VIII. pa opata pohvalila, da je zmanjšal dolgove za 50%.[5] Vendar tudi opat Kovačič ni zmogel poplačila dolgov. 10. I. 1753 je cesarica Marija Terezija naročila vicedomu, naj samostan zaščiti pred neizprosnimi upniki.[6] 30. XII. 1752 piše opat v Rein, da je slišal o vladarskem sklepu, po katerem bo vsak prelat dobil 1000 gld., samostanec pa po 150 gld., ostale dohodke samostana pa bo pobirala država.[7] Resničnost vesti sicer ni mogoče kontrolirati, je pa vsekakor zanimiva zna-

nilka vsaj približno tistega, kar je trideset let kasneje doletelo samostane. Ob smrti opata dne 12. V. 1764 so znašali samostanski dolgovi 61.871 gld., 25 kr. in 3 pf.[8]

LIII.

Franc Ks. (baron von Tauffrer).

Izvoljen 27. IX. 1764, resigniral 20. XII. 1784, umrl 23. V. 1789 v Ljubljani in bil pokopan v Višnji gori.

13. V. 1764 je konvent sporočil reinskemu opatu in vicedomu smrt opata Kovačiča, nakar so bile določene nove volitve na 27. IX., pri katerih je bil v navzočnosti reinskega, kostanjeviškega, vetrinjskega opata in vicedomovega odposlanca izvoljen novi opat,[1] ki je doživel najžalostnejši dogodek v zgodovini samostana, njegov razpust.

Kaj je povzročilo usodni razpustitveni reskript cesarja Jožefa II. z dne 6. X. 1784? Ali je bil akt samovolje prosvetljenega vladarja, ali je bila kriva Stična sama, ali čas?

V zgodovini Stične opazimo, da je dosegla vrhunec konec 14. stoletja, ko ji je njena velika posest, katero si je pridobila v pretežni večini z darovnicami, omogočila izvrševanje njenega poslanstva, pri čemer jo je podpirala najvišja duhovna in svetna oblast, ki ji je s privilegi in svoboščinami omogočila izjemno in privilegirano stališče. Po 14. stoletju opusti Stična svoje prvotno poslanstvo, da namreč kot pobožna samostanska ustanova posvečuje najprej sebe in nato iz sebe z darežljivo roko plemeniti svojo bližnjo in daljno okolico, temveč se predvsem skuša uveljaviti in postaviti kot enakovredna zemljiška veleposest ob stran drugim zemljiškim svetnim gosposkam, graščinam in si pridobiti čim večji ugled in oblast v deželi. Že 1. polovica 15. stoletja in vse 16. stoletje pokaže, da hoče biti stiški opat samostojen gospodar svoje zemlje, tako v duhovnem kot svetnem oziru, in da je kot tak tudi podvržen dobremu in slabemu vplivu zunanjega sveta. V obeh primerih se je Stični to posrečilo. Postala je lastnica velikega števila obsežnih fará in konec 17. stoletja so njeni opati dosegli tudi čast arhidiakonov. Od svetne oblasti si je izposlovala cesarske zaščite, pravico svobodne trgovine in sodstva. Tako je Stična do konca 17. stoletja prehodila veliko pot do svoje zunanje slave, a se umaknila daleč od prvotne Stične, ki je med svojimi samostanskimi zidovi vestno izpolnjevala osnovo svojega redovnega pravila: ora et labora. Ne kot prvotna Stična, temveč kot prava duhovna in svetna sila se sreča z novim časom 18. stoletja. Ali je bilo že to samo srečanje vzrok njenega dokončnega razkroja in ukinitve? Verjetno ne, saj je prenesla in vzdržala nič manjšo nevarnost, vdor protestantizma. Zato bi v Stični sami, ki je kot dovolj živ in odporen organizem znala odgovarjati na vse nevarnosti, težko našli vzroke njenega propada, ki so le zunanji, zgodovinski.

Videli smo, da poseg države v življenje samostana ni bil majhen. Že cesar Ferdinand je 19. V. 1561 izdal določbo, da se mora k vsakokratni opatski volitvi povabiti tudi država, ki po svojih komisarjih potrdi izvolitev, in novega opata instalira in temporalibus, kar je država ponovila še leta 1677. in 1719., ko so opatske volitve postale zgolj državni akt in bi nenavzočnost državnih komisarjev naredila izvolitev za neveljavno. Videli smo, da je imela Stična s takim posegom od strani države v njene, lahko rečemo najintimnejše zadeve, velike težave. Opata Motoha n. pr., ki vda-

nostnega reverza ni hotel podpisati, je državni komisar takoj suspendiral, videli smo, kako je ob izvolitvi komisar poudarjal, da je novoizvoljeni opat persona grata, ali z drugo besedo: volitve so bile vse prej kot svobodne. Pa ne samo volitve. Saj srečamo konec 17. in v začetku 18. stoletja stalno državno komisijo, ki ali sama vodi ali nadzira upravo samostanskega imetja, odstavi opata von Engelshausa, kateremu nato šele cesar dovoli povratek. Znane so nadalje cesarske določbe o sprejemu samostanskih novincev, njih starosti, študiju in vzgoji, prepovedi o njih sprejemanju, njih odpustu itd. Tako je Jožef II. poleg svojih predpisov podedoval že bogato dediščino samostanu neprijaznih določb in so njegovi razpustitveni dekreti prav za prav le končna in konkretnejša stilizacija tega, kar je država uvajala že skozi dve sto let. Pa tudi čas sam, ki ga je prineslo novo stoletje, samostanom ni bil naklonjen. Prosvetljenstvo, ki je kot bolezen v kratkem zajelo duhove tedanjega avstrijskega kulturnega kroga, samostanom že iz principa ni moglo biti prijazno. Neumevajoče, da je možno in ne proti človeški naravi, da samostanec po svobodnem in zrelem preudarku položi svojo svobodno voljo v roke predstojnika, je prosvetljenstvo gledalo v samostanih in njihovih prebivalcih nečloveške mučilnice in trpine, katere je treba odrešiti. Kot se je v samostane zanesel n. pr. protestantizem, se je zanesla tudi sedaj nova miselnost in marsikateri redovnik, ki že spočetka ni imel poklica, je izstopil in potem pisal ter trosil bajke in pripovedke o življenju svojega prejšnjega doma. Oblast sama je vse to rada gledala in poslušala. Danes, ko je od Jožefovega dekreta že skoraj 160 let, moremo lahko trditi, da je dekret iz leta 1784. prav za prav le neka predčasna in tedaj še neznana vsota vsega hudega, kar bi nad Stično itak moralo priti. Stiška zemljiška posest bi se spričo zemljiških zahtev in reform prve polovice 19. stoletja itak začela deliti in cepiti v malo posest, vlogo do tedaj izključno stiške domene, verskega, kulturnega in gospodarskega središča, pa bi čas prej ali slej prenesel v samostanskega konkurenta — trge in mesta.

Zadnji stiški opat, Franc Ks. baron von Tauffrer, je bil rojen 22. IV. 1733 v Višnji gori od očeta Maksimilijana Antona barona von Tauffrerja in matere Katarine Cecilije, rojene von Türnpfeil.[2] V red je stopil 7. IX. 1750, položil slovesne zaobljube 8. IX. 1751[3] in nato študiral v letih 1752.—1756. v Germaniku v Rimu,[4] po vrnitvi v domovino pa bil 14. III. 1759 posvečen v mašnika.[5] Za opata je bil izvoljen 27. IX. 1764 v navzočnosti opata iz Reina, Kostanjevice, Vetrinja in volivnega komisarja.

O poteku volitev poroča volivni komisar baron von Brigido, ki se je pripeljal v Stično že dan prej, kjer so ga zelo slovesno sprejeli. Drugi dan so bile volitve, takoj po volitvah se je komisar podal v kapitelj, kjer je izvolitev sprejel na znanje, nakar so mu opati predstavili novega opata in ga vprašali, ali je persona grata. Komisar je izjavil, da je, nakar ga je novoizvoljeni opat prosil, naj ga instalira. Komisar je zato ukazal odpreti od smrti zadnjega opata zaprto in zapečateno opatijo, nakar so se podali tja, kjer je opat podpisal vdanostni reverz, komisar pa mu je izročil samostanske ključe in register in ga nato predstavil konventu kot pravilno izvoljenega opata in pozval samostance k dolžnosti pokorščine. Tri dni za tem pa je reinski opat izvršil instalacijo in spiritualibus.[6]

V dvajsetih letih svoje vlade je opat von Tauffrer sicer pokazal, da je izobražen človek, slovenski pisatelj in šolnik, pobožen in vdan svetni oblasti, a vse to ni zavrlo usode, ki se je bližala samostanu. Ko je Jožefov razpustitveni dekret dne 12. I. 1782 zadel na Kranjskem pet samostanov, kartuzijance v Bistri, klarise v Mekinjah, Škofji Loki in Ljubljani ter dominikanke v Velesovem, so si v Stični zelo oddahnili in začeli upati, da njihov

samostan morda le ne bo zaprt. A upanje jih je varalo. V Stično je prišlo pismo brata stiškega priorja z Dunaja, kjer je bilo med drugim zapisano: »Die Sitticher, Schottner... sollen schon von Seiner Majestät als aufgehoben erklärt worden.«[7] 4. X. 1784 je Jožef II. podpisal razpustitveni dekret in 8. X. je Laibacher Zeitung že zapisala: »Das Cisterzienserstifft Sittich in Unterkrain ist auf allerhöchsten Befehl gehoben worden; dahin der I. Oe. Gubernialrath) und der löbl. krainerischen Herrn Stände Verordneter Herr von Buset als Komissär abgegangen ist.«[8]

Razpoloženje tedanje Stične dobro označuje »Peisem od gorvsdigneina setishkega Klostra«, ki je po vsej verjetnosti nastala v samostanu samem[9] in se potem razširila tudi po deželi.[10] Iz pesmi izvemo takoj v začetku, da so v samostanu razpustitev pričakovali: »Shtir lejta je glih prezh / kar je blu slishat rezh / de vsi klostri minishki / sraven pa tud Setishki / ti bodo vsigneni / oh bod Bug vsmileni.« Verjetno je nesrečno vest, da je razpustitveni dekret že v Ljubljani, sporočil v Stično vicedom sam, kot tudi to, da bo čez tri dni prišla v samostan likvidacijska komisija, ki bo samostan in vse njegovo premoženje prevzela v državno last. O prihodu komisije zapiše pesnik: »Bla je ravno ura prezh / deset en meihno vezh / slishal so ena shtima / ktiro pastelion ima.« Okoli desetih dopoldne, dne 25. X., se je res pripeljala v Stično komisija, katero sta vodila notranjeavstrijski gubernialni svetnik Janez Nep. von Buset in likvidator Schrey. Ko so se zbrali vsi samostanci, jim je Buset prebral razpustitveni dekret, nakar se je začelo dva meseca trajajoče inventarizacijsko delo samostanskega imetja.

Značilno je, da pesnik omenja tudi povod razpusta. Da bi samostan prej ali slej itak moral propasti, tega se v tedanji Stični še niso mogli zavedati, v 23. kitici pa pesnik le pove povod: »terpel (samostan) bo vse s' enga / k je urshoh tega«. Kdo je torej tisti, katerega samostanski pesnik dolži, da je kriv razpusta? V poštev moreta priti le dve osebi, Jožef II. in stiški ubegli prior p. Ignacij Fabiani, ki je kot državni knjižničar umrl na Dunaju l. 1790.[11] Da bi si upal pesnik dolžiti Jožefa II., je težko verjetno, verjetneje je, da je samostan valil krivdo na Fabianija. Ta se je namreč l. 1782. obrnil s prošnjo na goriškega nadškofa, da bi ga odvezal redovniških zaobljub, česar mu ta zaradi nepristojnosti ni mogel ugoditi, nakar se je Fabiani naslednje leto obrnil v isti zadevi naravnost na cesarja in svojo prošnjo utemeljeval takole: »Von falschem Eifer unreifer Jahre getäuscht, habe ich mich dem Cistercienserorden gewidnet, dessen Gemüthsart entgegengesetze Verfassung mir vorzüglich bei diesen die Pflichten des Bürgersaufklärenden Zeiten zu einer Last erwachsen ist, in der Folge unterliegen müsste.«[12] Tako utemeljena prošnja je imela uspeh in vladar je priorja svojevoljno odvezal redovnih zaobljub. V Stični so tedaj, če upoštevamo pesnika, verjetno sklepali tako: l. 1782. cesar ni imel namena samostana razpustiti, ko pa je dobil v roke Fabianijevo prošnjo in bral njegovo mnenje o samostanskem življenju, se je cesar spomnil tudi Stične in jo ukinil.

Po dvomesečni inventarizaciji so bili 20. XII. 1784 podpisani zadnji protokoli, ki so izkazali: aktiva 304.650 gld. 39 kr. 1 in 4/111 pf., pasiva 65.665 gld. 53 kr. 1 pf., aktiva še vedno 238.984 gld. 46 kr. 4/111 pf.[13]

Samostanska uprava se je od razpusta dalje nazivala »Religions Fonds Herrschafft Sittich«, ali krajše »Kameral Herrschafft Sittich«, in cesar je imenoval prvega upravnika v osebi Franca Ks. von Monderburga. Ta je 26. VIII. 1785 sklenil z bivšimi samostanskimi podložniki novo pogodbo, ki nosi že znake nove dobe: 1. Vsa robota se odpravi s tem, da se lahko odkupi, in sicer stane robota z vprego dva dni v tednu in dvodnevna ročna

robota 8 gld., štiridnevna ročna robota 6 gld., dvodnevna pa 3 gld. 28 kr.; 2. vse je plačljivo lahko tudi v naravi in se računa mernik pšenice 1 gld., mernik koruze 42 kr., mernik ječmena 40 kr., mernik ovsa 36 kr. in mernik ajde 30 kr. Dalje je nova uprava naselila veliko novih prebivalcev, ki so dobili zemljo zastonj, morali pa so po posebnem ključu plačevati dajatve, dajatve bivših podložnikov pa so se znižale. Opatu je uprava plačevala letno rento 2000 gld., ostali samostanci-duhovniki pa so vstopili v svetni kler.[14]

Opombe k uvodu.

[1] J. Wallner, Eine archivalische Nachlese in Landstrass und Sittich, MMK III (1890), str. 207—216.

[2] Georg Kozina, P. Paul Puzels Idiographia sive rerum memorabilium monasterii Sitticensis descriptio, sep. odtis iz Jahresberichta der k. k. Ober-Realschule in Laibach 1865, str. 6.

[3] MMK III (1890), str. 53—70.

[4] Wissenschaftliche Studien und Mitheilungen aus dem Benedictiner Orden, 1881, zv. III., str. 66—89.

[5] Stiški arhiv pri Narodnem muzeju v Ljubljani.

[6] Necrologia, str. 25.

[7] Necrologia, str. 25.

[8] Zgod. Zbornik, str. 411.

[9] Necrologia, str. 25; Zgod. Zbornik, str. 411.

[10] Die Chronik Puzels aus dem krainischen Cistercienserstifte Sittich, MMK III (1890), str. 59—60.

[11] O. c. str. 56.

[12] Arhiv v Reinu, cit. Graf, Rein und Sittich, sep. odtis iz Cisterc. Chronik 49—50 (1937—38), str. 68, št. 970.

[13] Chronographicum str. 4 (citiram: Chr. 4) = Pucljeva Idiografija, str. 8 (cit. P. 8).

[14] Postanek in razvoj Kranjske, GMS X (1929), str. 35.

[15] Lehr, cit. Radics, Die Gegenäbte Albert und Peter von Sittich, Wien 1866, str. 115.

[16] Ehre VIII, str. 718—833.

[17] Odlomki stiškega nekrologija iz 15. stol., GMS XIX (1938), str. 63 sl.

[18] Wissenschaftliche Studien und Mitheilungen aus dem Benedictiner Orden, 1881, zv. III., str. 67—68.

[19] Kodeksa št. 7250 in 10550 dunajske Narodne knjižnice mi nista bila dostopna.

[20] Katalog trdi, da je za opatom Gerardom vladal nek opat, katerega ime pa ni znano, zato se ne more za trdno odločiti, da bi bil ta opat neznanega imena Gerardov naslednik. Nejasnost opombe pojasni Valvasor, ki pri opatu Gerardu zapiše: »Die Gedächniss und der Nam seines Nachfolgers ist gäntzlich verloschen, von dem man doch dafür hält, als ob er etliche Jahr diesem Kloster vorgestanden.«

[21] »Wird in einer Verzeichniss von etlichen als erwehlter abt in das Jahr 1308 gesetz,« kar ima res katalog iz 2. pol. 17. stol. iz Notata.

[22] I. katalog: »in welchen Jahr er die Abtey angetreten ist unbewust,« III: »wann diesem Petrum eigendlich die Abt-Wahl betroffen, kann nicht versichert werden,« dočim Notata brez opombe zapišejo le smrtno leto, Pucelj pa stavi početek vlade napačno v leto 1404.

[23] Smrtno leto opata Petra stavijo vsi štirje katalogi na 9. XI. 1428, dočim stiški nekrolog iz 15. stoletja na 9. XI. 1427 (prim. pod op. 17. cit. Kosovo razpravo, str. 68), dokaz, da predloga, ki jo je rabil I. katalog, ni mogla biti nekrolog iz 15. stoletja, temveč dosti mlajša.

[24] Po štetju III. in IV. kataloga 25. opat, po II. katalogu pa 24.

Opombe.

I.

[1] Graf, Rein und Sittich, str. 2, št. 5, kjer navaja tudi podatke iz Janauschka in Cisterc. Chronik.

[2] Kje se danes nahaja takozv. ustanovna listina oglejskega patriarha, ni znano. Pucelj jo na str. 3 svoje Idiografije naziva »litterae fundationales«, nekoliko prej pa »diploma«. Morda je original res videl in je njegov prepis prav prepis tega originala, ker se loči od prepisa v Chronographicu. V poročilu opata Motoha (1660—1680) graški pisarni o stanju samostana se listina naziva »gottisch lateinische Original Stift-Brief« (stiški arhiv pri Narod. muzeju v Lj., fasc. 40), v reinskem arhivu pa se nahaja prepis iz 16. stol. Weis, Reun und Sittich ursprünglich Benedictinerklöster? Cist. Chr. XI—1899, str. 3, op. 2; Turk, »Cisterciensium fratrum instituta«, GMS XX (1930), str. 244, in pri reinskem kronistu Lehru, cit. Graf, o. c., str. 2, v tisku pa je izšla v: Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 312 sl., Schumi, Urkunden und Regestenbuch I, št. 79, in Kos, Gradivo IV, št. 130.

[3] Idiografija, str. 9.

[4] Prim. literaturo o tem vprašanju: Kos M., Zgodovina Slovencev I, str. 108, 143 sl.; P. Robert Senn, Wer waren die Gründer von Sittich, Carn. Nv IX (1919), str. 37—43; dr. Fr. Kos, O ustanoviteljih zatiškega samostana, ČJKZ I (1918), str. 193—200; Wambrechtsammer A. - Kovačič Fr., Planina in njeni prvi gospodarji, ČZN 1932, str. 65—80; Lj. Hauptman, Grofovi Višnjegorski, Rad jugosl. Akad., 250 (1935), 215 sl.; isti, Hema i Svatopluk, pravtam 255 (1936), str. 221 sl.; Kos M., Topografija starejše stiške posesti, GMS XVIII (1937), str. 38 sl.

[5] Migne, Patrologia latina, vol. 182, str. 632, ep. 430.

[6] Canivez, Statuta capitulorum generalium I, str. 5.

[7] O. c., str. 15, 22.

[8] Turk, o. c., str. 245.

[9] Milkowicz, Die Klöster in Krain, str. 38 sl.

[10] Stiški arhiv pri Narodnem muzeju v Ljubljani, fasc. 40.

[11] Orig. v drž. arhivu na Dunaju; Schumi, Urkunden und Regestenbuch (cit. UR) I, 128, Kos, Gradivo IV, 462.

[12] Iuxta Moram fluvium, kar Kos, Topografija starejše stiške posesti, str. 39, op. 4, lokalizira kot potok, ki danes teče mimo samostana. Ni pa izključeno, da je to današnji potok Črnelo, ki teče ne daleč od železniške proge v potok Višnjico.

[13] Villa... quae dicitur Wingarten.

[14] Idiografija, str. 6.

[15] Lite in parte Crenuch sitam (scil. villam); Kos, o. c. 40; Urbar 1690—1701: Dorleuthen.

[16] Idiografija, zač. Steindorff... itemque Steindorff; str. 6: majorem et minorem villam Steindorff dictam; Urbar 1690—1701 omenja že slovensko ime: Velikhe in Malle Peyzhe, isto tako Registerium s. Viti in se continens omnium filiarum ecclesiarum rationes 1643—1647 (arhiv Narodnega muzeja v Ljubljani).

[17] Idiografija, zač. Kalle et Kalle, str. 6, et duas villas Kalle. Urbar 1690—1701 omenja le še Rdeči Kal, ker je bil Lučarjev l. 1318. zamenjan.

[18] Idiografija, str. 6, juxta Enchen, v urbarju 1677—1720 se takoj za Rdečim Kalom omenja Aych, v urbarju 1673—1682 pa Aych bei Fütsch (Bič pri Št. Vidu).

[19] Idiografija, str. 6, juxta Czirknicz.

[20] O. c. in loco proximo qui adjacet Sancto Vito; prim. razlago Kos, o. c. 41.

[21] O. c., str. 7.

[22] O. c., str. 7, Frogia. Kos, o. c., str. 42, lokalizira kot Vrhovo med žel. postajama Radohova vas — Št. Lovrenc. Vas srečujemo v samostanski zgodovini zelo pogosto pod sličnimi imeni (Freyhau, Freihovium, Frichaw).

[23] O. c., zač. Lasis; Kos, o. c., str. 42.

[24] O. c., Welze, poznejši Weldsperg; Kos, o. c. 43.

[25] O. c., Altelasis; Kos, o. c. 43.

[26] O. c., Chazil; Kos, o. c. 43.

[27] O. c., juxta Taere; Kos, o. c. 44.

[28] O. c., Ivuanzdorff; Kos, o. c. 45.

[29] O. c., Sigilsdorff, Kos, o. c. 45.

[30] O. c., Brunno; Kos, o. c. 45.

[31] O. c., Trebeleu; Kos, o. c. 43.

[32] O. c., Affoltren, Seznam stiških arhivalij: Affalter; Kos, o. c. 44.

[33] O. c., Nakla; Kos, o. c. 44.

[34] Orig. v arhivu Schwarzenberg Murau; Zahn, Urkb. d. Herzg. Steierm. I, 350; Krones, Verfassung und Verwaltung der Mark, str. 81; Schumi, UR I, 106: Babindorf, isto Seznam st. arh.; Kos, o. c. 46.

[35] Ibid. Carnotum.

[36] Ibid. Kos, o. c. 47.

[37] Idiografija, str. 11: Kaltenfeld.

[38] O. c., str. 12.

[39] O. c., str. 12, 13: In Marchia Hungarica sive Sclavonica... juxta amnem Gurck... Drassizdorff... Globoch; prim. Steklasa, O mejah Savinjske marke, ČZN X (1913), str. 140—144; urbarji: 1673—1682; 1690—1701.

[40] Idiografija, str. 13: in praedio Lessou; Kos, o. c. 47.

[41] O. c., str. 13: Kazendorff: urbar 1677—1720; Kos, o. c. 47.

[42] O. c., str. 13: in villa Gorzach; Kos, o. c. 47.

[43] O. c., str. 13: apud Lutich; Kos, o. c. 47; Pintar, Lutik, Carn Nv IV (1913).

[44] O. c., str. 13: Arch, Rospach et Hage; Kos, o. c. 47. Ni pa izključeno, da gre tu za napačne prepise, mesto Arch-Aich, Rospach-Rottnpach, Hage-Hagenbuch, kar bi posest samostanu znatno približalo in bi Aich značil Pusti Javor pri Višnji gori, Rottnpach Črnelo in Hagenbuch enega izmed Gabrov med žel. postajama Št. Lovrenc—Radohova vas; prim. Pintar v Carnioli Nv IV (1913), str. 71 sl., Koštial, Drobtinice, IMK XIX (1909), str. 49.

[45] Idiografija 13: Cotheuge; Kos, o. c. 47.

[46] O. c., str. 16: Hartwigisdorff; Kos, o. c. 47.

[47] Gross Ambt in Feld, urbarji: 1677—1720; 1673—1682; 1690—1701.

[48] Eusserst Ambt, urbarji: 1673—1682; 1677—1720; 1722—1764.

[49] Gross Ambt, urbarji: 1653—1676; 1690—1701; 1673—1682.

II.

[1] Katalog iz 2. pol. 17. stol.

[2] Notata, Valvasor, katalog iz 1777, Fidler-Fabiani, Ullepitsch, Radics.

[3] Klun.

[4] Milkowicz.

[5] Hermann J. H., Beschreibendes Verzeichnis d. Ill. Handschrifften in Österr. NF II (1926), str. 287—289, fig. 173; Stele, Stenske slike v ladji cerkve na Vrzdencu; Vjes. hrv. arh. dr. Ns XV, str. 133.

[6] Št. 688 (rec. 3263), fol. 183, Hermann, o. c., str. 297, fig. 193.

III.

[1] Reinski nekrolog iz l. 1390; MGHNecr. II, str. 350.
[2] Katalog iz 2. pol. 17. stol., katalog iz l. 1777.
[3] Notata, Valvasor, Pucelj, Ullepitsch, Klun, Radics, Milkowicz.
[4] Fidler-Fabiani.
[5] Prepis iz 17. stol. v arhivu Nar. muz. v Ljubljani; Schumi, UR I, 147; Kos IV, 691.
[6] Orig. v dež. arh. v Gradcu; Zahn, Urkundb. f. Steierm. I, 683; Kos IV, 730.
[7] Orig. v arh. zgod. dr. v Celovcu; Kos IV, 776.
[8] Canivez, Statuta I, 286; Turk, o. c. 263.
[9] Vidimus vojv. Otona z dne 26. XI. 1302, cit. Bianchi, Documenta Historiae Forojulensis, Archiv f. Kunde österr. Geschichtsqu. XXXI (1864), str. 166.
[10] Turk, o. c. 264.
[11] Prepis iz 18. stol. v arh. Narod. muz. v Lj.; Schumi, UR II, str. 16—20; Kos V, št. 233.
[12] Turk, o. c. 263—264.
[13] Orig. v arh. zgod. dr. v Celovcu; Schumi, UR II, 42; Kos V, 348.

IV.

[1] Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 315; Schumi, UR II, 70; Idiografija, str. 21; Kos V, 565.
[2] Prepis iz 18. stol., kod. 646, fol. 339. Collectio Fontanini, Drž. arh. v Benetkah; Seznam st. arh.; Idiografija, str. 21. Schumi, UR II, 74; Kos V, 565.
[3] 2 orig. list.; ena v drž. arh. na Dunaju; Schumi, UR II, 75; Kos V, 568; druga v arh. šentpavelskega samostana na Kor.; Schroll, Urkundenbuch des Benedikt. Stiftes St. Paul in Kärnten, Fontes rer. Austr. 39 B, str. 119—120.
[4] Canivez II, 110.
[5] Idiografija, str. 63: Swochansdorff; Seznam st. arh.: Stoychansdorff, urbar iz 1505: Stokhandorff; Kos, Topografija starejše stiške posesti, GMS, XVIII (1937), str. 48.
[6] Idiografija, str. 63: Lonch; Kos, o. c., str. 48.
[7] O. c.: apud thermas vulgo Toplicz.
[8] Prim. Kos, o. c. 49.
[9] Idiografija, str. 63: volaule.
[10] Idiografija, str. 64—65.
[11] Kos, o. c. 49.
[12] Prepis iz 18. stol. v arh. Narod. muz. v Lj.; Zahn II, 395.
[13] Idiografija, str. 66 sl. Notata, Schumi II, 170.
[14] Heiligenperg.
[15] Hagenpuech.
[16] Apud Temenicz.
[17] Apud Arch.
[18] Apud Langenakher.
[19] Apud Veldes; verjetno, da gre tu za Polje pri Muljavi, kjer je po urbarju iz 1505 izkazana močna samostanska posest; Seznam st. arh.: Veld bei Weinek (Kravjek).
[20] Apud Senasesach.
[21] Tu gre za Javorje v poznejšem stiškem Temeniškem okrožju; urbar iz 1505: Ahorn; urbar 1677—1720: Iauor; urbar 1690—1701: Pusti Iuauar.
[22] Oblach.
[23] In Valle; prim. urbar 1653—1676: Am Thall, kar je iskati vsekakor nekje v bližini samostana.
[24] Cozdrunicz.

[25] Lock.
[26] Mullendorff; urbar 1505: Muhldorff.
[27] Apud Durre.
[28] Sittichsdorff, katalog st. arh. Sidignsdorff; Kos, o. c., str. 42.
[29] Apud Widem; tu je mišljen Videm pri Št. Vidu pri Stični.
[30] Apud Subratsch.
[31] Apud Dullach.
[32] Villam Drag prope Abbatiam.
[33] Apud Hophenbach.
[34] Apud Glogowicz.
[35] Apud Seplach, kar pa je napačni prepis pravilnega apud Teplach, kjer so stiški l. 1277. ponovno dobili kmetijo (Idiografija, str. 84: apud Teyplach in plebe Parochiae Monspurgensis).
[36] In Grosslupp.
[37] Apud Gradenitz.
[38] In Langenakher; na Dolenjskem se nahajajo tri vasi s tem imenom, v občini Trebnje, Vel. Loka in Mirna.
[39] Apud Guttenwerde.
[40] Canivez II, 241.

V.

[1] Orig. v arh. v Reinu; Schumi, UR II, 175, stavlja listino okoli l. 1250, dočim Graf, o. c. 3, št. 10, po Gasparitzu, Reun im XIII. Jahrh., Mith. hist. Ver. f. Steierm. XLII (1894), str. 68, v leto 1251.
[2] Prepis iz 18. stol. v arh. Narod. muz. v Lj.; Jaksch, Monumenta Car. IV, 2479.
[3] Orig. v tajn. dv. arh. na Dunaju; Chmel, Urkunden zur Geschichte Österr., Fontes rer. Austr. II B (1849), str. 33; Schumi, UR II, 199.
[4] Idiografija, str. 28; Schumi, UR II, 245.
[5] Orig. v arh. zgod. dr. v Celovcu; Schumi, UR II, 245.
[6] In villa quae Rottnpach nuncupatur, prep. iz kod. 115 B. fol. 242 sl. drž. arh. na Dunaju; Schumi, Archiv f. Heimatkunde I, 10.
[7] Orig. v arh. šentpavelskega samostana na Kor.; kod. 647 (Miscelanea) Coll. Fontanini II, 340 sl. drž. arh. v Benetkah, priobčil Vl. Levec za Jaksch, Mon. Car. IV, 2479; Schroll, Urkundenbuch d. Benedickt. Kloster St. Paul, Fontes rer. Austriac. 39 B, str. 147.
[8] Prepis iz 18. stol. v arh. Narod. muz. v Lj.; Zahn III, 194; Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 318; Idiografija, str. 33; Orožen Ign., Das Bisthum Lavant II, 322.
[9] Orig. v arh. na Turjaku; Dimitz, Urkunden-Regesten, MHK XVI (1861), str. 11, z napačnim datumom 11. sept.; Schumi, UR II, 226; Komatar, Das Schlossarchiv in Auersperg, MHK XVIII (1905), str. 124.
[10] Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 319—320; Idiografija, str. 33; Schumi, UR II, 245.
[11] Orig. v arh. Narod. muz. v Lj.; Schumi, UR II, 257.
[12] Idiografija, str. 30: juxta Mettnach.
[13] Idiografija, str. 32: Tendorff, kar je morda napačen prepis za Deutschdorf (Teutschdorf).
[14] O. c.: in monte Salz prope Saxenfeldt.
[15] O. c.: Rottnpach.
[16] Seznam st. arh.: Lieshowe-Rottnpach.

VI.

[1] Gasparitz, Reun im XIII. Jahrh.; Mith. hist. Ver. f. Steierm. XLII (1894), Graf, o. c. 3, št. 11.
[2] Kopija iz 18. stol. v arh. Narod. muz. v Lj.; Schumi, Ur. II, 278.
[3] Apud Loc.
[4] Apud Rawan, možno tudi v Ravnem, obč. Raka na Dol.

[5] Apud Royn, morda tudi Roje pri Vel. Loki.
[6] In Plintenbach.
[7] In Descendorff, morda tudi Dečja vas pri Trebnjem.
[8] In Ponykel.
[9] Juxta Gurckham in campo.
[10] Idiografija, str. 34: apud Eslach, kar je napačen prepis. Pravilno v Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 321: apud Erlach apud Vorste.
[11] Vidimus vojvode Otona z dne 26. XI. 1302; cit. Bianchi, o. c., str. 166; Idiografija, str. 35.
[12] Idiografija, str. 35; Schumi, UR II, 332, »a silva Bossencyr a pede montis qui dicitur Sterminitz, prout dividit fluvius Restwitz sursum versus orientem usque ad terminos villae quae dicitur Poelan«.
[13] Idiografija, str. 36: in Scherczenicz iuxta Maichau, kar Schumi, UR II, 339, lokalizira kot Škrjanče pri Novem mestu.
[14] Prepis iz 18. stol. v arh. Narod. muz. v Lj.; Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 322; Schumi, UR II, 265; Idiografija, str. 36, z napako, da je dobil tudi pravico nad zločini, ki so zahtevali smrtno kazen.
[15] Cf. op. 11.

VII.

[1] Prepis iz 18. stol. v arh. Narod. muz. v Lj.; Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 275; Schumi, UR II, 371; Kos, Topografija, str. 50; urbar iz l. 1505.: zu der Hurd oder Lessach.
[2] Duellius, Hist. ord. equitum Theutonic. III, 144, Archiv f. Kärnten št. 72; Schumi, Archiv f. Heimatk. I, 11; Slekovec, Doneski k zgodovini cerkvá in fará na Kranjskem, IMK VI (1896), str. 223.
[3] Idiografija, str. 37.
[4] Orig. v arh. Narod. muz. v Lj.; Schumi, Archiv f. Heimatk. I, 64; Krones, Die Herrschaft König Ottokars II, Mith. hist. Ver. f. Steierm. XXII (1874), str. 87.
[5] Milkowicz, o. c., str. 54.
[6] Orig. v arh. Narod. muz. v Lj. na robu listine z roko 16. stol.: zu Hollenprun; Idiografija, str. 38.
[7] Orig. v arh. Narod. muz. v Lj.: prope curiam Weineck; Idiografija, str. 38.
[8] Idiografija, str. 38: in Vbelzhik.
[9] Orig. v Johaneumu, Graz, št. 1128; Schumi, v neobjavljenem gradivu v arh. Narod. muz. v Lj.; Idiografija, str. 38.
[10] Orig. v Johaneumu, Graz, št. 1020b, Schumi, v neobjavljenem gradivu v arh. Narod. muz. v Lj.; Idiografija, str. 38; Bianchi, Indice, str. 18.
[11] Idiografija, str. 38: in Sagoritz.
[12] Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 376; Schumi, v neobjavljenem gradivu.
[13] Gasparitz, o. c., str. 53, Graf, o. c., str. 3, št. 12.
[14] Prepis iz 18. stol. v arh. Narod. muz. v Lj.; Schumi, v neobjavljenem gradivu; Idiografija, str. 38.
[15] Morda napačen prepis, ki se je v originalu glasil: zum — lasen (Lašče?, Laz?).
[16] Orig. v Johaneumu, Graz, št. 1101; Schumi, v neobjavljenem gradivu.
[17] Arh. v Reinu, cit. Graf, o. c. 3, št. 13.
[18] Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 322.

VIII.

[1] Idiografija, str. 40: apud Arch.
[2] O. c.: in villa Gompoll.
[3] Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 376; Idiografija, str. 40: in Duellach.

[4] Idiografija, str. 41.
[5] Idiografija, str. 41: apud Stegen, kar je isto kot urbar l. 1505.: Am Steeg.
[6] O. c. in Langenaker, in Ratesch.
[7] O. c.
[8] Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 325—326; Idiografija, str. 42.
[9] O. c., str. 327—328: in Neusicz juxta villam Affalter; Idiografija, str. 41, in Neigschiess.
[10] Idiografija, str. 41.
[11] Idiografija, str. 42: apud s. Laurentium, kar je tudi lahko Žalna ali Raka.
[12] Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 377; Idiografija, str. 42.
[13] Idiografija, str. 43: in Teyffenthall.
[14] Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 377; Idiografija, str. 43.
[15] O. c.
[16] O. c.
[17] Orig. perg. v arh. Narod. muz. v Lj.
[18] Idiografija, str. 43.
[19] Orig. v arh. Narod. muz. v Lj.
[20] Seznam st. arh.
[21] Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 378; Idiografija, str. 45.
[22] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 3.
[23] Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 327—328: darüber schaff ich unnd gibe den ersten Mayden, den ich lasse an mein tote, dan soll man mit meiner leiche führen ze Sittich. (Mayd = konj; glej Lexer, Mittelhochdeutsches Handwörterbuch I, 2071.)
[24] Bianchi-Ankershoffen, Zur Kunde österr. Geschichtsqu., Notizenblatt d. k. Akad. d. Wiss. VIII (1858), str. 344: Bianchi, Documenta, Archiv f. Kunde öst. Geschichtsqu. XXXI (1864), str. 166; Bianchi, Indice, str. 33; Idiografija, str. 47; Koblar, Drobtinice, IMK III (1893), str. 192.
[25] Idiografija, str. 47.
[26] Katalog iz 2. pol. 17. stol., Notata.
[27] Pucelj, Fidler-Fabiani, Radics.
[28] Valvasor, Ullepitsch, Klun.

IX.

[1] Reinski urbar iz l. 1395., cit. Graf, o. c. 3, št. 14.
[2] Idiografija, str. 47: Niemetzhausen, Khall, Pirkhenfeldt.
[3] O. c.
[4] O. c.: Lasitshz.
[5] Orig. v arh. Nar. muz. v Lj.
[6] Regesten über Freudenthal, MHK XIX (1864), str. 81.
[7] Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 378; Idiografija, str. 48.
[8] Idiografija, str. 48; Aich.
[9] Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 329—330.
[10] O. c., str. 378; Idiografija, str. 48.
[11] Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 378.
[12] Idiografija, str. 48.
[13] Ibid., str. 49.
[14] Regesten über Freudenthal, MHK XIX (1864), str. 9.
[15] Katalog iz 2. pol. 17. stol., Notata, Valvasor, Klun, Ullepitsch.
[16] Pucelj, katalog iz 1777, Fidler-Fabiani, Radics.
[17] Milkowicz.

X.

[1] Valvasor, Pucelj, katalog iz 1777, Ullepitsch, Klun, Radics, Milkowicz.
[2] Idiografija, str. 49.
[3] O. c., str. 50: in Herrizh, in Frowin.

[4] Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 330—332; VII, 379; Idiografija, str. 50: apud villam Drage non procul ab ecclesia s. Martini; apud Tiliam (Fidler: apud Cyliam), Tschetz (Fidler: Tselz); Replach; de s. Michaele Gletschach.

[5] Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 379; Idiografija, str. 50: in Glogowitz, in Draga ad ecclesiam s. Thomae.

[6] Orig. v arh. Turjak; Komatar, o. c., MMK (1905), str. 137.

[7] Kopialna knjiga Evzebija de Romagnano, Museo civico, Udine, kop. št. 1851/d; cit. M. Felicetti v. Liebenfels, Steiermark in Zeitraume vom 8—12. Jahrh., Beitr. zur Kunde steierm. Geschichtsqu. X (1873), str. 112; Bianchi, Documenta, str. 270; isti, Indice, str. 377; Orožen Ign., Das Bisthum Lavant III, str. 377. Patriarh poziva vse tri, da se morajo v treh tednih po prejemu pisma osebno javiti pri njem: »ad docendum de jure dicti Abbatis, quod ipsum habere dicitis«, drugače bo vse doletela kazen izobčenja.

[8] Idiografija, str. 50.

[9] O. c.

[10] Seznam st. arh.; Idiografija, str. 51.

[11] Valvasor, Ullepitsch, Klun.

[12] Pucelj, katalog iz 1777, Fidler-Fabiani, Radics.

XI.

[1] Katalog iz 1777, Radics.

[2] Seznam st. arh.: Staindorff bey Dewplitz et unam piscinam; Idiografija, str. 51.

[3] O. c.: Aygn apud Landstrass; Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 380. Idiografija, str. 51.

[4] Seznam st. arh.; Idiografija, str. 51.

[5] Seznam st. arh.; prepis orig. list. z datumom v arh. Narod. muz. v Lj. in v arh. v Stični.

[6] Seznam st. arh.; prepis orig. list. v arh. v Stični: Schalkntall-Šahovec pri Dobrniču.

[7] Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 333; Idiografija, str. 51.

[8] O. c., str. 380.

[9] Seznam st. arh.; Idiografija, str. 51.

XII.

[1] Valvasor, Ullepitsch.

[2] Pucelj, Radics.

[3] Katalog iz 1777.

[4] Idiografija, str. 52.

[5] Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 381; Idiogr., str. 52: in Sheliesen.

[6] O. c.; in Goritz.

[7] Seznam st. arh.; zu Dullach pey Stoychansdorff.

[8] O. c. auf der Marckstadtt; Idiografija, str. 52: in Kirchstetten. Hitzinger v Zur Geschichte von Neustadl oder Rudolphswert, MHK XIV (1859), str. 4—6, razlaga, da pomeni Marchstadt kraj, kjer stoji danes Novo mesto. Morda, a težko verjetno, ker je prav iz poznejše stiške zgodovine znano, da se je kraj, kjer danes stoji Novo mesto, imenoval Gradec. Marchstadt je le pravopisna napaka, katero je že Seznam st. arh. pozneje popravil v Korchstadt, Pucelj pa pravilno prepisal v Kirchstetten-Češnjice.

[9] Seznam st. arh.; Idiografija, str. 52: zu Verschlaven.

[10] Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 380; Seznam st. arh.; Idiografija, str. 51.

[11] Prepis orig. list. v arh. v Stični; Seznam st. arh.; Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 333, le regest, a navaja priče: listino je pečatil opat, pričala pa prior Seyfrit in advokat Segganf.

[12] Prepis orig. list. v arh. v Stični.

[13] Idiografija, str. 53: Apud s. Martinum in Gratz, in Mlatzau, in Gotthein, in villa Lackh, in Läutsch.
[14] Pucelj, katalog iz 1777, Fidler-Fabiani, Radics.

XIII.

[1] Seznam st. arh.; prepis orig. list. v arh. v Stični.

XIV.

[1] Seznam st. arh.; Idiografija, str. 54: Ruegersdorff, Langenackher.
[2] Seznam st. arh.; prepis orig. list. v arh. v Stični.
[3] Seznam st. arh.; Idiografija, str. 54.
[4] Idiografija, str. 54; Bianchi, Indice, str. 80.
[5] Katalog iz 2. pol. 17. stol.; Notata, Valvasor, katalog iz 1777, Radics.
[6] Pucelj, Fidler-Fabiani, Ullepitsch, Klun.

XV.

[1] Bianchi-Ankershoffen, Zur Kunde österr. Geschichtsqu., Notizenblatt d. k. Akad. d. Wiss. VIII (1858), str. 345; Bianchi-Valentinelli, Nonulla documenta, ibid. 433; Bianchi, Indice, str. 85; Parapat, Regesta, LMS 1874, str. 187; Zahn, Archivalische Untersuchungen in Friaul und Venedig, Beitr. z. Kunde steierm. Geschichtsqu. IX (1872), str. 100.
[2] Prepis orig. list. v arh. v Stični.
[3] Viljem Ostrovrhar poroča: »Dass mir die errbarn Geistlichen Herrn Abbt Johanus unnd Convennt zu Sittich... haben empfohlen, Ir dörffer, Ir Leut vnd Guet, wass sy des habent liegen bey der Temenicz unnd zu Douernik dass ich daselbst guet vnnd auch ir Leut durch meiner Fordern, Scherman vnnd Frieden soll vor Gewalt vnnd aller Vnrecht;« prepis z dne 7. X. 1556 od roke opata Neffa, arh. Narod. muz. v Lj.
[4] Orig. v Viced. arh. I/36.
[5] Arh. v Reinu, cit. Graf, o. c. 3, št. 16, a popraviti je Grafovo napako v op. 10, ko stavi začetek vladanja opata šele v leto 1337.
[6] Idiografija, str. 55.
[7] O. c. in Pollan.
[8] O. c. in Rakonikh, in Garst.
[9] O. c.
[10] Bianchi-Ankershoffen, o. c., str. 346 in 456; Bianchi-Valentinelli, o. c., str. 192.
[11] Prepis orig. v arh. v Stični.
[12] Reinski nekrolog iz l. 1390., MGHNecr. II, 342.

XVI.

[1] Idiografija, str. 56: in Cssates.
[2] Idiografija, str. 56.
[3] Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 334; Idiografija, str. 56.
[4] Idiografija, str. 56.
[5] Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 334; Idiografija, str. 56.

XVII.

[1] Bianchi-Ankershoffen, o. c., str. 347; Bianchi, Indice, str. 114.
[2] Seznam st. arh.; prepis orig. v arh. v Stični, Idiografija, str. 57: in Oberstainpach infra Hophenbach.

[3] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 3, št. 19.
[4] Prepis orig. v arh. v Stični; orig. v arh. v Turjaku; Komatar, o. c. MMK XVIII (1905), str. 172; Idiografija, str. 57.
[5] Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 334 z datumom 29. IX. in drugim imenom: Hainzel von Seisenberg der Pogorelc, kar je prevzel tudi Pucelj.
[6] Kos dr. Fr., Doneski za krajevne kronike, ČZN XVI (1920—21), str. 65.
[7] Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 335; Idiografija, str. 57: in Raswor in Glaaniz.
[8] O. c.
[9] Seznam st. arh.; Idiografija, str. 57: in Seliesen.
[10] Idiografija, str. 57: in Raunigh apud Pilchberg.
[11] Graf, o. c. 3, št. 20.
[12] Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 383; Idiografija, str. 57—58: Osredeck, Stauden, Piernpaum, versus Hoff, Praprotsche, Lackge.
[13] Idiografija, str. 58: Ottitschberg.
[14] Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 383; Idiografija, str. 58: in Chaum.
[15] Orig. v arh. na Turjaku, Dimitz, o. c. MHK XVI (1861); Komatar, o. c., MMK XVIII (1905), str. 176; Idiografija, str. 58, navaja le Artmanjo vas, isto Fidler-Wendt, o. c. 336.
[16] Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 335; Idiografija, str. 58.
[17] O. c.
[18] Idiografija, str. 58.
[19] O. c., str. 59: Chaud, Pryleyssie; Seznam st. arh.
[20] Prepis iz 18. stol. v arh. Narod. muz. v Lj.; Bianchi-Valentinelli, o. c., str. 461. Bianchi, Indice, str. 130; Idiografija, str. 59; Koblar, Drobtinice, IMK I (1891), str. 26.
[21] Bianchi-Valentinelli, o. c., str. 486; Bianchi, Indice, str. 132; Koblar, o. c., IMK II (1893), str. 192.
[22] Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 383; Idiografija, str. 59.
[23] Idiografija, str. 59.
[24] Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 335; Idiografija, str. 60.
[25] Idiografija, str. 60.
[26] Katalog iz 2. pol. 17. stol., Notata.
[27] Pucelj, katalog iz l. 1777., Fidler-Fabiani.

XVIII.

[1] Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 336; Idiografija, str. 60.
[2] Seznam st. arh.: ob dem Pach Slepsach gegn Serfing; Idiografija, str. 60: ad ripam Slepsach non procul a semita quae ducitur in Freyhou.
[3] Prepis iz 18. stol. v arh. Narod. muz. v Lj.
[4] Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 336.
[5] O. c., str. 337.

XIX.

[1] O. c. 337; Idiografija, str. 61.
[2] Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 337: Paichsdorff in Parochia Treffen; Idiografija, str. 61; s pravilnejšim prepisom: Teitschdorff in parochia T.
[3] Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 336—337; Idiografija, str. 61: penes Khall prope Pirkhenfeldt in plebe Oenigstein.
[4] Idiografija, str. 61: in Gratz ubi nunc Rudolphswert seu Nova mesta, Lotschna, Erschlaua.
[5] Ibid.: Mayerhoffen, Windischdorff (ker se Dol. Nemška vas pri Trebnjem dosledno naziva Deutschdorf in ker vasi z imenom Slovenska vas v trebanjski dolini ni, je verjetno Windischdorf današnja Zgornja Nemška vas pri Trebnjem, ki je iz neznanega vzroka spremenila svoje ime), Rosenberg, Brüdersdorff (ker se vas našteva takoj za Rožnim vrhom, gre tu za Prudof

tik vasi Trebnje, katerega isto tako danes napačno slovenizirajo s Studencem), Prüchslein.

XX.

[1] Idiografija, str. 61.
[2] MGHNecr. II, 349.

XXI.

[1] Idiografija, str. 61: Harlandt, Präwal, juxta Maichau.
[2] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 3, št. 23.
[3] Idiografija, str. 62: ad s. Jacobum in Pollicz.
[4] Idiografija, str. 63.
[5] O. c.
[6] Katalog iz 2. pol. 17. stol., Notata, Valvasor.
[7] Pucelj, Ullepitsch, Klun, Radics.
[8] Katalog iz 1777, Fidler-Fabiani.

XXII.

[1] Notata, Valvasor, Pucelj, Fidler-Fabiani.
[2] Prepis iz 17. stol. v arh. Narod. muz. v Lj.
[3] Prepis iz 17. stol. javnega notarja Ivana de Chrudima, original je imel notarjev podpis in pečat opata in konventa; arhiv Narod. muz. v Lj.
[4] Orig. v arh. Turjak, Komatar, o. c., MMK XIX (1906), str. 123.
[5] Idiografija, str. 64: Podgoritz, Lippouecz.
[6] Orig. v arh. Narod. muz. v Lj.
[7] Seznam st. arh.: da zu Kal ob der prucken in oenigsteiner pfarr; prepis orig. list. v arh. v Stični.
[8] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 3, št. 25.
[9] Idiografija, str. 65.
[10] O. c.
[11] Göth, Urkunden-Regesten für die Geschichte Steiermark, Mith. hist. Ver. f. Steierm. VII (1857), str. 243.
[12] Valvasor.
[13] Pucelj, Fidler-Fabiani (z opombo: pri Valvasorju je drugače, vendar so naši podatki pravilnejši), Ullepitsch, Klun, Radics.
[14] Katalog iz 1777.

XXIII.

[1] Katalog iz 2. pol. 17. stol., Notata.
[2] Valvasor.
[3] Pucelj.
[4] Katalog iz 1777.
[5] Fidler-Fabiani.
[6] Klun.
[7] Prepisi iz 18. stol. v arh. Narod. muz. v Lj.
[8] Prepis iz 17. stol. v arh. Narod. muz. v Lj.
[9] Rkps. Ordinationes clericales, Udine, Bibl. comunale, f. 9, 11, 14, priv. zbirka prof. M. Kosa.
[10] Prepis iz 17. stol. v arh. Narod. muz. v Lj.
[11] Prepis iz 17. stol. v arh. Narod. muz. v Lj.
[12] Prepis iz 18. stol. ibid.
[13] Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 342—344: an den kürchen zu den Neumärktlein unter den Loibl in Crain mit sambt den Capellen zu s. Anna unnd s. Catharein... und auch mit dem Marckt daselbst zu den Neumärktlein.
[14] Orig. v arh. Narod. muz. v Lj.
[15] Original v Nar. muz. v Lj.

[16] Cit. Radics, Die Gegenäbte, str. 115 sl.
[17] Graf, o. c. 4, št. 29, 30, 32, 33.
[18] Gasparitz, Reun im 15. und zu Beginn des 16. Jahrh., Mith. hist. Ver. f. Steierm. XLV (1897), str. 173—174; Graf, o. c. 4, št. 34.
[19] Gasparitz, o. c. 175; Graf, o. c. 4, št. 35—41.

XXIV.

[1] Pucelj, katalog iz 1777, Fidler-Fabiani, Ullepitsch, Klun, Radics, Milkowicz.
[2] Gasparitz, o. c. 176; Graf, o. c. 4, št. 42--45; str. 5, št. 46—48.
[3] Graf, o. c. 5, št. 49—62; str. 6, št. 63—65.
[4] Gasparitz, o. c. 177—179; Graf, o. c. 6, št. 67—74.
[5] Gasparitz, o. c. 179; Graf, o. c. 6, št. 75—82; str. 7, št. 83.
[6] Gasparitz, o. c. 180; Graf, o. c. 7, št. 86—101.
[7] Orig. v arh. Turjak; Komatar, o. c., MMK XX (1907), str. 169.
[8] Arh. v Reinu, cit. Graf, o. c. 8, št. 103 in 107.
[9] Gasparitz, o. c. 180—181; Graf, o. c. 8, št. 104.
[10] Prepis iz 18. stol. v arh. Narod. muz. v Lj.; Idiografija, str. 73.
[11] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 8, št. 108, 108b, 108c.
[12] Prepis iz 18. stol. v arh. Narod. muz. v Lj.; Idiografija, str. 74.
[13] Orig. notariat. instrument, v arh. Narod. muz. v Lj.
[14] Arh. v Reinu, cit. Graf, o. c. 8, št. 109.
[15] Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 384; Idiogr., str. 75: in Khallitsch.
[16] Seznam st. arh.: an der leyttn bey Horland in laybacher pfarr, Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 384; Idiografija, str. 75: ad Leytam prope Harlondt.
[17] Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 384; Idiografija, str. 75: prope Kerkam infra Hophenbach.
[18] Seznam st. arh.: zu Selyesen, zu Polan; prepis orig. v arh. v Stični.
[19] Orig. v arh. Narod. muz. v Lj.; Göth, Urkunden Regesten für die Geschichte von Steiermark, Mith. hist. Ver. f. Steierm. VII (1857), str. 268.
[20] Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 385; Idiografija, str. 75—76.
[21] Orig. v arh. na Turjaku; Komatar, o. c. MMK XX (1907), str. 197; Seznam st. arh.: am Rain zwischen Pischolfsdorff und Aych; Idiogr., str. 76: prope Rein, Pischolfsdorff (na Skofflem) inter Aich.
[22] Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 385, Idiografija, str. 76.
[23] Kos M., Odlomki stiškega nekrologija iz 15. stol., GMS XIX (1938), str. 68.
[24] MGHNecr. II, 354.

XXV.

[1] Idiografija, str. 78.
[2] Canivez IV, 349 sl.; Graf, o. c., str. 9, št. 114a in 114b, ki v op. 17a stavi vlado tega opata 1428—1433.
[3] A. Weiss, Das älteste Reun, Mith. hist. Ver. f. Steierm. XIV (1866), str. 150, op. 3.

XXVI.

[1] Pucelj, katalog iz 1777, Radics.
[2] Pucelj, katalog iz 1777, Fidler-Fabiani, Ullepitsch, Klun, Radics.
[3] Idiografija, str. 349.

XXVII.

[1] Pucelj, katalog iz 1777, Fidler-Fabiani, Radics.
[2] Canivez IV, 513; Graf, o. c. 9, št. 114c.
[3] Prepis z dne 7. X. 1556 od roke opata Neffa, Vicedom. arh. I/37.

[4] Orig. v arh. Narod. muz. v Lj.; seznam st. arh.
[5] Idiografija, str. 81.
[6] Idiografija, str. 80—81.
[7] Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 386; Idiografija, str. 81.

XXIX.

[1] Seznam st. arh.; Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 386; Idiogr., str. 82.
[2] Seznam st. arh.: zu Krewtz in douernigkher pfarr; Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 386; Idiografija, str. 82: prope s. Crucem in plebe Seisenbergensis.
[3] Kraus, Urkunden der Pfarre St. Ruprecht, MHK XX (1865), str. 87.
[4] Prepis iz 18. stol. v arh. Narod. muz. v Lj.; Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 345; Idiografija, str. 83.
[5] Seznam st. arh.; Idiografija, str. 83.
[6] Idiografija, str. 84.
[7] Hauser dr. P., Die Filialkirche zu Muljava, Mitteil. der k. k. Zentralkom. III, F. X. B. (1911), str. 600; Stele, Varstvo spomenikov, ZUZ III (1923), str. 69.
[8] Orig. v arh. Turjak; Komatar, o. c., Carn Nv I (1910), str. 25.
[9] Orig. v arh. Narod. muz. v Lj.
[10] Orig. v arh. Turjak; Komatar, o. c., Carn Nv I (1910), str. 25.
[11] Orig. v arh. Narod. muz. v Lj.
[12] E. Birk, Urkunden-Auszüge zur Geschichte Kaiser Friedrich des III, Archiv f. Kunde österr. Geschichtsqu. X (1853), str. 231; Seznam st. arh.: Imperator Fridericus relaxat monasterio in una Stewra quingentos florenos ne amplius habeant postulare 10 marcas apud Lanstrass et 10 marcas apud Laybacum.
[13] Orig. v arh. Turjak; Komatar, o. c., Carn Nv I (1910), str. 30, 31, 33, 226.
[14] Idiografija, str. 85—86.
[15] Orig. v arh. Turjak; Komatar, o. c., Carn Nv I (1910), str. 122.
[16] Orig. v arh. Narod. muz. v Lj.
[17] Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 386; Idiografija, str. 86.
[18] Arh. v Reinu, Graf, o. c. 9, št. 118 (za dobo tega opata regesti št. 115 do 121).
[19] Original v arh. Turjak; Komatar, o. c., Carn Nv I (1910), str. 231, 232.
[20] Idiografija, str. 86.
[21] Orig. v arh. Narod. muz. v Lj.
[22] Orig. v arh. Turjak; Komatar, o. c., Carn Nv I (1910), str. 235.
[23] Zahn, Archivalische Untersuchungen in Friaul und Venedig, Graz 1870, str. 25; Koblar, o. c., IMK I (1891), str. 26.
[24] Idiografija, str. 350: electus 1450 et non 1470 ut quidam volunt chronographi... certo certius constat Vdalricum declaratum et electum fuisse in abbatem 1450 aut saltem 1451, kar je popolnoma pravilno.

XXX.

[1] Orig. v arh. Turjak; Komatar, o. c., Carn Nv I (1910), str. 236.
[2] Graf, o. c. 9, št. 122 (za dobo tega opata regesti št. 123 in 124).
[3] Cf. op. 1.
[4] Idiografija, str. 88.
[5] Katalog iz 2. pol. 17. stol., Notata, Valvasor, Radics.
[6] Pucelj, Ullepitsch, Klun.
[7] Katalog iz 1777, Fidler-Fabiani.
[8] O. c., str. 9, op. 21.

XXXI.

[1] A. Kraus, o. c., MHK XX (1865), str. 39; Schumi, v neobjavljenem gradivu, v arh. Narod. muz. v Lj.
[2] Arh. v Reinu, Graf, o. c. 10, št. 124.
[3] Koblar, o. c., IMK III (1893), str. 192.
[4] Orig. v arh. Turjak; Komatar, o. c., Carn Nv I (1910), str. 239.
[5] Arh. v Reinu, Gasparitz, o. c., Mith. hist. Ver. f. Steierm. XLV (1897), str. 190, Graf, o. c. 10, št. 125.
[6] O. c. 10, op. 22.
[7] Reformatio monasterii Sitticensis per Wofgangum abb. Runensem a. 1492, cit. A. Weiss, Handschriftenverzeichniss der Stiftbibliothek zu Reun, Beitr. z. Kunde steierm. Geschichtsqu. XII (1875), str. 30.

XXXII.

[1] Arh. v Reinu, Graf, o. c. 10, št. 126 (za dobo tega opata regesti št. 127 do 140).
[2] Koblar, o. c., IMK III (1893), str. 192.
[3] Orig. v arh. Narod. muz. v Lj.
[4] Koblar, o. c., IMK III (1893), str. 193.
[5] Arh. v Reinu, Graf, o. c. 10, št. 132.
[6] Prepis z dne 7. X. 1556 od roke opata Neffa, Viced. arh. I/37.
[7] Fidler-Wendt, Austria sacra VII, 349—350; Koblar, o. c., IMK III (1893), str. 192, 193.
[8] Orig. v arh. Turjak; Komatar, o. c., Carn Nv I (1910), str. 242.
[9] Arh. v Reinu, Graf, o. c. 10, št. 132.
[10] Ibid.
[11] Koblar, o. c., IMK III (1893), str. 193.
[12] Gasparitz, o. c., str. 113; Graf, o. c. 10, št. 140.
[13] Seznam st. arh.; Idiografija, str. 91.

XXXIII.

[1] Koblar, o. c., IMK III (1893), str. 193.
[2] Koblar, o. c., IMK II (1892), str. 31—32.
[3] Arh. v Reinu, Graf, o. c. 12, št. 159 (za dobo tega opata regesti št. 141—165).
[4] Koblar, o. c., IMK III (1893), str. 193.
[5] Seznam st. arh.; Idiografija, str. 94.
[6] Arh. v Reinu, Graf, o. c. 12, št. 162, 163 in 164.
[7] Seznam st. arh.; Idiografija, str. 94.
[8] Katalog iz 2. pol. 17. stol., Notata, Valvasor, Pucelj, Ullepitsch, Klun.
[9] Prepis od roke opata Neffa dne 7. X. 1556, Viced. arh. I, 37.

XXXIV.

[1] Idiografija, str. 100.

XXXV.

[1] Pucelj, katalog iz 1777.
[2] Katalog iz 2. pol. 17. stol., Notata, Valvasor, Klun, Ullepitsch.
[3] Arh. v Reinu, Graf, o. c. 12, št. 171 (za dobo tega opata regesti št. 169—184).
[4] Landttagsabhandlungen, str. 211, arh. Narod. muz. v Lj.
[5] Arh. v Reinu, Graf, o. c. 12, št. 173, 174.
[6] Orig. v arh. Narod. muz. v Lj.

[7] Arh. v Reinu, Graf, o. c. 13, št. 175, 176.
[8] Seznam st. arh.; Idiografija, str. 99.
[9] Arh. v Reinu, Graf, o. c. 13, št. 178, 180, 181, 182.
[10] Arh. v Reinu, Graf, o. c. 13, št. 183.
[11] Orig. v Viced. arh. I/70 a.
[12] Orig. v kostanjeviškem arhivu Narod. muzeja v Lj. Graf, o. c. 13, št. 184; Šmid, Drobiž, IMK VIII (1898), str. 19 sl.

XXXVI.

[1] Šmid, Drobiž, IMK VIII (1898), str. 19—24; A. Weiss, Handschriftenverzeichniss d. Stiftbibliothek zu Rein, Beitr. f. Kunde steierm. Geschichtsqu. X (1873), str. 31.
[2] G. B. Corgnali, Posvečenje in potrditev kapel v Sloveniji l. 1523., GMS XVII (1936), str. 144.
[3] Arh. v Reinu, Graf, o. c. 13, št. 185 (za dobo tega opata regesti št. 185—186).
[4] Koblar, Kranjske cerkvene dragocenosti l. 1526, IMK V (1895), str. 25.
[5] Idiografija, str. 101.
[6] Arh. v Reinu, Graf, o. c. 13, št. 186.

XXXVII.

[1] Katalog iz 2. pol. 17. stol., Notata, Valvasor, Pucelj.
[2] Fidler-Fabiani.
[3] Ullepitsch.
[4] Klun.
[5] Arh. v Reinu, Graf, o. c. 14, št. 187—197.
[6] Prepis iz 17. stol. v arh. Narod. muz. v Lj.

XXXVIII.

[1] Katalog iz 2. pol. 17. stol., Notata, Valvasor, Pucelj, Fidler-Fabiani, Ullepitsch, Klun.
[2] Katalog iz 1777.
[3] Prepis iz 17. stol., Viced. arh. I/70 a.
[4] Orig. v Viced. arh. I/37.
[5] Orig. v stiškem arh. v Narod. muz. v Lj.
[6] Orig. v arh. Narod. muzeja v Lj.; Kaspret, Schloss und Herrschafft Ainödt, MMK VI (1893), str. 23.

XXXIX.

[1] Katalog iz 2. pol. 17. stol., Notata, Klun, Radics.
[2] Valvasor, Pucelj, katalog iz 1777, Fidler-Fabiani, Ullepitsch.
[3] Orig. v stiškem arh. Narod. muz. v Lj.
[4] Orig. v Viced. arh. I/37.
[5] Arh. v Reinu, Graf, o. c. 15, št. 199 (za dobo tega opata regesti št. 198—226).
[6] Orig. v Stanovskem arhivu, fasc. Handel der Städte und Märkte in Krain 1481—1551.
[7] Kapper, Mitheilungen aus dem k. k. Statthaltereiarchive zu Graz, Beitr. z. Kunde steierm. Geschichtsqu. XXXII (1902), str. 103, 106.
[8] Arhiv v Reinu, Graf, o. c. 15, št. 203.
[9] Arhiv v Reinu, Graf, o. c. 15, št. 205.
[10] Culturchistorisches aus dem Sitticher Archive, MHK XVI (1861), str. 94.
[11] Koblar, Regesti listin boštanjskega arhiva, IMK IX (1898), str. 212.

[12] Arhiv v Reinu, Graf, o. c. 15, št. 211.
[13] Orig. v kostanjeviškem arhivu Narod. muz. v Lj.
[14] Arhiv v Reinu, Graf, o. c. 16, št. 214.
[15] Orig. v Stan. arh., fasc. Ecclesiastica.
[16] Ibid. fasc. Landesämter.
[17] Kapper, o. c., str. 106.
[18] L. Pintar, Eine typographische Rarität des XVI. Jahrhundert, Carn I (1908), str. 216 sl.
[19] Arhiv v Reinu, Graf, o. c. 16, št. 218.
[20] Orig. v Viced. arh. I/70 a.
[21] Arhiv v Reinu, Graf, o. c. 16, št. 220.
[22] Idiografija, str. 362.
[23] Arhiv v Reinu, Graf, o. c. 16, št. 223—225.

XL.

[1] Orig. volivni zapisnik v arh. Narod. muz. v Lj.
[2] Katalog iz 2. pol. 17. stol.
[3] Notata, Valvasor, Pucelj, katalog iz 1777, Fidler-Fabiani, Ullepitsch, Klun, Radics.
[4] Milkowicz.
[5] Orig. v stiškem arhivu Narod. muz. v Lj.; arh. v Reinu, cit. Graf, o. c. 16, št. 227 (za dobo tega opata regesti št. 227—345).
[6] Arh. v Reinu, cit. Graf, o. c. 17, št. 229.
[7] Lehr, cit. Graf, o. c. 17, št. 232, 233.
[8] Arh. v Reinu, cit. Graf, o. c. 17, št. 235, 236.
[9] Arh. v Reinu, cit. Graf, o. c. 17, št. 237—239.
[10] Arh. v Reinu, cit. Graf, o. c. 17, št. 242—244; str. 18, št. 245—253.
[11] Lehr, cit. Graf, o. c. 18, št. 254.
[12] Arh. v Reinu, cit. Graf, o. c. 18, št. 255, 256.
[13] Prepisi iz 18. stol. v arh. Narod. muz. v Lj.; Šmid, Paberki, IMK VII (1897), str. 47—49.
[14] Lehr, cit. Graf, o. c. 18, št. 257, 19, št. 258; Radics, o. c. 60.
[15] Lehr, cit. Graf, o. c. 19, št. 260, 264.
[16] Arh. v Reinu, cit. Graf, o. c. 19, št. 265—267.
[17] Arh. v Reinu, cit. Graf, c. c. 21, št. 297.
[18] Arh. v Reinu, cit. Graf, o. c. 22, št. 309, 311.
[19] Arh. v Reinu, cit. Graf, o. c. 23, št. 326, 328.
[20] Landttagsprotocoll, str. 69, 70.
[21] Orig. v kostanj. arhivu Narod. muz. v Lj.
[22] Arh. v Reinu, cit. Graf, o. c. 25, št. 345; opatovo smrt je torej staviti na 21. september, četudi nosi njegov nagrobnik datum 22. septembra, kar so prevzeli tudi nekateri katalogi, dočim drugi stavijo smrt na 22. XII.
[23] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 25, št. 346.
[24] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 25, št. 349.
[25] Lehr, cit. Graf, o. c. 25, št. 352, str. 26, št. 353.
[26] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 26, št. 354.
[27] Lehr, cit. Graf, o. c. 26, št. 355.
[28] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 26, št. 356, 357.

XLI.

[1] Katalog iz 2. pol. 17. stol.
[2] Ostali katalogi.
[3] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 26, št. 359 (za dobo tega opata regesti št. 359—439).
[4] Orig. v Viced. arh. I/37; Graf, o. c., str. 26, št. 361, str. 27, št. 369.
[5] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 27, št. 372, 373.

[6] Koblar, o c., IMK III (1893), str. 193.
[7] P. Simon je bil verjetno protestant. Dne 27. IX. 1577 piše namreč subpriorju v Stično, naj izposluje od opata, da se bo mogel vrniti v Stično, ker v Reinu ne mara več ostati, k e r m o r a t a m v s a k d a n m a š e v a t i, arh. v Reinu, cit. Graf, o. c. 27, št. 376.
[8] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 28, št. 377, str. 28, št. 382, 385, 388, str. 29, št. 415, str. 30, št. 416.
[9] Lehr, cit. Radics, o. c. 70.
[10] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 30, št. 425.
[11] Orig. v kostanj. arh. Nar. muz. v Lj.; Graf, o. c. 30, št. 427, ima napačen datum po 17. X.
[12] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 30, št. 429—432, str. 31, št. 434—438.
[13] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 31, št. 439—441, 443—446.

XLII.

[1] Katalogi. Glede tega priimka je verjetno pravilna razlaga kataloga iz 1777: non quidam cognomine, sed, quia ut quidam adserunt, Proffessus B. M. V. de Runa.
[2] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 31, št. 449 (za dobo tega opata regesti št. 449—641).
[3] Graf, o. c. 31, št. 449, citira po Lehru kot dan izvolitve 21. april, dočim je iz orig. pisma reinskega opata vetrinjskemu opatu razvidno, da ga vabi k volitvam za 18. aprila, orig. v kostanj. arhivu Narod. muz. v Lj.
[4] Lehr, cit. Graf, o. c. 32, št. 450—453, 454.
[5] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 32, št. 457—461.
[6] Orig. v kapit. arhivu, fasc. 122/21.
[7] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 32, št. 470.
[8] Orig. v mestnem arhivu v Višnji gori; Črnologar, Aus dem Weichselburger Archive, MMK X (1897), str. 91 sl.
[9] Lehr, cit. Graf, o. c. 33, št. 474.
[10] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 34, št. 482, 485, 488, 489, str. 35, št. 490, 491, 495, 497, str. 36, št. 509.
[11] Lehr, cit. Graf, o. c. 37, št. 517.
[12] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 37, št. 522, 524.
[13] Stanovski arhiv, fasc. Landesämter.
[14] Stanovski arhiv, fasc. Landesgravamina.
[15] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 39, št. 550.
[16] Orig. v Viced. arh. I/37.
[17] Gruden, Suzana Gornjegrajska, IMK XVI (1906), str. 123.
[18] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 41, št. 572.
[19] Orig. v kostanj. arh. Narod. muz. v Lj.
[20] Koblar, o. c., IMK III (1893), str. 193.
[21] Prepis iz 17. stol. v arh. Narod. muz. v Lj.
[22] Koblar, o. c., IMK II (1892), str. 77 sl.
[23] Orig. v Stan. arh., fasc. Lutherthum in Steiermark 1582—1598 betreffende Acten; Losert, Akten und Korrespondenzen zur Geschichte der Gegenreformation, Fontes rer. Austr. LVIII (1906), str. 134; J. Orožen, Zgodovina Celja III, str. 91; Radics, Beiträge zur Reformations Geschichte Krains, MHK XVI (1861), str. 74.
[24] Koblar, o. c., IMK III (1893), str. 193.
[25] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 42, št. 584.
[26] Orig. v arh. Narod. muz. v Lj.
[27] Koblar, o. c., IMK II (1892), str. 65; Turk, Hrenove pridige, BV XVIII (1938), str. 64.
[28] Koblar, o. c., IMK II (1892), str. 65, III (1893), str. 194.
[29] Orig. v Stan. arh., fasc. Strassen.
[30] Kidrič, Doneski škofa Hrena za zgodovino reformacije na Slovenskem, ČZN XIX (1924), str. 22; Turk, o. c., str. 64.

[31] Koblar, o. c., IMK III (1893), str. 194.
[32] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 44, št. 624, 626.
[33] Zur Geschichte der Reformation in Krain, MHK XVIII (1863), str. 47.
[34] Koblar, o. c., IMK III (1894), str. 194.
[35] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 45, št. 638, 640, 641.
[36] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 46, št. 643, 645.
[37] Orig. v arh. Narod. muz. v Lj.
[38] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 46, št. 649, 654, 655, str. 47, št. 658.

XLIII.

[1] Vsi katalogi.
[2] Orig. volivni zapisnik, stiški arh. Narod. muz. v Lj.
[3] Pantz, Beiträge zur Geschichte der Innerberger Hauptwerkschaft, Beiträge z. Kunde steierm. Geschichtsqu. NF I (1903), str. 286.
[4] Idiografija, str. 374.
[5] Orig. v Viced. arh. I/36.
[6] Arh. v Reinu, cit. Graf, o. c. 47, št. 665.
[7] Premrou, Vatikanski dokumenti, ČJKZ V (1926), str. 100; VI (1927), str. 199. Kot poroča Pucelj, je tega leta vizitiral samostan tudi opat Martin iz Clairveauxa. (Idiogr., str. 125.)
[8] Idiografija, str. 125; Radics, Die Gegenäbte 83—84; Graf, o. c. 47.
[9] Orig. v stiškem arh. Narod. muz. v Lj.
[10] Orig. posvetilne diplome oltarjev, kostanj. arh. Narod. muz v Lj.
[11] Elze, Urkunden und Regesten aus dem Archive des Schlosses Gallenegg, MHK XVI (1861), str. 62.
[12] Prepis orig. v Viced. arh. I/37.
[13] Orig. v Viced. arh. I/36.

XLIV.

[1] Katalog iz 2. pol. 17. stol.
[2] Notata, Valvasor, Pucelj.
[3] Fidler-Fabiani, katalog iz 1777.
[4] Radics, Milkowicz.
[4a] Arhiv v Reinu, Graf, o. c. 47, št. 673; Idiografija, str. 391.
[5] Arhiv v Reinu, Graf, o. c. 47, št. 673, str. 48, št. 675 (za dobo tega opata regesti št. 673—677).
[6] Idiografija, str. 391.
[7] Stan. arhiv, fasc. Landesämter.
[8] Koncept, stiški arh. Narod. muz. v Lj.
[9] Vsi katalogi, Graf, o. c. 48, št. 677.

XLV.

[1] Katalog iz 2. pol. 17. stol., Notata, Valvasor.
[2] Pucelj, Ullepitsch, Klun, Radics.
[3] Katalog iz 1777.
[4] Fidler-Fabiani.
[5] Idiografija, 392.
[6] Orig. v stiškem arhivu Narod. muz. v Lj.
[7] Idiografija, str. 392—393.
[8] Orig. sodni protokoli, stiški arh. Narod. muz. v Lj.
[9] Orig. v stiškem arh. Narod. muz. v Lj.
[10] Orig. v stiškem arh. Narod. muz. v Lj.
[11] Vsi katalogi.

XLVI.

[1] Katalog iz 2. pol. 17. stol., Notata, Pucelj, katalog iz 1777, Fidler-Fabiani, Radics.
[2] Valvasor, Ullepitsch, Klun.
[2a] Idiografija, str. 396.
[3] Idiografija, str. 396—397.
[4] Orig. sodni akti, stiški arhiv Narod. muz. v Lj.
[5] Orig. sodni akti, stiški arhiv Narod. muz. v Lj.
[6] Original sicer ni znan, pač pa vprašanja ces. tajnega svetništva z dne 9. V. 1641 vicedomu glede te obtožnice. Pismo je od vlage zelo poškodovano in težko čitljivo; stiški arh. Narod. muz. v Lj.
[7] Orig. sodni akti, stiški arhiv Narod. muz. v Lj.
[8] Vsi katalogi.
[9] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 48, št. 685, 686.
[10] Idiografija, str. 397.

XLVII.

[1] Katalog iz 2. pol. 17. stol.
[2] Notata, Valvasor.
[3] Pucelj, katalog iz 1777, Fidler-Fabiani, Ullepitsch, Klun, Radics.
[4] Milkowicz.
[5] Idiografija, str. 398.
[6] Idiografija, str. 398—399.
[7] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 48, št. 690 (za dobo tega opata regesti št. 689—710).
[8] Orig. v stiškem arh. Narod. muz. v Lj. Vizitator, katerega ima opat v mislih, je po vsej verjetnosti novomeški prošt, dolenjski arhidiakon.
[9] Gült und Einschreib Buch, arh. Narod. muz. v Lj.
[10] Arh. v Reinu, cit. Graf, o. c. 49, št. 706, str. 50, št. 707, 709 in 710.
[11] Vsi katalogi.
[12] Orig. v Viced. arh. I/36.

XLVIII.

[1] Vsi katalogi.
[2] Idiografija, str. 401.
[3] Koncept, Viced. arh. I/36.
[4] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 50, št. 712 (za dobo tega opata regesti št. 711—730).
[5] Orig. sinod. instrukcija, stiški arh. Narod. muz. v Lj.
[6] Orig. v stiškem arh. Narod. muz. v Lj.; Koblar, Paberki iz arhiva cisterc. samostana v Dun. Nov. mestu, IMK X (1900), str. 119 sl., 127.
[7] Orig. v stiškem arh. Narod. muz. v Lj.
[8] Orig. v stiškem arh. Narod. muz. v Lj.
[9] Orig. v stiškem arh. Narod. muz. v Lj.
[10] Orig. v stiškem arh. Narod. muz. v Lj.
[11] Orig. sodni zapisnik, kapit. arh., fasc. 90.
[12] Orig. v stiškem arh. Narod. muz. v Lj.
[13] Orig. v Viced. arh. I/36.

XLIX.

[1] Vsi katalogi.
[2] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 51, št. 732, str. 52, št. 737 (za dobo tega opata regesti št. 731—799).
[3] Koncept v Viced. arh. I/36.
[4] Idiografija, str. 433.
[5] Orig. pismo opatovo, Viced. arh. I/36.
[6] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 53, št. 762 (glej tudi reg. št. 741—745; 747—750; 763—792).

[7] Steska, Dolničarjeva ljublj. kronika, IMK XI (1901), str. 32, 69, 71, 72.
[8] Idiografija, str. 213.
[9] Orig. v stiškem arh. Narod. muz. v Lj.
[10] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 55, št. 793, 798, 799.
[11] Orig. v Viced. arh. I/36.
[12] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 56, št. 813, str. 57, št. 815—816.

L.

[1] Vsi katalogi.
[2] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 57, št. 817 (za dobo tega opata regesti št. 817—998).
[3] Idiografija, str. 447; Necrologia Personarum regularium, str. 24.
[4] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 57, št. 828, str. 59, št. 845.
[5] Orig. v stiškem arh. Narod. muz. v Lj.; Graf, o. c. 59.
[6] Orig. v stiškem arh. Narod. muz. v Lj.; Koblar, Drobtinice, IMK III (1893), str. 194.
[7] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 59, št. 846, 850; prim. dalje št. 851 in 852.
[8] Koblar, o. c., IMK II (1892), str. 69.
[9] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 59, št. 853 (za dobo od 13. V. 1692 do dec. 1692 glej reg. št. 854—864).
[10] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 60, št. 865, str. 62, št. 890, str. 63, št. 901, str. 66, št. 945, str. 68, št. 970, 981, str. 69, št. 989, 992 (za ostale podatke od 20. I. 1693—6. II. 1718 glej reg. št. 866—889; 891—900; 902—944; 946—969; 971—980; 982—988; 990—991).
[11] Orig. pogodbe, v stiškem arh. Narod. muz. v Lj.; Idiografija, str. 244 do 257.
[12] Orig. v stiškem arh. Narod. muz. v Lj.
[13] Orig. sinod. akti, stiški arh. Narod. muz. v Lj.
[14] Orig. pogodba, v stiškem arh. Narod. muz. v Lj.
[15] Idiografija, str. 261.
[16] Orig. v Viced. arh. I/38.
[17] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 70, št. 996.
[18] Orig. v Viced. arh. I/36.
[19] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 70, št. 1001—1007.

LI.

[1] Necrologia, str. 24.
[2] Orig. v stiškem arh. Narod. muz. v Lj.
[3] Koncept, stiški arh. Narod. muz. v Lj.
[4] Orig. v stiškem arh. Narod. muz. v Lj.
[5] Koncept, stiški arh. Narod. muz. v Lj.
[6] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 72, št. 1033, 1039, 1042, str. 73, št. 1045, 1050—1051, 1053—1054 (za dobo tega opata regesti 1007—1111).
[7] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 74, št. 1069, str. 75, št. 1070—1073, str. 76, št. 1082.
[8] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 76, št. 1083.
[9] Sinod. instr., stiški arh. Narod. muz. v Lj.
[10] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 76, št. 1092, str. 77, št. 1097, 1099 do 1105.

LII.

[1] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 78, št. 1109, 1110.
[2] Necrologia, str. 27.
[3] Orig. Verstöllung dess dermähligen Stüfft Sitticherischen Status activi et passivi, Viced. arh. I/36.
[4] Sinod. instr., stiški arh. Narod. muz. v Lj.

[5] Orig. komis. protokol, stiški arh. Narod. muz. v Lj.
[6] Orig. v Viced. arh. I/36.
[7] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 83, št. 1193.
[8] Orig. v Viced. arh. I/36.

LIII.

[1] Arhiv v Reinu, cit. Graf, o. c. 85, št. 1233.
[2] Glej podrobnejši življenjepis pri Radics, Franz Xav. Freiherr von Tauffrer, Studien und Mith. zur Geschichte d. Benedictinerorden NF I (1911), str. 458—476; Mauring, Frančišek baron Tauffrer, DiS, 1898, str. 449—452.
[3] Necrologia, str. 30.
[4] Benkovič, Kranjski bogoslovci v Rimu, IMK VIII (1898), str. 72.
[5] Necrologia, str. 30.
[6] Koncept, Viced. arhiv I/37.
[7] Radics, Die Gegenäbte, str. 108, op. 2.
[8] Laib. Zeitung, l. 1784., št. 46.
[9] Wiesthaller Fr., Slovenska elegija iz preteklega veka, Lj. Zvon, l. 1882, str. 606 sl.
[10] Glej Zg. Danica, l. 1901.
[11] Koncept viced. poročila, Viced. arh. I/36.
[12] Koncept, v stiškem arh. Narod. muz. v Lj.
[13] Orig. v stiškem arh. Narod. muz. v Lj.; A. Wolf, Die Aufhebung der Klöster in Innerösterreich, Wien 1871, str. 145.
[14] Orig. inventarji, stiški arh. Narod. muz. v Lj.